

Työpaperi 28/2020

Mimmu Sulkanen, Johanna Närvi, Julia Kuusiholma, Johanna Lammi-Taskula,
Eija Räikkönen & Maarit Alasuutari

Varhaiskasvatus- ja lastenhoitoratkaisut neljävuotiaiden lasten perheissä

CHILDCARE-kyselytutkimuksen
2019 perustulokset

Varhaiskasvatus- ja lastenhoitoratkaisut neljävuotiaiden lasten perheissä
CHILDCARE-kyselytutkimuksen 2019 perustulokset

Mimmu Sulkanen (Kirjoittaja), Johanna Närvi (Kirjoittaja), Julia Kuusiholma (Kirjoittaja),
Johanna Lammi-Taskula (Kirjoittaja), Eija Räikkönen (Kirjoittaja), Maarit Alasuutari (Kirjoittaja)

Työpaperi

2020_028

TYÖ2020_028

© Kirjoittajat ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN (painettu) 978-952-343-537-7

ISSN (painettu)

ISBN (verkko) 978-952-343-538-4

ISSN (verkko) 2323-363X

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-538-4>

PunaMusta Oy

Tiivistelmä

Mimmu Sulkanen, Johanna Närvi, Julia Kuusiholma, Johanna Lammi-Taskula, Eija Räikkönen & Maarit Alasuutari. Varhaiskasvatus- ja lastenhoitoratkaisut neljävuotiaiden lasten perheissä. CHILDCARE-kyselytutkimuksen 2019 perustulokset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 28/2020. 84 sivua. Helsinki 2020.

ISBN 978-952-343-537-7 (painettu); ISBN 978-952-343-538-4 (verkkojulkaisu)

Raportissa esitellään noin neljävuotiaiden lasten vanhemmille vuonna 2019 toteutetun kyselyn tuloksia lasten varhaiskasvatuksen ja hoidon järjestelyistä kaikkiaan 71 kunnassa eri puolilla Suomea. Lastenhoidon tuet ja varhaiskasvatuspalvelut vaihtelevat paikallisesti, vaikka kansallinen lainsäädäntö määrittelee tietyt reunaehdot. Siten myös vanhemmat tekevät lasten hoidon ja varhaiskasvatuksen ratkaisuja erilaisissa ympäristöissä. Kysely oli osa monitieteistä Jyväskylän yliopiston, Tampereen yliopiston sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteistyössä toteuttamaa CHILDCARE-pitkittäistutkimushanketta (SA 293049 ja SA 314317), jota rahoittaa Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston Tasa-arvoinen yhteiskunta -ohjelma.

Kysely lähetettiin aiempaan, vuonna 2016 toteutettuun kyselyyn osallistuneille, kymmenen valitun kunnan alueella tuolloin asuneille vanhemmille. Lisäksi mukaan valittiin harkinnanvaraisesti kolme uutta kuntaa. Pienissä kunnissa kysely lähetettiin kaikille vanhemmille, joiden lapsi oli syntynyt 1.10.2014–30.9.2015 välisenä aikana, eli lapsi oli kyselyn hetkellä noin neljävuotias. Suuremmissa kunnissa kysely lähetettiin ainoastaan harkinnanvaraisesti valituilla postinumeroalueilla asuvien lasten vanhemmille. Yhteensä kutsu lähetettiin 4081 lapsen 7764 vanhemmalle.

Kyselyyn vastasi yhteensä 1871 vanhempaa (vastausosuus 24 %), joiden vastaukset kertovat 1458 lapsen (35,7 %) tilanteesta. Vastaajat eivät täysin edustaneet suomalaisia neljävuotiaiden lasten vanhempia. Vaikka vastaajia oli eri puolilta Suomea, asui heistä 40 prosenttia Helsinki-Uudenmaan suuralueella. Äidit (n = 1289, 31,7 %) vastasivat kyselyyn isiä (n = 581, 15,7 %) aktiivisemmin. Lisäksi vastaajissa olivat yliedustettuna korkeakoulututkinnon suorittaneet sekä ylemmät toimihenkilöt ja johtajat. Enemmistöllä vastaajista oli voimassa oleva vakituinen työsuhde, jossa työajat sijoituivat säännöllisesti päiväsaikaan.

Tulokset osoittivat, että neljävuotiaiden hoidon ja varhaiskasvatuksen ratkaisuja oli lukuisia: aineistosta löytyi 31 erilaista hoitomuotojen yhdistelmää, joskin neljällä viidestä lapsesta oli ainoastaan yksi hoitomuoto. Valtaosa eli yhdeksän kymmenestä neljävuotiaasta osallistui varhaiskasvatukseen osa- tai kokoaikaisesti, yleisimmin viitenä päivänä viikossa. Kaksi kolmesta osallistui kunnallisessa päiväkodissa järjestettävään varhaiskasvatukseen, kun taas yksityisten päiväkotien varhaiskasvatukseen osallistui joka kuudes. Pienissä kunnissa oli muita kuntia yleisempää, että neljävuotiaan hoitomuotona oli vanhempien hoito, kunnallinen perhepäivähoito tai itse palkattu tai palkaton hoitaja. Kuudesosalla lapsista oli tulossa jokin muutos hoitomuotoon seuraavan puolen vuoden aikana. Muita tyypillisemmin muutos oli tulossa kotihoidossa oleville ja useimmin se koski siirtymistä kunnalliseen varhaiskasvatukseen.

Tärkeimpiä syitä lapsen varhaiskasvatukseen osallistumiselle olivat paitsi vanhemman työssäkäynti tai opiskelu myös toisten lasten seura sekä lapsen kasvun ja oppimisen tukeminen. Varhaiskasvatuspaikan valinnassa puolestaan tärkeintä oli hoitopaikan sopiva sijainti, toisten lasten seura, sisarusten saaminen samaan hoitopaikkaan sekä hoitopaikan ilmapiiiri. Varhaiskasvatuspaikan valinnan perustelut vaihtelivat vanhemman koulutustason mukaan. Perhepäivähoidon valintaa perusteltiin päiväkotia tyypillisemmin ilmapiiirillä, kodinomaisuudella ja lapsiryhmän koolla. Päiväkodin valintaa taas perusteltiin perhepäivähoitoa tyypillisemmin sopivalla sijainnilla ja monipuolisella oppimisympäristöllä. Kunnallinen varhaiskasvatuspaikka valittiin yksityistä tyypillisemmin aukioloaikojen ja sopivan sijainnin perusteella. Yksityisen valinnassa painottuivat enemmän varhaiskasvatuksen sisältöihin liittyvät tekijät kuten erikoistuneisuus, kasvatustoiminnan ja oppimisympäristön monipuolisuus ja arvot. Vanhemmat olivat keskimäärin tyytyväisiä varhaiskasvatuksen eri osa-alueisiin. Eniten tyytymättömyyttä herättivät henkilökunnan pysyvyys ja määrä, varhaiskasvatuksen hinta sekä lapsiryhmän koko.

Kotona oman vanhemman hoidossa oli ainakin osittain joka viides ja ainoastaan kotihoidossa harvempi kuin joka kymmenes neljävuotias. Jälkimmäisistä kaksi viidestä oli kuitenkin ollut jossakin vaiheessa hoidossa kodin ulkopuolella. Yleisimpiä perusteluita neljävuotiaan lapsen kotihoidolle olivat vanhemman halu viettää aikaa lapsen kanssa sekä mieltymys kotona olemiseen. Vajaa puolet vanhemmista myös koki, ettei varhaiskasvatuksen laatu vastannut heidän toiveitaan. Useimmat neljävuotiaista kotona hoitavat vanhemmat kokivat avoimen varhaiskasvatuksen palveluiden

riittävän neljävuotiaalle. Kotihoidossa olevat neljävuotiaat osallistuivatkin yleisesti avoimen varhaiskasvatuspalvelun toimintaan vähintään satunnaisesti, pienissä kunnissa harvemmin kuin suurissa kunnissa.

Enemmistö eli seitsemän kymmenestä neljävuotiaasta, jotka olivat jossakin vaiheessa olleet kodin ulkopuolisessa hoidossa (perhepäivähoito, ryhmäperhepäivähoito, päiväkotitoi, vanhempien palkkaama hoitaja), oli aloittanut siellä viimeistään kaksivuotiaana. Tyypillisimmin kodin ulkopuolisessa hoidossa oli oltu vain yhdessä jaksossa, ja hoitopaikkoja oli ollut vain yksi. Kahdella viidestä lapsesta hoitopaikkoja oli kuitenkin ollut useampia. Tärkeimpiä syitä lapsen hoitopaikan muutoksille olivat erilaiset perhetilanteesta johtuvat muutokset ja huoltajan työstä tai opiskelusta johtuvat muutokset. Kotihoitoon siirtymisen syynä oli useimmin sisaruksen syntymä.

Vanhempien yleiset käsitykset varhaiskasvatuksen laadusta erosivat neljävuotiaan lapsen hoitomuodon mukaan. Kotihoidossa olevan lapsen vanhemmat olivat kriittisempiä varhaiskasvatusta kohtaan ja katsoivat useammin esimerkiksi, ettei varhaiskasvatuksessa huomioida lapsia riittävän yksilöllisesti tai pystytä turvaamaan lapsen pysyviä ihmissuhteita tai ettei aikuisilla ole varhaiskasvatuksessa riittävästi aikaa olla lapsen kanssa. Toisaalta valtaosa niin kotihoidossa kuin varhaiskasvatuksessa olevan lapsen vanhemmista ajatteli lasten saavan varhaiskasvatuksessa kaipaamiaan virikkeitä ja oppivan tarpeellisia sosiaalisia taitoja.

Sammandrag

Mimmu Sulkanen, Johanna Närvi, Julia Kuusiholma, Johanna Lammi-Taskula, Eija Räikkönen & Maarit Alasuutari. Varhaiskasvatus- ja lastenhoitoratkaisut neljävuotiaiden lasten perheissä. CHILDCARE-kyselytutkimuksen 2019 perustulokset. [Beslut om småbarnspedagogik och barnavård i familjer med fyraåriga barn. Grundläggande resultat av CHILDCARE-enkäten 2019]. Institutet för hälsa och välfärd (THL). Diskussionsunderlag 28/2020. 84 sidor. Helsingfors, Finland 2020. ISBN 978-952-343-537-7 (tryckt); ISBN 978-952-343-538-4 (nätpublikation)

I rapporten presenteras resultaten av en enkät som genomfördes 2019 med cirka fyraåriga barns föräldrar om arrangemang för barnens småbarnspedagogik och vård i totalt 71 kommuner runt om i Finland. Barnavårdsstöden och tjänsterna för småbarnspedagogik varierar lokalt, även om den nationella lagstiftningen fastställer vissa ramvillkor. Därför fattar också föräldrarna besluten om barnens vård och småbarnspedagogik i olika miljöer. Enkäten utgjorde en del av det longitudinella forskningsprojektet CHILDCARE (SA 293049 och SA 314317) som genomförts av Jyväskylän universitet, Tammerfors universitet samt Institutet för hälsa och välfärd. Forskningsprojektet finansieras av Finlands Akademis Forskningsråd för strategisk forskning inom ramen för programmet Jämlikhet i samhället.

Enkäten skickades till föräldrar som deltog i en tidigare enkät 2016 och som då bodde i tio utvalda kommuner. Dessutom valdes tre nya kommuner på basis av särskilda kriterier. I de mindre kommunerna skickades enkäten till alla föräldrar vars barn föddes under perioden 1.10.2014–30.9.2015, så att barnet var cirka fyra år gammalt vid tidpunkten för enkäten. I de större kommunerna skickades enkäten endast till föräldrar till barn som bor på särskilt utvalda postnummerområden. Totalt skickades enkäten till 4081 barns 7764 föräldrar.

Totalt besvarade 1871 föräldrar enkäten (svarsandel 24 %), vars svar beskriver 1458 barns (35,7 %) situation. Enkät-deltagarna representerade inte helt alla fyraåriga barns föräldrar i Finland. Även om det kom in svar från olika delar av Finland bodde ändå 40 procent av deltagarna på storområdet Helsingfors - Nyland. Mammor (n = 1289, 31,7 %) svarade aktivare på enkäten än pappor (n = 581, 15,7 %). Dessutom var deltagare med högskoleexamen samt högre tjänstemän och direktörer överrepresenterade bland enkät-deltagarna. Majoriteten av deltagarna hade en giltig fastanställning där arbetet regelbundet utfördes dagtid.

Resultaten visade att det fanns flera olika lösningar beträffande fyraåringarnas vård och småbarnspedagogik: materialet innehöll 31 olika kombinationer av vårdformer, om än fyra femtedelar av barnen endast hade en vårdform. Majoriteten, alltså nio tiondelar av fyraåringarna, deltog i småbarnspedagogik på hel- eller deltid, oftast fem dagar i veckan. Två tredjedelar deltog i småbarnspedagogik som ordnades på ett kommunalt daghem, medan var sjätte deltog i småbarnspedagogik på privata daghem. I små kommuner var det vanligare än i övriga kommuner att fyraåringarna vårdades av föräldrarna, i kommunal familjedagvård, av en vårdare som familjen själv anställt eller av en oavlönad vårdare. För en sjättedel av barnen skulle det ske någon typ av förändring i vårdformen under det kommande halvåret. Oftast skulle en förändring ske för dem som vårdades hemma, och oftast gällde förändringen en övergång till kommunal småbarnspedagogik.

De viktigaste orsakerna till barnets deltagande i småbarnspedagogiken var, förutom att föräldern arbetade eller studerade, också sällskap av andra barn samt stöd för barnets uppväxt och lärande. I valet av plats för småbarnspedagogiken var de viktigaste faktorerna vårdplatsens lämpliga läge, sällskap av andra barn, att få syskonen till samma vårdplats samt vårdplatsens atmosfär. Motiveringarna för valet av plats för småbarnspedagogik varierade enligt föräldrarnas utbildningsnivå. Valet av familjedagvård motiverades oftare med atmosfären, hemligheten och barngruppens storlek än valet av daghem. Valet av daghem motiverades oftare med ett lämpligt läge och en mångsidig lärmiljö än valet av familjedagvård. En kommunal enhet för småbarnspedagogik valdes oftare på grund av öppettiderna och ett lämpligt läge än en privat enhet för småbarnspedagogik. I valet av privat dagvård betonades faktorer som relaterar till småbarnspedagogikens innehåll mer, till exempel specialisering, en mångsidig fostringsverksamhet och lärmiljö, samt värderingar. I genomsnitt var föräldrarna nöjda med småbarnspedagogikens olika delområden. De faktorer som väckte mest missnöje var personalomsättningen och -antalet, småbarnspedagogikens kostnader samt barngruppens storlek.

Var femte fyraåring vårdades åtminstone delvis hemma av den egna föräldern, och färre än var tionde fyraåring vårdades endast hemma. Av den senare gruppen hade ändå två femtedelar i något skede vårdats utanför hemmet. De vanligaste motiveringarna till hemvård av ett fyraårigt barn var föräldrarnas vilja att tillbringa tid med barnet och preferens för att vara hemma. Knappt hälften av föräldrarna upplevde att småbarnspedagogikens kvalitet inte motsvarade

deras önskemål. De flesta föräldrarna som vårdar en fyraåring hemma upplevde att den öppna småbarnspedagogikens tjänster räcker för en fyraåring. Fyraåringarna som vårdas hemma deltog ofta i den öppna småbarnspedagogikens verksamhet åtminstone sporadiskt, mer sällan i små kommuner än i stora.

Majoriteten, d.v.s. sju av tio fyraåringar, som i något skede vårdats utanför hemmet (familjedagvård, gruppfamiljedagvård, daghem, vårdare som anställts av föräldrarna) hade börjat gå där senast som tvååring. Oftast hade barnet endast vårdats utanför hemmet under en period och hade endast haft en vårdplats. Två av fem barn hade ändå haft fler än en vårdplats. De främsta orsakerna till att barnet bytt vårdplats var olika ändringar som berodde på familjesituationen, och ändringar som berodde på vårdnadshavarens arbete eller studier. Övergången till hemvård berodde oftast på att ett syskon föddes.

Föräldrarnas allmänna uppfattningar av småbarnspedagogikens kvalitet varierade enligt det fyraåriga barnets vårdform. Föräldrarna till barn som vårdades hemma var mer kritiska gentemot småbarnspedagogiken och berättade oftare till exempel att barnen inte beaktas tillräckligt individuellt inom småbarnspedagogiken, att man inte kan trygga barnets bestående relationer där, eller att de vuxna inte har tillräckligt med tid för att vara med barnet inom småbarnspedagogiken. Å andra sidan tänkte majoriteten av föräldrar till både de barn som vårdas hemma och de som deltar i småbarnspedagogiken att barnet får den stimulans och lär sig de sociala färdigheter de behöver inom småbarnspedagogiken.

Abstract

Mimmi Sulkanen, Johanna Närvi, Julia Kuusiholma, Johanna Lammi-Taskula, Eija Räikkönen & Maarit Alasuutari. Varhaiskasvatus- ja lastenhoitoratkaisut neljävuotiaiden lasten perheissä. CHILDCARE-kyselytutkimuksen 2019 perustulokset [Early childhood education and childcare solutions in families with four-year-old children. Basic results of the CHILDCARE survey 2019]. National Institute for Health and Welfare (THL). Discussion Paper 28/2020. 84 pages. Helsinki, Finland 2020. ISBN 978-952-343-537-7 (printed); ISBN 978-952-343-538-4 (online publication)

The report presents the results of the survey carried out in 2019 among parents of children aged about four years. The survey concerned early childhood education and childcare arrangements in a total of 71 municipalities across Finland. Childcare allowances and the early childhood education and care services vary locally although a certain framework is determined in the national legislation. Consequently, parents also make different decisions on childcare and early childhood education and care arrangements in different environments. The survey was part of CHILDCARE, the multidisciplinary longitudinal research project (SA 293049 and SA 314317) implemented collaboratively by the University of Jyväskylä, the University of Tampere and the Finnish Institute for Health and Welfare. The project is funded by the Equality in Society programme of the Academy of Finland's Strategic Research Council.

The questionnaire was sent to the parents who participated in the previous survey carried out in 2016 and lived in the ten municipalities selected for the project at the time. In addition, three new municipalities were selected in a discretionary manner and included in the survey. In small municipalities, the questionnaire was sent to all parents with a child born between 1 October 2014 and 30 September 2015; in other words, the child was about four years old at the time of the survey. In larger municipalities, the questionnaire was sent only to the parents of children who lived in postcode areas selected in a discretionary manner. The invitation was sent to a total of 7,764 parents of 4,081 children.

Responses were received from a total of 1,871 parents (response rate 24%), whose responses described the circumstances of 1,458 children (35.7%). The respondents did not comprehensively represent the parents of four-year-old children in Finland. Although the respondents came from different parts of Finland, 40% of them lived in the Helsinki-Uusimaa region. Mothers (n = 1,289, 31.7%) responded to the survey more actively than fathers (n = 581, 15.7%). In addition, holders of a higher education degree, upper-level employees and managers were over-represented among the respondents. The majority of the respondents had a permanent employment relationship with regular day-time working hours.

The results showed that there were several solutions in the childcare and early childhood education and care arrangements of four-year-olds: 31 different care combinations were found in the material, although four out of five children received only one form of care. The large majority, nine out of ten four-year-olds, participated in early childhood education and care part-time or full-time, most commonly on five days a week. Two out of three participated in early childhood education and care organised at a municipal day-care centre, while one out of six attended private day-care centres. In small municipalities, it was more common than in other municipalities for four-year-olds to be cared for by their parents, to be in municipal family day care or to be cared for by a childminder employed by the parents or working without payment. For one out of six children, the form of childcare was going to change in some way in the following six months. A change was more typically due for those in home care, and it mostly meant they were going to start in municipal early childhood education and care.

In addition to the parents' work or studies, the most important reasons for a child to participate in early childhood education and care included the company of other children and supporting the child's growth and learning. A suitable location, the company of other children, getting a place in the same care place as the siblings and the atmosphere of the care place in turn were the most important factors contributing to parents' choice of the early childhood education and care place. The justifications for choosing a place varied according to the parents' educational level. The atmosphere, a home-like environment and the group size were more typical grounds for choosing family day care than for choosing a day-care centre. The choice of a day-care centre in turn was justified more typically with a suitable location and a versatile learning environment. A municipal early childhood education and care place was more typically chosen on the basis of the opening hours and its suitable location than a private one. When a private day-care place was chosen, more weight was given to factors related to the content of the early childhood education and care, such as the specialisation, the versatility of the education activities and the learning environment, and the values. On average, parents were satisfied with

the different areas of early childhood education and care. The greatest causes for dissatisfaction were staff turnover, the number of staff, the price of early childhood education and care and the group size.

One out of five four-year-olds were at least partly cared for at home by a parent and fewer than one out of ten were cared for only at home. However, in the latter group, two out of five children had at some stage been cared for outside home. The most common reasons for the home care of a four-year-old child were the parent's desire to spend more time with the child and a preference for staying at home. Slightly under one half of the parents also felt that the quality of early childhood education and care did not meet their expectations. Most parents caring for a four-year-old child at home found the open early childhood education and care services sufficient for a four-year old. Four-year-olds cared for at home indeed commonly participated in the activities of open early childhood education and care services at least occasionally. They did so less often in small municipalities than in large municipalities.

The majority, or seven out of ten of those four-year-olds who had at some point been cared for outside home (family day care, group family day care, day-care centre, a childminder employed by the parents) had started there at the age of two at the latest. Most typically, children had had only one period of care outside home and had attended only one care place. However, two out of five children had attended several care places. The most important reasons for changing the child's care place were different changes in the family circumstances and changes caused by the guardian's work or studies. The reason for taking the child back to home care was in most cases the birth of a sibling.

The parents' general views of the quality of early childhood education and care differed according to the form of care received by the four-year-old. Parents of children who were in home care were more critical towards early childhood education and care and said more often that, in early childhood education and care, children were not given enough attention as individuals, it was not possible to secure permanent relationships for the child or the adults could not spend enough time with the child. On the other hand, a large majority of the parents of children in both home care and early childhood education and care were of the opinion that early childhood education and care enables children to get the stimuli they need and learn necessary social skills.

Sisällys

1 JOHDANTO	11
2 TUTKIMUSKUNTIEN TAUSTATIETOJA	12
2.1 Kuntien demografisia tietoja	12
2.2 Lastenhoidon tuet neljävuotiaan hoidon järjestämiseksi	14
Kotihoidon tuki ja kuntalisä	14
Yksityisen hoidon tuki ja kuntalisä	16
Varhaiskasvatuksen palveluseteli.....	17
2.3 Varhaiskasvatuspalvelut	19
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	22
3.1 Kohderyhmä ja tiedonkeruu	22
3.2 Tutkimusmenetelmät	23
Muuttajat	23
Aineiston analyysi	23
4 TULOKSET	25
4.1 Vastausaktiivisuus ja vastaajat	25
Vanhempien vastausaktiivisuus	25
Lapsikohtainen vastausaktiivisuus	26
4.2 Keitä varhaiskasvatuskyselyyn vastasi	27
Vanhempien ikä ja perhetilanne	27
Vanhempien koulutustaso, toiminta ja työn luonne.....	29
Vastanneiden vanhempien noin neljävuotiaat lapset	33
4.3 Hoidon ja varhaiskasvatuksen ratkaisut neljävuotiaiden perheissä	34
Neljävuotiaan hoitomuoto.....	34
Hoitomuodon valintaan yhteydessä olevia tekijöitä	38
Lastenhoidon tuet neljävuotiaan hoidon järjestämiseksi ja tukien käyttäminen	39
Varhaiskasvatukseen osallistuminen ja vanhempien kokemukset	43
Varhaiskasvatuksen valinnan perustelut.....	48
Kotihoidossa olevat neljävuotiaat	55
Hoitomuodon ja varhaiskasvatukseen osallistumisen muutokset yksivuotiaasta neljävuotiaaksi.....	58
Perhevapaiden käyttö	65
4.4 Vanhempien mielipiteet lastenhoidon tuista sekä varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja laadusta	67
Mielipiteet lastenhoidon tuista ja varhaiskasvatuksen järjestämisestä	67
Mielipiteet varhaiskasvatuksen laadusta	71

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	73
LÄHTEET	79
LIITETAULUKOT	81
Liitetaulukko 1. Äitien ja isien syytä neljävuotiaan kotona hoitamiselle (vastaajakohtainen aineisto)	81
Liitetaulukko 2. Varhaiskasvatuksessa vastaushetkellä olevien neljävuotiaiden hoitopaikat elämän aikana hoitopaikkojen määrän mukaan (lapsikohtainen aineisto)	82
Liitetaulukko 3. Kotihoidossa vastaushetkellä olevien neljävuotiaiden hoitopaikat elämän aikana hoitopaikkojen määrän mukaan (lapsikohtainen aineisto)	82
Liitetaulukko 4. Vanhempien mielipiteet varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja lastenhoidon tuista sukupuolen mukaan (vastaajakohtainen aineisto).....	83
Liitetaulukko 5. Vanhempien mielipiteet varhaiskasvatuksen laadusta sukupuolen mukaan (vastaajakohtainen aineisto).....	84

1 JOHDANTO

Tämä raportti esittelee noin neljävuotiaiden lasten huoltajille vuonna 2019 toteutetun kyselyn tuloksia. Lastenhoidon ratkaisuja selvittänyt kyselytutkimus on osa monitieteistä Jyväskylän yliopiston, Tampereen yliopiston sekä Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) yhteistyössä toteuttamaa CHILDCARE-tutkimusta (SA 293049 ja SA 314317), jota rahoittaa Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) Tasa-arvoinen yhteiskunta -ohjelma.¹

CHILDCARE-hanke tarkastelee varhaiskasvatuspalvelujen ja lastenhoidon tukien kokonaisuutta ja niiden paikallista vaihtelua tasa-arvon näkökulmasta. Varhaiskasvatuspalveluihin sisältyvät päiväkoti- ja perhepäivähoitopalvelut sekä esiopetus. Lastenhoidon tuista kiinnostuksen kohteena ovat erityisesti kotihoidon tuki, yksityisen hoidon tuki ja yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen käytön mahdollistavat palvelusetelit.

Hanke tutkii, millaisia eriarvoisuuden mekanismeja mahdollisesti sisältyy kunnittain vaihteleviin lastenhoidon tukien ja varhaiskasvatuksen järjestelmiin. Tarkastelun kohteena ovat eriarvoistumisen kysymykset perheiden ja lasten välillä, sukupuolten välinen tasa-arvo sekä mahdollinen alueellinen eriarvoistuminen. Tutkimus toteutetaan vuosina 2015–2021, ja se tuottaa tietoa lastenhoidon tukijärjestelmien ja varhaiskasvatuspalvelujen kehittämiseksi kuntatasolla ja koko maan mittakaavassa. Tutkimushankkeeseen liittyy tiivis yhteistyö tutkimukseen osallistuvien kuntien, valtionhallinnon viranomaisten sekä lapsi- ja perhejärjestöjen kanssa.

Vanhempien lastenhoidon ratkaisuista puhutaan usein vanhempien omina valintoina, ja toki näissä ratkaisuisa kunkin perheen ja lapsen tilanne samoin kuin perheen arvot ovat tärkeällä sijalla. Samalla vanhempien ratkaisuille asettavat rajat ja mahdollisuudet kunakin ajankohtana vallitsevat palvelu- ja perhevapaajärjestelmät, joita säätelevät sekä kansallinen että paikallinen lastenhoidon politiikka ja perhepolitiikka. Näin ollen vanhempien lastenhoidon ratkaisuissa ja niitä koskeissa näkemyksissä on aina mukana myös yhteiskunnallinen ulottuvuus.

Tässä tarkasteltavan tutkimuksen aikana perhepoliittinen ja varhaiskasvatusta koskeva keskustelu oli Suomessa vilkasta. Antti Rinteen uusi hallitus oli juuri nimitetty, ja sen hallitusohjelma² valmistui kyselyn toteutuksen aikana. Hallitusohjelmaan sisältyi lausuma perhevapaajärjestelmän uudistamisesta. Uudistuksen tavoitteeksi oli kirjattu pyrkimys tukea kaikenlaisia perheitä, turvata lapsen vanhemmille yhdenvertaiset vapaat perhemuodosta riippumatta sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa pidentämällä isien perhevapaakiintiötä. Ohjelmaan oli kuitenkin myös kirjattu lausuma, että kotihoidon tukeen ei tehdä muutoksia.

Hallitusohjelmassa todettiin myös, että vuonna 2018 alkanutta viisivuotiaiden maksuttoman osa-aikaisen varhaiskasvatuksen kokeilua laajennetaan ja että pilotoidaan kaksivuotista esiopetusta. Lisäksi ohjelma sisälsi lausuman koko-aikaisen subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden palauttamisesta. Tätä oikeutta oli edellisellä hallituskaudella rajattu 20 tuntiin viikossa niiltä lapsilta, joiden vanhempi tai vanhemmat olivat kotona (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Kuntien oli kuitenkin mahdollista itsenäisesti päättää, ottivatko ne rajauksen käyttöön vai eivät. Eduskunta päätti rajauksen poistamisesta joulukuussa 2019 (1395/2019). Samassa yhteydessä se pienensi varhaiskasvatuksen ryhmäkokoja siten, että yli kolmevuotiaiden lasten ryhmässä yhtä aikuista kohden saa olla enintään seitsemän lasta. Edellisellä hallituskaudella ryhmäkokoja oli suurennettu säätämällä aikuisten ja lasten suhdeluvuksi yhden suhde kahdeksaan. Varhaiskasvatuksen osalta hallitusohjelmassa kiinnitettiin myös huomiota yksityisen varhaiskasvatuksen laatuun, josta oli julkisuudessa kevätkaudella 2019 ollut keskustelua.

Tämän raportin perustana oleva neljävuotiaiden lasten huoltajille tehty kysely toteutettiin vuonna 2019 kesäkuun ja joulukuun välillä, ja se pohjautuu hankkeessa vuonna 2016 toteutettuun kyselyyn yksivuotiaiden lasten huoltajille (Hietämäki ym. 2017). Nyt raportoitava kysely tarkastelee samoja teemoja kuin aiempi kysely. Lisäksi yli puolet kyselyn vastaajista osallistui jo vuoden 2016 kyselyyn, ja heidän osaltaan tutkimuksessa onkin kyse seuranta-aineiston tuottamisesta. Osa vastaajista osallistui tutkimukseen kuitenkin ensimmäistä kertaa. Tässä raportissa kuvataan ainoastaan vuoden 2019 kyselyn tuloksia koko vastaajajoukon osalta eli poikkileikkausasetelmana. Seurantatutkimuksen tuloksia raportoidaan myöhemmin tieteellisissä artikkeleissa.

Raportin kirjoittajakunta koostuu CHILDCARE-hankkeessa Jyväskylän yliopistossa ja THL:ssa työskentelevistä tutkijoista. Hankkeen eri tutkimusaineistojen keruita on kuitenkin valmisteltu koko tutkimusryhmän yhteistyönä, ja ryhmän muut jäsenet - Petteri Eerola, Salla Fjällström, Paula Hautala, Kirsti Karila, Mirka Kivimäki, Anu Kuukka, Maiju Paananen, Katja Repo, Ville Ruutiainen, Lotta Saranko, Anna Siippainen ja Johanna Terävä - ovat myös kommentoineet kyselyä ja tätä raporttia niiden valmistelun kuluessa.

1 <https://www.aka.fi/fi/strategisen-tutkimuksen-rahoitus2/ohjelmat-ja-hankkeet/tasa-arvoinen-yhteiskunta/>

2 Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019. <https://valtioneuvosto.fi/rinteen-hallitus/hallitusohjelma>

2 TUTKIMUSKUNTIEN TAUSTATIETOJA

2.1 Kuntien demografisia tietoja

Kyselyssä kerättiin tietoa neljävuotiaiden lasten vanhemmilta 13 suomalaisessa kunnassa: Alajärvellä, Haminassa, Helsingissä, Jyväskylässä, Kittilässä, Kuhmossa, Lieksassa, Oulussa, Pietarsaarella, Raaseporissa, Salossa, Tampereella ja Ulvilassa. Näistä kunnista kymmenen oli samoja kuin vuonna 2016 CHILDCARE-hankkeessa toteutetussa yksivuotiaiden lasten vanhempien kyselyssä (ks. Hietämäki ym. 2017), ja kolme kuntaa oli uusia. Tutkimukseen mukaan otettujen kuntien valintaperusteina olivat niiden maantieteellinen sijainti, väestöön ja elinkeinorakenteeseen liittyvät seikat sekä kuntien tarjoamat erilaiset lastenhoidon tukijärjestelmät ja varhaiskasvatuspalvelujen järjestämisen tavat. Koska osa aiempaan, vuoden 2016 kyselyyn, osallistujista oli muuttanut pois silloisesta asuinkunnastaan, osallistui vuoden 2019 kyselyyn loppujen lopuksi vastaajia myös 58 muusta kunnasta. Näistä muista kunnista puolet oli hankkeen ensimmäisessä kyselyssä alun perin mukana olleiden kuntien ympärökuntia ja puolet muita pieniä ja suuria kuntia. Tarkemmin kuntien ja vastaajajoukkojen valitsemisesta kerrotaan luvussa ”3.1. Kohderyhmä ja aineistonkeruu”.

Lopullisessa aineistossa oli vastaajia kaikilta Suomen maantieteellisiltä suuralueilta pois lukien Ahvenanmaa. Lisäksi vastaajia oli lähes kaikista maakunnista, Ahvenanmaan lisäksi vain Keski-Pohjanmaan maakunnasta ei ollut yhtään vastaajaa. Tilastollisen kuntaryhmituksen mukaan kyselyyn vastanneiden asuinkunnista ($n = 71$) kymmenen oli maaseutumaisia kuntia, 19 taajaan asuttuja kuntia ja 34 kaupunkimaisia kuntia (SVT 2020a).³

Seuraavaksi tarkastellaan aineistossa edustettuna olevien kuntien eroja väkiluvun, väestörakenteen, koulutustason ja työllisyyden osalta vuoden 2018 tilastojen perusteella. Tarkasteluun on sisällytetty tutkimuksen 13 kohdekunnan lisäksi Espoo ja Vantaa, sillä toiseen kuntaan muuttaneista vastaajista suurimmat vastaajaryhmät asuivat näiden kahden kunnan alueella. Näin ollen demografisia tietoja tarkastellaan yhteensä 15 kunnan osalta.

Kuntien väkiluku vaihteli Kittilän 6 436 asukkaasta Helsingin 648 042 asukkaaseen (taulukko 1). Tarkasteltavista kunnista kahdeksan oli muuttotappiollisia ja seitsemän muuttovoittoisia. Muuttotappiollisin kunta oli Salo ja muuttovoittoisin Tampere. Alle kouluikäisten määrä vaihteli kuntien välillä siten, että Kuhmossa heitä oli vähiten ja Helsingissä eniten. Alle kouluikäisten osuus kunnan väkiluvusta oli suurin Espoossa (8,8 %) ja pienin Kuhmossa (4,2 %) sekä Lieksassa (4,5 %). Kuntien yhteenlasketusta väkiluvusta alle kouluikäisten lasten osuus oli seitsemän prosenttia, mikä vastaa alle kouluikäisten osuutta koko Suomen väkiluvusta vuonna 2018. Lapsiperheitä, joissa oli alle kouluikäisiä lapsia, oli vähiten Kuhmossa ja eniten suurimmassa kunnassa eli Helsingissä. Kunnista korkein väestön keski-ikä oli Lieksassa (52,4 vuotta) ja matalin Oulussa sekä Espoossa (38,5 vuotta).

³ Kaupunkimaisten kuntien väestöstä vähintään 90 % asuu taajamissa tai suurimman taajaman väkiluku on vähintään 15 000. Taajaan asuttuja kuntia ovat kunnat, joiden väestöstä vähintään 60 %, mutta alle 90 %, asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on vähintään 4000 mutta alle 15 000. Maaseutumaisissa kunnissa väestöstä alle 60 % asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 15 000, tai väestöstä vähintään 60 %, mutta alle 90 %, asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 4000. Taajamassa asuu vähintään 200 asukasta rakennusryhmissä, joissa rakennusten välinen etäisyys ei yleensä ole 200 metriä suurempi. (https://www.stat.fi/meta/kas/til_kuntaryhmit.html)

Taulukko 1. Kuntien väestötietoja 31.12.2018

Kunta	Väkiluku ¹	Alle kouluikäisiä ¹		Perheitä, joissa alle 7-vuotiaita lapsia ²	Keski-ikä ¹	Kuntien välinen nettomuutto ³
	<i>n</i>	<i>n</i>	%	<i>n</i>	<i>v</i>	<i>henkilöä</i>
Alajärvi	9700	688	7,1	424	45,5	-104
Espoo	283 632	24 999	8,8	17 844	38,5	1 327
Hamina	20 286	1 077	5,3	800	47,9	-71
Helsinki	648 042	45 799	7,1	33 250	40,7	2 459
Jyväskylä	141 305	10 026	7,1	7 155	39,9	838
Kittilä	6 436	444	6,9	282	43,8	41
Kuhmo	8 329	353	4,2	246	51,7	-61
Lieksa	11 098	496	4,5	340	52,4	-119
Oulu	203 567	16 620	8,2	11 268	38,5	511
Pietarsaari	19 278	1 290	6,7	923	44,4	-138
Raasepori	27 592	1 670	6,1	1 204	46,1	-184
Salo	52 321	2 943	5,6	2 131	46,1	-462
Tampere	235 239	15 657	6,7	11 382	40,8	2 626
Ulvila	13 021	942	7,2	673	44,7	-165
Vantaa	228 166	18 571	8,1	13 390	39,2	2 573
Koko maa	5 517 919	388 932	7,0	713 758	42,9	

¹ SVT 2019a² Sisältää perheet, joissa aviopari ja lapsia, avopari ja lapsia, äiti ja lapsia sekä isä ja lapsia (SVT 2019b).³ Kuntien välinen nettomuutto on kuntien välisen tulomuuton ja kuntien välisen lähtömuuton erotus (SVT 2019c).

Kunnat erosivat toisistaan asukkaiden koulutustason perusteella siten, että Espoossa korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä oli suurin ja Kuhmossa pienin (taulukko 2). Espoossa lähes puolet 15 vuotta täyttäneistä oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon, Kuhmossa vain vajaa viidesosa.

Kunnat erosivat myös työllisyysasteen osalta. Työllisyysaste vaihteli kuntien välillä Lieksan 60,7 prosentista Kittilän 78,4 prosenttiin, kun koko maan työllisyysaste vuonna 2018 oli 72,1 prosenttia. Työttömien osuus työvoimasta oli vastaavasti suurin matalimman työllisyysasteen kunnassa Lieksassa (15,6 %) ja pienin Kittilässä (6,7 %). Koko maassa työttömien osuus työvoimasta oli lähes kymmenen prosenttia (9,7 %). Taloudellinen huoltosuhdeluku oli korkein Lieksassa (215,3) tarkoittaen, että siellä sataa työllistä kohden oli 215 työtöntä tai työvoiman ulkopuolella olevaa henkilöä. Matalin huoltosuhte oli Helsingissä (103,2).

Taulukko 2. Kuntien avainlukuja 31.12.2018

Kunta	Työllisyysaste ¹ %	Työttömien osuus työvoimasta ² %	Taloudellinen huoltosuhte ³	Korkea-asteen tutkinto 15 vuotta täyttäneet ⁴ %
Alajärvi	68,9	10,1	177,6	21,5
Espoo	75,4	7,7	109,8	47,2
Hamina	70,0	11,4	158,6	24,4
Helsinki	73,5	9,1	103,2	43,7
Jyväskylä	66,9	12,7	134,0	36,5
Kittilä	78,4	6,7	107,1	22,8
Kuhmo	64,9	15,1	196,4	18,1
Lieksa	60,7	15,6	215,3	18,3
Oulu	68,2	11,8	133,1	37,1
Pietarsaari	75,0	6,9	139,0	29,0
Raasepori	74,4	8,8	139,5	28,7
Salo	70,4	12,2	153,5	25,9
Tampere	68,4	11,1	123,3	37,3
Ulvila	75,0	9,6	146,0	27,6
Vantaa	75,7	8,5	104,8	31,3
Koko maa	72,1	9,7	132,5	31,8

¹ Työllisyysaste kertoo, kuinka monta prosenttia väestöstä on työllisiä. Tässä työllisyysaste kuvaa 18–64-vuotiaiden työllisten osuutta samanikäisestä väestöstä. (SVT 2019d.)

² Työttömien osuus työvoimasta: Työvoimaan kuuluvat 15–74-vuotiaat henkilöt, jotka vuoden viimeisellä viikolla olivat työllisiä tai työttömiä. Vuodesta 2005 lähtien työllisten alaikäraja on ollut 18 vuotta. Aikasarjan vertailukelpoisuuden vuoksi työttömyysaste on laskettu tässä 18–74-vuotiaasta väestöstä. (SVT 2019d)

³ Väestörakennetta mitataan ns. taloudellisella huoltosuhteella, jossa lasketaan kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on sataa työllistä kohti. (SVT 2019d.)

⁴ Korkea-asteen tutkinnon suorittaneisiin luetaan alimman korkea-asteen, alemman ja ylemmän korkeakouluasteen ja tutkijakouluasteen tutkinnon suorittaneet. (SVT 2019e.)

2.2 Lastenhoidon tuet neljävuotiaan hoidon järjestämiseksi

Kuntien erilaiset paikallisesti tarjolla olevat lastenhoidon tuet olivat yksi keskeinen peruste tutkimukseen sisällytettävien kuntien valinnalle. Lastenhoidon tuet ovat lakisääteisiä, vanhempainvapaan jälkeen perheille maksettavia etuuksia, joilla yhteiskunta tukee rahallisesti alle kouluikäisen ja koulunkäyntinsä aloittavan lapsen hoidon järjestämistä kotona tai yksityisten palvelujen piirissä vaihtoehtona kunnalliselle varhaiskasvatukselle. Erilaisia lastenhoidon tukia ovat koti-hoidon tuki, yksityisen hoidon tuki, joustava hoitoraha ja osittainen hoitoraha (Kela 2020a). Seuraavaksi tarkastellaan kotihoidon tukea ja yksityisen hoidon tukea sekä niiden kuntakohtaisia eroja kyselyyn vastanneiden vanhempien asuinkunnissa.

Kotihoidon tuki ja kuntalisä

Kotihoidon tuki on lasten kotona hoitamiseen tarkoitettu lakisääteinen etuus, johon kaikilla vanhemmilla on oikeus, jos perheen alle kolmevuotias lapsi ei ole kunnan järjestämässä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi alle kolmevuotiaan kotona hoidettavan lapsen alle kouluikäisistä sisarusista voidaan maksaa kotihoidon tuen sisaruslisää. Kotihoidon tuen kustannukset maksaa kunta, mutta maksatuksen hoitaa Kansaneläkelaitos (Kela). Tuloista riippumattoman kotihoidon tuen hoitorahan ja sisarusesta maksettavan hoitorahan lisäksi perhe voi saada hoitolisää tulojen ja perhekoon perusteella. Lisäksi kunta voi halutessaan maksaa kotihoidon tukeen erillistä kuntalisää ja määritellä erikseen sen saamisen kriteerit. Kotihoidon tuen maksaminen päättyy perheen nuorimmaisen täyttäessä kolme vuotta tai aloittaessa kunnallisen päivähoidon. (Kela 2020b.) Vuoden 2018 aikana kotihoidon tukea sai Suomessa yhteensä 89 663 perhettä (Sotkanet 2020a).

Vuonna 2019 kotihoidon tuen *hoitoraha* oli yhdestä alle kolmevuotiaasta lapsesta 338,34 euroa, jokaisesta muusta alle kolmevuotiaasta sisaruksesta 101,29 euroa ja jokaisesta yli kolmevuotiaasta, mutta alle kouluikäisestä sisaruksesta, joka oli kotihoidossa, 65,09 euroa kuukaudessa. Perheen tuloista riippuva, yhdestä lapsesta maksettava *hoitolisä* oli enintään 181,07 euroa kuukaudessa. (Kela 2019a.) Vuonna 2018 kotihoidon tuen *kuntalisän* suuruus oli keskimäärin 147 euroa/lapsi. Vaihteluväli oli kuitenkin suuri: kunnasta riippuen alle kolmevuotiaan lapsen osalta 50–300 euroa. (Lahtinen & Svartsjö 2018.)

Kotihoidon tuen kuntalisää eivät maksa kaikki kunnat. Kuntaliiton tekemän selvityksen (Lahtinen & Svartsjö 2018) mukaan aiempaa harvempi kunta maksoi vuonna 2018 kotihoidon tuen kuntalisää. Kyseiseen selvitykseen osallistuneista kunnista kuntalisä oli käytössä 48 kunnassa 253:sta. Kotihoidon tukea saaneista perheistä kolmannes ($n = 29\ 851$, 33,3 %) sai lisäksi kotihoidon tuen kuntalisää (Sotkanet 2020a).

Kotihoidon tuen kuntalisä oli tämän kyselyn tiedonkeruun aikaan vuonna 2019 käytössä seitsemässä viidestätoista tarkasteltavasta kunnasta: Haminassa, Helsingissä, Kittilässä, Kuhmossa, Oulussa, Espoossa ja Vantaalla. Muista mainituista kunnista poiketen Helsingissä kuntalisä maksettiin ainoastaan alle kaksivuotiaasta lapsesta. Taulukossa 3 on esitetty kotihoidon tuen kuntalisän määrät ja taulukossa 4 sen myöntämisen ehdot mainituissa seitsemässä kunnassa. Kuntalisän suuruus vaihteli Oulun 80 eurosta Helsingin 264 euroon kuukaudessa.

Taulukko 3. Kotihoidon tuen kuntalisän suuruus kunnissa lapsen iän mukaan vuonna 2019

Kunta	Ensimmäisestä alle 3-vuotiaasta lapsesta €/kk	Muista alle esiopetusikäisistä lapsista €/kk
Espoo	200 (alle 2-vuotiaat) 180 (2-vuotiaat)	-
Hamina	168	84 (2. lapsi) 51 (3. lapsi)
Helsinki¹	264 (alle 1,5-vuotiaat) 218,64 (1,5– 2-vuotiaat) 0 (2-vuotiaat) ¹	-
Kittilä	200	50
Kuhmo	100	30
Oulu	80	-
Vantaa	215	-

¹ Helsingissä kotihoidon tuen kuntalisää maksetaan vain alle 2-vuotiaasta lapsesta

Espoossa ja Helsingissä maksettava kotihoidon tuen kuntalisän suuruus riippui lapsen iästä: nuoremman lapsen kohdalla se oli korkeampi kuin vanhemman lapsen kohdalla (taulukko 3). Espoossa, Helsingissä, Oulussa ja Vantaalla kotihoidon tuen kuntalisä maksettiin ainoastaan perheen nuorimmasta lapsesta. Haminassa, Kittilässä ja Kuhmossa puolestaan oli käytössä kuntalisän sisaruslisä, joka maksettiin Kittilässä sekä Kuhmossa kaikista muista perheen alle esiopetusikäisistä ja Haminassa ainoastaan kahdesta seuraavasta alle esiopetusikäisestä lapsesta siten, että maksettava summa oli pienempi kolmannen lapsen osalta kuin toisen lapsen osalta. Kunnan maksaman sisaruslisän määrä vaihteli Kuhmon 30 eurosta Haminan 84 euroon.

Kunnilla oli käytössään edellä kuvattujen ikärajojen lisäksi muita ehtoja kuntalisän maksamiselle (taulukko 4). Osassa kuntia kotihoidon tuen kuntalisän vaatimuksena oli, että hoitovastuu lapsesta oli kuntalisän maksamisen aikana lapsen vanhemmilla. Tämä vaatimus ei ollut voimassa Espoossa, Helsingissä eikä Vantaalla. Tarkastelussa mukana olevista kunnista kaikki paitsi Helsinki edellyttivät kuntalisän saajalta, että perheen kaikki alle kouluikäiset lapset hoidetaan kotonan. Tämä edellytys ei kuitenkaan sulkenut pois lapsen osallistumista esiopetukseen eikä avoimen varhaiskasvatuksen toimintaan, kuten kerhoihin ja leikkipuistotoimintaan. Hamina oli ainoa kunta, jossa kotihoidon tuen kuntalisälle oli määritelty vanhemman työssäkäyntiin tai opiskeluun liittyviä ehtoja. Hamina-lisän saamisen edellytyksenä oli, että vanhempi on hoitovapaalla työstään tai päätoiminen yrittäjä, joka vähentää yritystoimintaa. Mikäli vanhemman työsuhde oli määräaikainen, sen viikkotuntimäärän tuli olla ollut vähintään 18 tuntia ja työsuhteen tuli olla kestänyt yhteensä vähintään 43 viikkoa äitiysloman alkua edeltävien kahden vuoden aikana. Lisäksi perheen toisen aikuisen tuli olla työssä tai opiskelijana koko kuntalisän maksamisen ajan.

Taulukko 4. Kotihoidon tuen kuntalisän maksamisen keskeiset ehdot kunnissa vuonna 2019

Kunta	Perhekohtainen/ maksetaan vain perheen nuorim- masta lapsesta	Sisaruslisä	Lasta hoitaa oma vanhempi	Kaikki perheen alle kouluikäiset lapset hoidetaan kotona (poikkeus esikoulu/ kerho ¹)	Työssäkäyntiin / opiskeluun liittyvä ehtoja
Espoo	X	-	-	X	-
Hamina	-	X	X	X	X
Helsinki²	X	-	-	-	-
Kittilä	-	X	X	X	-
Kuhmo	-	X	X	X	-
Oulu	X	-	X	X	-
Vantaa	X	-	-	X	-

¹ Esiovetusikäiset voivat osallistua kunnan järjestämään esiovetukseen ja perheen muut alle kouluikäiset lapset avoimeen kerhotoimintaan tai osapäiväiseen varhaiskasvatukseen.

² Maksetaan vain alle 2-vuotiaasta lapsesta.

Yksityisen hoidon tuki ja kuntalisä

Perheiden on mahdollista saada lakisääteistä Kelan maksamaa yksityisen hoidon tukea, jos lasta hoitaa palkattu hoitaja tai yksityinen päivähoidon/varhaiskasvatuksen tuottaja. Yksityisen hoidon tuki maksetaan suoraan palvelun tuottajalle ja sen määrä riippuu lapsen varhaiskasvatusoikeuden laajuudesta (enintään 20 tuntia tai yli 20 tuntia). Perheelle jää maksettavaksi palvelun tuottajan määrittelemä päivähoitomaksun ja yksityisen hoidon tuen erotus. Yksityisen hoidon tukea voidaan maksaa perheen jokaisesta lapsesta vanhempainpäivärahakauden päättymisestä siihen saakka, kunnes lapsi on esiovetusikäinen. Esiovetusikäisestä lapsesta maksetaan yksityisen hoidon tukea ainoastaan silloin, jos tämän varhaiskasvatusoikeus on yli 20 tuntia viikossa. Yksityisen hoidon tukea voidaan maksaa lapsen koulun aloitukseen saakka. (Kela 2019a.)

Yksityisen hoidon tuki käsitti vuonna 2019 *hoitorahan*, jonka enimmäismäärä oli joko 172,25 euroa kuukaudessa tai 63,38 euroa kuukaudessa riippuen lapsen varhaiskasvatusoikeuden laajuudesta. Lisäksi siihen sisältyi tulositonnainen *hoitolisä* (0–144,85 euroa kuukaudessa) sekä mahdollinen paikallinen *kuntalisä*. (Kela 2019a.) Lapsikohtainen keskimääräinen yksityisen hoidon tuen kokonaismäärä (sisältäen hoitorahan, hoitolisän ja mahdollisen kuntalisän) vaihteli Suomen kunnissa vuonna 2019 128 eurosta 559,40 euroon, kun lapsen varhaiskasvatusoikeus oli yli 20 tuntia viikossa. Keskimäärin sen suuruus oli 477,51 euroa kuukaudessa. (Kela 2019b.)

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) vuoden 2019 tammikuussa tekemän selvityksen mukaan vajaan puolessa Suomen kuntia maksettiin yksityisen hoidon tuen kuntalisää (Karvi 2019). Kuntaliiton vuonna 2018 tekemän selvityksen mukaan sitä maksettiin tyypillisemmin suurissa ja keskisuurissa, vähintään 20 000 asukkaan kunnissa ja harvemmin pienemmissä, alle 20 000 asukkaan kunnissa. Kuntalisän suuruus vaihteli näissä kunnissa 50–1210 euron välillä. (Lahtinen & Svartsjö 2018.)

Tarkastelun kohteena olevista 15 kunnasta yksityisen hoidon tuen kuntalisä oli vuonna 2019 käytössä lähinnä vain asukasluvultaan suurimmissa kunnissa (taulukko 5). Kaikkiaan kuntalisää maksoi kahdeksan kuntaa: Helsinki, Tampere, Espoo, Vantaa ja Oulu sekä pienistä kunnista Kittilä, Salo ja Raasepori. Haminassa kuntalisä poistui käytöstä kyselyn aikaan 31.7.2019. Yksityisen hoidon tuen kuntalisän suuruus vaihteli näiden kuntien välillä 84,09 eurosta 612 euroon kuukaudessa. Helsingissä ja Espoossa oli käytössä lisäksi hoitolisän kuntalisä, jota maksettiin, mikäli perhe sai tulositonnaista hoitolisää. Raaseporissa ja Oulussa yksityisen hoidon tuen kuntalisää maksettiin ainoastaan 11 kuukaudelta vuodessa: sitä ei maksettu heinäkuulta. Kuntien välillä oli muitakin eroja siinä, milloin yksityisen hoidon tuen kuntalisää maksettiin. Lisän määrään vaikuttivat lapsen hoitoaika, ikä ja varhaiskasvatusmuoto.

Helsingissä ja Raaseporissa yksityisen hoidon tuen kuntalisää maksettiin ainoastaan kokoaikaisesti eli yli 20 tuntia viikossa varhaiskasvatuksessa olevien lasten osalta, kun lähes kaikissa muissa kunnissa maksetun summan suuruus vaihteli lapsen hoitoajan mukaan. Ainoastaan Espoossa yksityisen hoidon tuen kuntalisä oli samansuuruinen sekä osattuna kokoaikaisessa varhaiskasvatuksessa olevilla lapsilla. Niissä kunnissa, joissa kuntalisän suuruuteen vaikutti lapsen hoitoaika, eroteltiin lapset hoitoajan mukaan osa-aikaisiin, eli lapsiin, jotka olivat enintään 20 tuntia viikossa varhaiskas-

vatuksessa, ja kokoaikaisiin, jotka olivat varhaiskasvatuksessa yli 20 tuntia viikossa. Poikkeuksena tästä oli Kittilä, jossa osa- ja kokoaikaisuus määriteltiin sen mukaan, oliko lapsi varhaiskasvatuksessa kuukauden aikana yli vai alle 11 päivää ja kuinka pitkiä hänen hoitopäivänsä olivat.

Taulukko 5. Yksityisen hoidon tuen kuntalisä kunnissa

Kunta	Varhaiskasvatusmuoto	Osa-aikainen		Kokoaikainen		Erityistä
		Alle 3-vuotias €/kk	3–6-vuotias €/kk	Alle 3-vuotias €/kk	3–6-vuotias €/kk	
Espoo ⁴	päiväkoti	612	428	612	428	
	perhepäivähoito	320	192	320	192	hoitolisän kuntalisä
	työsopimussuhteinen hoitaja	560	200	560	200	100€/kk
Helsinki	päiväkoti	-	-	600	340	
	perhepäivähoito	-	-	320	160	Hoitolisän kunta- lisä 60€/kk
	työsopimussuhteinen hoitaja	-	-	500	160	
Kittilä	kaikki	100,90 ¹		168,20 ² / 100,90 ³		
Oulu	kaikki	137,50		250		Ei makseta heinäkuulta
Salo	päiväkoti	297,4	196,4	594,80	392,90	Esiopetukseen osallistuva 197€
	perhepäivähoito, työso- pimussuhteinen hoitaja	193,3	104	386,60	208	Esiopetukseen osallistuva 104€
Raase- pori	kaikki	-	-	270	200	Ei makseta heinäkuulta
Tampere	päiväkoti, ryhmäperhepäivähoito	250	150	500	300	Esiopetukseen osallistuva 120€
	perhepäivähoito, kotiin palkattu hoitaja	160	110	320	220	Esiopetukseen osallistuva 84,09€
Vantaa	päiväkoti, ryhmäperhepäivähoito	400	280	600	350	Esiopetukseen osallistuva 100€
	perhepäivähoito, työso- pimussuhteinen hoitaja	-	-	290	180	

¹ Osapäivähoito, jossa lapsi varhaiskasvatuksessa yli 11 päivänä kuukaudessa, alle 50 tuntia kahdessa viikossa.

² Kokopäivähoito, jossa lapsi varhaiskasvatuksessa yli 11 päivänä kuukaudessa yli viisi tuntia päivässä.

³ Kokopäivähoito, jossa lapsi varhaiskasvatuksessa alle 11 päivänä kuukaudessa.

⁴ Voimassa 1.1.2020 alkaen, määrissä korotuksia 1.3.2020 alkaen.

Kittilässä ja Oulussa maksettu summa oli samansuuruinen kaikenikäisillä lapsilla, kun muissa kunnissa alle kolmevuotiaan hoidosta maksettava kuntalisä oli tyypillisesti suurempi kuin 3–6-vuotiaan lapsen osalta maksettava. Lisäksi Vantaalla esiopetuksessa olevan lapsen osalta kuntalisän suuruus oli huomattavasti pienempi kuin muun ikäisistä lapsista maksettava lisä. Muissa kunnissa esiopetukseen osallistuvan lapsen osalta kuntalisän suuruus oli sama tai lähes sama kuin osa-aikaisessa varhaiskasvatuksessa olevien yli kolmevuotiaiden. Kolmas kuntalisän suuruuteen vaikuttava tekijä osassa kuntia oli lapsen varhaiskasvatusmuoto: korkeinta kuntalisää maksettiin päiväkodissa oleville lapsille ja matalampaa perhepäivähoidossa tai työsopimussuhteisen hoitajan hoidossa oleville lapsille.

Varhaiskasvatuksen palveluseteli

Kunta voi tukea perheitä yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden käytössä yksityisen hoidon tuen kuntalisän lisäksi tai sen sijaan varhaiskasvatuksen palvelusetelillä. Perheiden ei ole kuitenkaan mahdollista saada yksityisen hoidon tuen kuntalisää ja varhaiskasvatuksen palveluseteliä samanaikaisesti. Vajaassa kolmanneksessa (31,2 %) Suomen kuntia oli vuoden 2019 tammikuussa käytössä palveluseteli (Karvi 2019).

Tämän tutkimuksen tarkasteltavista 15 kunnasta palveluseteli oli käytössä yhdeksässä kunnassa (taulukko 6). Kuntien verkkosivuilta löytyvien tietojen mukaan palvelusetelien arvo yli kolmevuotiaiden kokoaikaisesta varhaiskasvatuksesta päiväkodissa vaihteli noin 730 eurosta noin 820 euroon kuukaudessa. Palvelusetelin arvo oli tulosidonnainen kaikissa yhdeksässä kunnassa, eli sen suuruuteen vaikuttivat perheen tulot ja koko. Lisäksi palvelusetelin arvo määrittyi kuntakohtaisesti erilaisten lapsen iän, hoitoajan, palvelumuodon (päiväkoti, ryhmäperhepäivähoito, perhepäivähoito) ja osassa kuntia myös erityisen tuen tarpeiden perusteella laskettavien kertoimien mukaan. Esimerkiksi alle kolmevuotiailla palvelusetelin enimmäisarvo oli suurempi kuin yli kolmevuotiailla, vuoroahoito nosti myös palvelusetelin enimmäisarvon päiväsaikaan tapahtuvan hoidon palvelusetelin arvoa suuremmaksi, perhepäivähoidossa palvelusetelin arvo oli monesti suurempi kuin päiväkodissa ja luonnollisesti hoitoajan pientyessä myös palvelusetelin enimmäisarvo pieneni.

Taulukko 6. Kuntien tarjoamat rahalliset tuet yksityisen hoidon käyttämiseen ja yksityiset päiväkodit kunnassa

Kunta	Palveluseteli	Yksityisen hoidon tuen kuntalisä	Yksityinen päiväkot
Alajärvi	X	-	-
Espoo	-	X	X
Hamina	X ¹	X/ - ²	X
Helsinki	-	X	X
Jyväskylä	X	-	X
Kittilä	-	X	-
Kuhmo	-	-	-
Lieksa	X	-	-
Oulu	X	X	X
Pietarsaari	-	-	X
Raasepori	-	X	X
Salo	X	X	X
Tampere	X	X	X
Ulvila	X	-	X
Vantaa	X	X	X

¹ Haminassa palveluseteli otettiin käyttöön 1.8.2019

² Haminassa yksityisen hoidon tuen kuntalisä poistui käytöstä 31.7.2019

Kaikissa 15 tarkasteltavassa kunnassa ei tuettu yksityistä hoitoa, eikä kaikissa ollut edes tarjolla yksityisen varhaiskasvatuksen palveluita (taulukko 6). Osassa kunnissa yksityistä hoitoa tuettiin joko ainoastaan varhaiskasvatuksen palvelusetelillä (Alajärvi, Jyväskylä, Lieksa, Ulvila) tai yksityisen hoidon tuen kuntalisällä (Espoo, Helsinki, Kittilä, Raasepori). Neljässä kunnassa käytössä oli kumpikin näistä tuen muodoista (Hamina, Oulu, Salo, Tampere).

Kela maksaa yksityisen hoidon tukea kuitenkin asuinkunnasta riippumatta. Yhdessätoista kohdekunnassa olikin yksi tai useampi yksityinen päiväkot (Espoo, Hamina, Helsinki, Jyväskylä, Oulu, Pietarsaari, Raasepori, Salo, Tampere, Ulvila, Vantaa). Huomionarvoista on, että palvelusetelin saatavuudesta huolimatta Alajärvellä ei ollut kyselyvuotena tarjolla yhtäkään yksityisen palvelun tuottajaa, jonka palveluihin palveluseteliä olisi voinut käyttää. Sen sijaan esimerkiksi Kittilässä, jossa oli käytössä kuntalisä, ja Lieksassa, jossa oli käytössä palveluseteli, oli kummassakin vain yksi yksityinen perhepäivähoitaja eikä lainkaan yksityistä päiväkotia. Pietarsaarella taas ei ollut käytössä kumpaakaan kunnan tarjoamaa tukimuotoa yksityiseen varhaiskasvatukseen, vaikka siellä oli useampi yksityinen päiväkot.

2.3 Varhaiskasvatuspalvelut

Suomessa varhaiskasvatuspalvelujen tarjonnan peruskehys on hyvin samanlainen eri kunnissa. Tyypillisesti palveluja tarjotaan päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Näin oli myös tarkasteltavissa kunnissa: kaikissa niissä tarjottiin varhaiskasvatusta kunnallisissa päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa (taulukko 7). Tarkasteltavien kuntien välillä oli kuitenkin eroja tarjolla olevien kunnallisten palveluiden määrässä. Osassa pienimpiä kuntia kunnallisia päiväkoteja oli vain muutama (esim. Lieksassa kaksi, Kuhmossa kolme, Alajärvellä neljä), kun taas Helsingissä päiväkoteja oli lähes 340, joista 47 oli ruotsinkielisiä. Osassa kuntia ei ollut tarjolla muita kuin suomenkielisiä päiväkoteja, kun taas osassa oli suomen ja ruotsin lisäksi myös muunkielisiä päiväkoteja. Perhepäivähoitoa järjestettiin kohdekunnissa eri tavoin. Perhepäivähoito saattoi tarkoittaa hoitajan omassa kodissa tapahtuvaa toimintaa, kolmiperhepäivähoitoa⁴ ja/tai ryhmäperhepäivähoitoa⁵ ryhmäperhepäiväkodeissa.

Samanlaisesta peruskehuksesta huolimatta kuntien välillä voi olla runsaastikin vaihtelua palvelutarjonnan kokonaisuudessa. Eroja on erityisesti yksityisen ja avoimen varhaiskasvatuksen palveluissa. Hieman yli puolessa kaikista Manner-Suomen kunnista toimii yksityisiä palveluntuottajia, ja noin kahdessa viidestä kunnasta järjestään avointa varhaiskasvatusta (Karvi 2019). Tämä vaihtelevuus näkyi myös tämän kyselyn kohdekuntien tarjoamissa varhaiskasvatuspalvelujen kokonaisuuksissa (taulukko 7).

Yksityisen varhaiskasvatuksen palveluja oli tarjolla kunnissa vaihtelevasti. Alajärvellä niitä ei ollut tarjolla lainkaan, kun taas Oulussa yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen osuus koko kunnan varhaiskasvatuspalveluista oli suuri (42 %). Yksityisiä päiväkoteja oli tarkasteltavista 15 kunnasta vuonna 2019 yhteensä 11 kunnassa (taulukko 7). Alajärvellä, Kittilässä, Kuhmossa ja Lieksassa ei tutkimusvuonna ollut yksityisiä päiväkoteja lainkaan. Yksityisen päiväkotien määrä kuntien välillä vaihteli Haminan kahdesta Helsingin 137 yksityiseen päiväkotiin. Kunnissa yksityistä päiväkotipalvelua tuottivat kolmannen sektorin toimijat, paikalliset tai alueelliset yrittäjät sekä kansalliset tai kansainväliset päiväkotiketjut. Kaikki edellä mainitut järjestäjät olivat edustettuina tyypillisesti suuremmissa kunnissa. Sen sijaan pienemmissä kunnissa yksityisen varhaiskasvatuksen toimijoiden taustan vaihtelu oli vähäisempää keskittyen pääasiassa paikallisiin ja alueellisiin yrittäjiin. Yksityistä perhepäivähoitoa (ml. ryhmäperhepäivähoito) oli tarjolla yhdessätoista tutkimuskunnassa. Alajärvellä, Kuhmossa ja Pietarsaareissa yksityistä perhepäivähoitoa ei ollut lainkaan.

Taulukko 7. Varhaiskasvatuksen palvelumuodot kunnissa 2019–2020¹

Kunta	Kunnan järjestämä varhaiskasvatus		Yksityinen varhaiskasvatus		Kunnan järjestämä avoin varhaiskasvatus/kerhotoiminta	Seurakunnan tai järjestön kerhotoiminta	Rajattu subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus vuonna 2019 ²
	Päiväkoti	Perhepäivähoito	Päiväkoti	Perhepäivähoito			
Alajärvi	X	X	-	-	X	X	-
Espoo	X	X	X	X	X	X	-
Hamina	X	X	X	-	X	X	X
Helsinki	X	X	X	X	X	X	-
Jyväskylä	X	X	X	X	X	X	X / - ³
Kittilä	X	X	-	X	-	X	-
Kuhmo	X	X	-	-	-	X	-
Lieksa	X	X	-	X	-	X	-
Oulu	X	X	X	X	X	X	X
Pietarsaari	X	X	X	-	-	X	-
Raasepori	X	X	X	X	-	X	-
Salo	X	X	X	X	X	X	X
Tampere	X	X	X	X	X	X	-
Ulvila	X	X	X	X	-	X	X
Vantaa	X	X	X	X	X	X	-

¹ Tiedot on kerätty kuntien verkkosivuilta vuosina 2019 ja 2020.

² Kaikilla lapsilla oikeus 20 tuntiin varhaiskasvatusta viikossa

³ Rajaus poistui Jyväskylässä 1.8.2019.

4 Kolmiperhepäivähoidossa 1–4 perhettä muodostaa hoitorenkaan, jossa enintään neljän alle kouluikäisen lapsen hoito tapahtuu sovitulla tavalla esimerkiksi vuoroviikoin perheiden kotona kunnan kolmiperhepäivähoitajan toimesta.

5 Ryhmäperhepäivähoidossa 2–3 perhepäivähoitajaa hoitaa erillisissä kunnan hyväksymissä tiloissa 8–12 lapsen ryhmää.

Myös avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarjonta vaihteli kunnittain (taulukko 7). Avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat erilaista lasten kerho-, leikki- ja/tai puistotoimintaa. Lisäksi tarjolla voi olla vanhemmille ja lapsille yhdessä suunnattuja kerhoja, kahviloita tai muita kohtaamispaikkoja. Kaikissa kunnissa oli tarjolla seurakunnan tai järjestöjen tarjoamaa kerhotoimintaa. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarjonta erosi tutkimuskuntien välillä kuitenkin siten, että neljässä kunnassa sitä ei ollut tarjolla kunnan järjestämänä lainkaan. Sen sijaan suurimmissa kunnissa (Espoo, Helsinki, Jyväskylä, Oulu, Tampere ja Vantaa) tarjolla oli sekä kunnan että yksityisen tahon järjestämää avoimen varhaiskasvatuksen toimintaa. Joissakin kunnissa kerhot olivat maksuttomia, toisissa niistä perittiin kerta- tai kuukausimaksu ja osassa kuntia (Helsinki, Tampere, Jyväskylä) avoimen varhaiskasvatuksen palvelujen käyttöä tuettiin palvelusetelillä.

Oman osansa kuntien väliseen varhaiskasvatuspalvelujen vaihteluun tuotti myös subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaus, joka oli kyselyn toteuttamisen aikaan voimassa Haminassa, Oulussa, Salossa, Ulvilassa ja Jyväskylässä. Jyväskylässä tämä rajaus tosin poistui käytöstä elokuussa 2019. Rajaus merkitsi siis, että lapset, joiden vanhempi tai vanhemmat olivat kotona esimerkiksi työttömyyden tai perhevapaan vuoksi, olivat oikeutettuja vain 20 tuntiin varhaiskasvatuspalveluja viikossa. Osassa kuntia kotona olevien vanhempien lapsilla oli harkinnanvaraisuuden myötä oikeus myös korkeampaan tuntimäärään.

Lasten osallistuminen kunnan kustantamaan varhaiskasvatukseen vaihteli kuntien välillä runsaasti (taulukko 8; tarkastelussa eivät ole mukana palveluseteliä tai yksityisen hoidon tukea käyttävät lapset). Viimeisimpien, vuoden 2018 lopun, tilastotietojen perusteella kokoaikaisessa varhaiskasvatuksessa⁶ olevien 0–6-vuotiaiden lasten osuus oli korkein Raaseporissa (52,9 %) ja matalin Jyväskylässä (29,5 %). Vastaavasti 3–5-vuotiaista suurin kokoaikaisen varhaiskasvatuksen osallistumisprosentti oli Raaseporissa (78,1 %) mutta matalin Salossa (43,9 %). Tarkasteltaessa ainoastaan suuria kuntia, korkein 3–5-vuotiaiden osallistumisprosentti kokoaikaiseen varhaiskasvatukseen oli Helsingissä (75 %). Sen sijaan matalin osallistumisprosentti suurien kuntien osalta oli Jyväskylässä, jossa alle puolet kunnan 3–5-vuotiaista osallistui kokoaikaiseen varhaiskasvatukseen.

Myös kunnan kustantamaan osa-aikaiseen varhaiskasvatukseen⁷ osallistuminen vaihteli runsaasti kuntien välillä. Osa-aikaisessa varhaiskasvatuksessa olevien 0–6-vuotiaiden lasten osuus oli korkein Kittilässä (27,9 %) ja matalin Oulussa (6,5 %). Vastaavasti 3–5-vuotiaiden osalta korkein osa-aikaiseen varhaiskasvatukseen osallistumisprosentti oli Kittilässä (29,1 %) mutta matalin Espoossa, ollen vain 0,7 prosenttia. Suurista kunnista 3–5-vuotiaiden osa-aikaiseen varhaiskasvatukseen osallistumisaste oli selvästi korkein Jyväskylässä (16,0 %) ja matalin aiemmin mainitussa Espoossa.

6 Kunnan kustantamalla kokoaikaisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan niiden palveluiden määrää, jotka kunta on kustantanut asukkaalleen ja joka kestää yli viisi tuntia päivässä tai 107,5 tuntia kuukaudessa. Lukuun eivät sisälly varhaiskasvatuksen palveluseleitä käyttäneet lapset eivätkä lapset, jotka ovat saaneet Kelan yksityisen hoidon tukea.

7 Kunnan kustantamalla osa-aikaisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan niiden palveluiden määrää, jotka kunta on kustantanut asukkaalleen ja joka kestää korkeintaan viisi tuntia päivässä tai 107,5 tuntia kuukaudessa.

Taulukko 8. Lasten osallistuminen kunnan kustantamiin varhaiskasvatuspalveluihin eri kunnissa 31.12.2018¹

Kunta	Kunnan kustantamassa ¹				
	0–6-vuotiaita lapsia <i>n</i>	Kokoaikaisessa varhaiskasvatuksessa		Osa-aikaisessa varhaiskasvatuksessa	
		3–5-vuotiaat % vastaavan ikäisestä väestöstä	0–6-vuotiaat % vastaavan ikäisestä väestöstä	3–5-vuotiaat % vastaavan ikäisestä väestöstä	0–6-vuotiaat % vastaavan ikäisestä väestöstä
Alajärvi	688	51,1	31,1	13,7	8,7
Espoo	24 999	73,2	49,0	0,7	8,0
Hamina	1 077	59,6	39,1	22,2	22,6
Helsinki	45 799	75,0	44,1	3,3	13,4
Jyväskylä	10 026	48,9	29,5	16,0	19,6
Kittilä	444	55,4	41,9	29,1	27,9
Kuhmo	353	46,8	31,7	28,5	26,9
Lieksa	496	63,8	41,9	11,8	16,7
Oulu	16 620	50,8	39,8	8,0	6,5
Pietarsaari	1 290	74,4	47,3	13,7	16,6
Raasepori	1 670	78,1	52,9	10,7	15,3
Salo	2 943	43,9	32,0	24,4	23,6
Tampere	15 657	72,9	42,6	2,1	13,4
Ulvila	942	57,8	38,4	4,5	9,9
Vantaa	18 571	72,3	44,7	3,1	12,3
Koko maa	388 932	61,1	40,2	9,4	13,6

¹ Kunnan kustantamalla varhaiskasvatuksella tarkoitetaan niiden palveluiden määrää, jotka kunta on kustantanut asukkailleen. Lukuun eivät sisälly varhaiskasvatuksen palveluseleitä käyttäneet lapset eivätkä lapset, jotka ovat saaneet Kelan yksityisen hoidon tukea. Mukana ovat kuitenkin kunnan ostamat palvelut. (Sotkanet 2020b.)

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Kohderyhmä ja tiedonkeruu

Vuoden 2019 kyselyn lähtökohtana olivat alkuperäiset kymmenen CHILDCARE-hankkeen yhteistyökuntaa, jotka olivat mukana kyselyssä jo vuonna 2016 (Alajärvi, Hamina, Helsinki, Jyväskylä, Kittilä, Lieksa, Oulu, Salo, Tampere ja Ulvila; ks. Hietamäki ym. 2017). Näiden harkinnanvaraisesti valittujen kuntien lisäksi vuoden 2019 kyselyyn kutsuttiin osallistujia mukaan kolmesta uudesta kunnasta: Kuhmosta, Pietarsaaresta ja Raaseporista. Uusia kuntia otettiin mukaan paitsi vastaajamäärän kasvattamiseksi, myös keskikokoisten kuntien sekä ruotsinkielisten perheiden näkökulman vahvistamiseksi. Uudet tutkimuskunnat valittiin maantieteellisen sijainnin, elinkeino- ja väestörakenteen sekä lastenhoidon tukien ja varhaiskasvatusjärjestelmän piirteiden perusteella.

Kyselyn kohderyhmänä olivat huoltajat, joiden lapsi oli syntynyt 1.10.2014–30.9.2015 välisenä aikana. Näin ollen ryhmän nuorimmat lapset olivat kyselyn toteuttamisen aikaan kolmen vuoden ja yhdeksän kuukauden ikäisiä ja vanhimmat vuoden tätä vanhempia. Huoltajien yhteystiedot saatiin Väestörekisterikeskuksesta toukokuussa 2019. Kyselyyn kutsuttiin kohdelasten kaikki huoltajat riippumatta siitä, asuivatko he yhdessä lapsen kanssa. Yksinkertaisuuden vuoksi tästä eteenpäin tässä raportissa kaikista vastaajista käytetään nimitystä vanhempi tai juridisen sukupuolen mukaan isä tai äiti. Kyselyä ei lähetetty monikkolasten vanhemmille.

Kuhmossa, Pietarsaaresta ja Raaseporissa kyselyyn kutsuttiin vastaamaan kaikki kohderyhmään kuuluvien lasten vanhemmat. Muiden pienten kuntien osalta (Alajärvi, Hamina, Kittilä, Lieksa, Salo ja Ulvila) kyselykutsu lähetettiin niille kohderyhmän vanhemmille, jotka asuivat vuonna 2016 näissä kunnissa ja vastasivat tuolloin kyselyyn. Lisäksi kyselykutsu lähetettiin kaikille niille edellä mainittuna ajankohtana syntyneiden lasten vanhemmille, jotka vuonna 2019 asuivat näissä kunnissa.

Neljässä suuressa kunnassa (Helsinki, Jyväskylä, Oulu, Tampere) kyselyyn kutsuttiin osallistumaan ne kohderyhmän vanhemmat, jotka asuivat vuonna 2016 näissä kunnissa ja olivat tuolloin vastanneet itse tai lapsen toinen vanhempi oli vastannut CHILDCARE-hankkeessa toteutettuun kyselyyn. Koska vuoden 2016 aineistossa matalamman sosioekonomisen aseman vastaajat olivat aliedustettuna (ks. Hietamäki ym. 2017), näiden vastaajien mukaan saamiseksi kohdejoukkoa täydennettiin lähettämällä lisäksi suurissa kunnissa osallistumiskutsu kaikille niille vanhemmille, jotka asuivat kolmella harkinnanvaraisesti valitulla postinumeroalueella ja joilla oli tutkimuksen kohteena olevaan ikäryhmään kuuluva lapsi. Kyseiset postinumeroalueet valittiin vuoden 2016 kyselyn postinumeroalueista niin, että niillä väestön koulutus- ja tulotaso sekä työllisyysaste olivat alhaisimmat. Tutkimusalueisiin otettiin myös mukaan alueita, joissa tiedettiin asuvan muita kunnanosia enemmän maahanmuuttajaväestöä. Lisäksi huomioitiin alueiden sijainti suhteessa kunnan keskustaani ja niille sijoittuvat varhaiskasvatuspalvelut. Viimeksi mainittujen osalta haluttiin varmistaa, että mukana on sekä alueita, joilla on yksityisiä päiväkotia, että alueita, joilla näitä ei ole.

Yhteensä kutsu osallistua kyselyyn lähetettiin 4081 lapsen 7764 vanhemmalle. Ensimmäiset kutsut postitettiin vuoden 2019 kesä-heinäkuun taitteessa viikoilla 26–27. Tämän lisäksi lähetettiin kaksi muistutuskutsua. Ensimmäiset muistutukset saapuivat vanhemmille elokuussa viikoilla 33–34 ja toiset muistutuskutsut syyskuussa viikoilla 37–38.

Kysely toteutettiin sähköisesti Webropol-työkalulla. Vanhempien kyselykutsut, tietosuojailmoitukset ja verkkokysely käännettiin ruotsin ja englannin kielille. Tämän lisäksi ensimmäisellä ja kolmannella kyselykutsukierroksella vanhemmille lähetettiin myös paperinen kyselylomake suomen kielellä. Kukin vanhempi sai kyselykutsun väestörekisteritietojensa mukaisella äidinkielellä tai englanniksi, jos äidinkieli oli muu kuin suomi tai ruotsi. Vastaaja kirjautui verkkolomakkeelle valitsemalla vastauskielen sekä syöttämällä hänelle osoitetun henkilökohtaisen numerokirjainyhdistelmän. Paperilomakkeiden kohdalla vastaajien identifiointi tapahtui lomakkeeseen painetulla numerokirjainyhdistelmällä.

3.2 Tutkimusmenetelmät

Muuttujat

Tässä raportissa kyselyn tuloksia tarkastellaan pääosin yleisesti koko aineiston tasolla, joissakin kohdin verraten äitien ja isien antamia vastauksia toisiinsa. Lisäksi tuloksia vertaillaan kuntaluokittelun mukaisesti, jossa alle 100 000 asukkaan kunnat on määritelty pieniksi (Alajärvi, Hamina, Kittilä, Kuhmo, Lieksa, Pietarsaari, Raasepori, Salo, Ulvila, Muut pienet kunnat) ja yli 100 000 asukkaan kunnat suuriksi (Tampere, Oulu, Jyväskylä, Espoo, Vantaa, Turku, Lahti, Kuopio). Lisäksi suurista kunnista suurin eli Helsinki on erotettu omaksi luokakseen.

Tuloksia tarkastellaan myös vanhemman koulutustason mukaan. Vanhemmilta kysyttiin korkeinta ammatillisen koulutuksen tasoa, vastausvaihtoehtoja oli yhteensä kahdeksan: 1) ei ammatillista koulutusta, 2) ammatillinen kurssi tai vastaava, 3) ammattikoulu tai muu ammatillinen tutkinto, 4) ammatillinen opistoasteen tutkinto (esim. teknillinen opisto), 5) alempi ammattikorkeakoulututkinto, 6) ylempi ammattikorkeakoulututkinto, 7) alempi yliopisto- tai muu korkeakoulututkinto ja 8) ylempi yliopisto- tai muu korkeakoulututkinto. Analyyseja varten tästä kysymyksestä muodostettiin neliluokkainen *koulutustaso*-muuttuja, jonka luokat ovat 1) ei ammatillista koulutusta tai ammatillinen kurssi (alkuperäiset vaihtoehdot 1 ja 2), 2) ammattikoulu, 3) alempi korkeakoulututkinto tai ammatillinen opisto (alkuperäiset vaihtoehdot 4, 5 ja 7), 4) ylempi korkeakoulututkinto (alkuperäiset vaihtoehdot 6 ja 8).

Neljävuotiaan lapsen varhaiskasvatuksen ja hoidon ratkaisua tiedusteltiin vanhemmilta kysymyksellä ”Miten 4-vuotiaan lapsesi hoito / varhaiskasvatus on järjestetty tällä hetkellä?”. Vanhemmille annettiin mahdollisuus valita tarvittaessa useampi vastausvaihtoehto, jotka olivat: 1) hoidan itse lasta kotona, 2) puolisoni/ toinen vanhempi hoitaa lasta kotona, 3) palkattoman hoitajan hoidossa kotona (esim. isovanhempi), 4) palkattoman hoitajan hoidossa kodin ulkopuolella (esim. isovanhempi), 5) kunnallisessa päiväkodissa, 6) kunnallisessa perhepäivähoidossa, 7) kunnallisessa ryhmäperhepäivähoidossa, 8) yksityisessä päiväkodissa, 9) yksityisessä perhepäivähoidossa, 10) yksityisessä ryhmäperhepäivähoidossa, 11) itse palkatun hoitajan hoidossa kotona (esim. au pair, muu lastenhoitaja), 12) itse palkatun hoitajan hoidossa kodin ulkopuolella, 13) muu järjestely, mikä.

Tästä kysymyksestä muodostettiin *yhdeksänluokkainen hoitomuotoa kuvaava muuttuja*, jossa kullekin lapselle valittiin ainoastaan yksi hoitomuoto. Mikäli lapsella oli vanhempien hoidon lisäksi valittuna jokin muu hoitomuoto, valittiin hänen hoitomuodokseen tuo muu hoitomuoto huolimatta siitä, kuinka usein tai kuinka suuren osan viikosta lapsi oli tuossa hoitomuodossa. Näin ollen osassa tapauksia lasta hoitaa valitun hoitomuodon (luokat 2–9) lisäksi osan aikaa myös vanhempi tai vanhemmat. Hoitomuotoluokat ovat seuraavat: 1) vanhemmat hoitavat (alkuperäiset vaihtoehdot 1 ja 2, ei muita hoitomuotoja), 2) palkatun hoitaja kotona tai kodin ulkopuolella (alkuperäiset vaihtoehdot 3 ja 4), 3) kunnallinen päiväkotito (alkuperäinen vaihtoehto 5), 4) kunnallinen perhepäivähoito, 5) kunnallinen ryhmäperhepäivähoito, 6) yksityinen päiväkotito, 7) yksityinen perhepäivähoito, 8) yksityinen ryhmäperhepäivähoito, 9) Itse palkattu hoitaja kotona tai kodin ulkopuolella (alkuperäiset vaihtoehdot 11 ja 12).

Tästä yhdeksänluokkaisesta lapsen hoitomuotoa kuvaavasta muuttujasta luotiin vielä erilaisia versioita. *Viisiluokkaisessa* muuttujassa vanhempien hoito säilytettiin omana luokkana (= 1), luokan 2 muodostivat alkuperäiset luokat 2 ja 9, luokkaan 3 sisällytettiin vaihtoehdot muu hoitaja, yksityinen ja kunnallinen perhepäivähoito, luokkaan 4 sisällytettiin yksityisen ja kunnallisen päiväkodin, ja mikäli lapsi oli sekä perhepäivähoidossa että päiväkodissa, muodostivat nämä lapset luokan 5. *Toinen tapa tarkastella hoitomuotoa viisiluokkaisena* muuttujana oli säilyttää luokat 1 ja 2 edellä kuvattua viisiluokkaisen muuttujan kaltaisena ja yhdistää kunnallinen varhaiskasvatus (päiväkotito ja perhepäivähoito) omaksi luokakseen (= luokka 3) ja yksityinen varhaiskasvatus (päiväkotito ja perhepäivähoito) omakseen (= luokka 4). Viimeinen eli viides luokka sisällytti tilanteet, joissa lapsi osallistui sekä kunnalliseen että yksityiseen varhaiskasvatukseen. Hoitomuotoa tarkasteltiin myös *kaksiluokkaisena* muuttujana jakamalla hoitomuodot kotihoitoon ja varhaiskasvatukseen. Kotihoitoksi määriteltiin ratkaisut, joissa lasta hoiti kotona jompikumpi vanhemmista tai kotona tai kodin ulkopuolella palkatun tai palkattu hoitaja. Varhaiskasvatukseen puolestaan määriteltiin ratkaisut, joissa lapsi osallistui joko kunnalliseen tai yksityiseen varhaiskasvatukseen päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai ryhmäperhepäivähoidossa edes osa-aikaisesti.

Aineiston analyysi

Reportissa analysoidaan sekä vastaajakohtaista että lapsikohtaista aineistoa. Lapsikohtaiseen aineistoon on poimittu jokaiselta lapselta vain yhden vanhemman vastaukset. Mikäli kyselyyn vastasi vain yksi lapsen vanhempi, on aineistossa mukana hänen vastauksensa. Jos kyselyyn vastasivat lapsen molemmat vanhemmat, sisältää lapsikohtainen aineisto

ainoastaan äidin vastaukset. Samaa sukupuolta olevien vanhempien kohdalla mukana aineistossa on väestörekisterin perusteella lapsen ensimmäiseksi vanhemmaksi merkitty vanhempi. Lapsikohtaisen aineiston myötä tuloksia voidaan tarkastella ilman, että samaa lasta koskevat vastaukset ovat edustettuna aineistossa useampaan kertaan. Lapsikohtaista tarkastelua käytetään esimerkiksi lapsen varhaiskasvatuksen ja hoidon ratkaisujen analysoimisessa. Näiden tietojen pitäisi ainakin periaatteessa olla yhteneväisiä molempien vanhempien vastauksissa.

Aineiston analyysit toteutettiin SPSS 24.0 ja 26.0 -ohjelmistoilla. Vanhempien vastauksia kuvataan raportissa frekvensseinä, prosenttilukuina, keskiarvoina ja -hajontoina. Osassa tarkasteluista käytetään raportoinnissa myös mediaania ja vaihteluväliä. Vastausten jakautumista eri ryhmissä vertaillaan pääasiassa ristiintaulukoinnin ja χ^2 -riippumattomuustestin avulla. Jakaumissa esiintyneiden riippuvuuksien yksityiskohtaisemmassa tulkinnassa käytetään vastaajien sarakeprosenttiosuuksia sekä sovitettuja standardoituja jäännöksiä, jotka osoittavat, missä taulukon solussa havaittu ja odotettu frekvenssi poikkeavat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi. Raja-arvona sovitettujen standardoitujen jäännösten tarkastelussa on käytetty arvoja +/- 2. Mikäli sovitettu standardoitu jäännös on yli kahden, on kyseisen solun muuttujajhdistelmä odotettua tyypillisempi. Vastaavasti sovitetun standardoidun jäännöksen jäädessä alle -2, on tarkasteltavan solun muuttujajhdistelmä odotettua epätyypillisempi. Nämä solut on selkeyden vuoksi korostettu harmaalla taustavärillä.

Ryhmien välisten keskiarvojen tarkastelussa käytettiin riippumattomien otosten *t*-testiä. Tuloksia esiteltäessä kerrotaan ryhmien välisistä eroista vain, jos ero on tilastollisesti merkitsevä vähintään tasolla $p < ,05$.

4 TULOKSET

4.1 Vastausaktiivisuus ja vastaajat

Vanhempien vastausaktiivisuus

Vuoden 2019 CHILDCARE-kysely lähetettiin väestökisteritietojen perusteella lapsen yhdelle, kahdelle tai useammalle vanhemmalle. Useimmiten kysely lähetettiin lapsen kahdelle vanhemmalle. Kyselyyn sai 7764 vanhempaa, joista äitien osuus oli hieman suurempi (52,4 %) kuin isien (47,6 %) (taulukko 9). Kyselyyn vastasi yhteensä 1871 vanhempaa 71 eri kunnasta. Vastausosuus oli näin ollen 24 prosenttia. Äidit vastasivat isää aktiivisemmin kyselyyn: noin joka kolmas kyselyyn saanut äiti vastasi kyselyyn isien vastausosuuden jäädessä reiluun viiteentoista prosenttiin.

Taulukko 9. CHILDCARE-kyselytutkimuksen 2019 näyte ja vastanneet vanhemmat

Näyte			Vastanneet vanhemmat					
Yhteensä	Äitejä	Isiä	Yhteensä		Äitejä		Isiä	
<i>N</i>	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>N</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
7 764	4 072	3 692	1 871	24	1 289	31,7	581	15,7

Vastausosuus kertoo, kuinka moni yksittäinen vanhempi täytti CHILDCARE-kyselyn. Osa vanhemmista on myös voinut osallistua kyselyyn vastaamalla yhdessä puolison kanssa, vaikka ei itse ole täyttänyt kyselyä. Enemmistö vanhemmista oli vastannut kyselyyn yksin (88,1 %). Vastanneista vanhemmista noin joka kymmenes (10,7 %) kertoi vastanneensa kyselyyn puolison, lapsen toisen vanhemman tai muun henkilön kanssa. Isille (15 %) oli äitejä (8,9 %) tyypillisempää vastata kyselyyn yhdessä puolison tai muun henkilön kanssa ($p < ,001$).

Vastaajat jakautuivat maantieteellisesti siten, että Helsinki-Uusimaan suuralueella asui kaksi viidestä vastaajasta (39,6 %), joka kolmas (32,2 %) asui Länsi-Suomessa, lähes joka viides (18 %) Pohjois- ja Itä-Suomen suuralueella ja joka kymmenes (10,2 %) Etelä-Suomen suuralueella. Suomen koko väestön jakautuessa siten, että Helsinki-Uusimaan suuralueella asuu alle kolmasosa (30,6 %), joka neljäs (25,0 %) Länsi-Suomessa, vajaa viidennes (23,1 %) Pohjois- ja Itä-Suomen suuralueella ja joka viides Etelä-Suomessa. Näin ollen aineistossa olivat yliedustettuina Helsinki-Uusimaan ja Länsi-Suomen suuralueilla asuvat vastaajat, sekä aliedustettuina Etelä-Suomen ja Pohjois- ja Itä-Suomen suuralueilla asuvat vastaajat ($p < ,001$).

Maakunnittain tarkasteltuna vastaajia oli lähes jokaisesta maakunnasta pois lukien Ahvenanmaa ja Keski-Pohjanmaa. Uudellamaalla asui lähes joka viides vastaaja (39,6 %). Uudenmaan jälkeen toiseksi eniten vastaajia oli Pirkanmaalta (15,8 %), kolmanneksi eniten Pohjois-Pohjanmaalta (14,4 %) ja neljänneksi eniten Keski-Suomesta (11,4 %). Seuraavaksi eniten vastaajia asui Varsinais-Suomen maakunnassa (7 %). Pohjanmaalla asui lähes kolme prosenttia vastanneista ja Kymenlaaksossa reilu kaksi prosenttia. Sekä Lapissa että Satakunnassa asui puolitoistaprosenttia vastaajista. Muissa maakunnissa vastaajien osuudet jäivät alle prosenttiin siten, että vähiten kyselyyn vastanneita asui Päijät-Hämeen maakunnassa. Vastaajista selvä enemmistö asui kaupunkimaisissa kunnissa (89,4 %), alle kymmenesosa taajaan asutuissa kunnissa (7,7 %) ja vain muutama prosentti (2,9 %) maaseutumaisissa kunnissa. Taulukossa 10 on esitetty osallistuneiden vanhempien kuntakohtaiset osuudet koko vastaajajoukosta. Noin joka kolmas vastaaja oli helsinkiläinen, kaksi viidestä asui suurissa kunnissa (pl. Helsinki) ja joka neljäs pienissä kunnissa. Vastaajamääriltään suurimmat kunnat olivat Helsinki, Oulu, Tampere, Jyväskylä ja Salo.

Taulukko 10. Kyselytutkimukseen vastanneet vanhemmat kunnittain

Kunnat	Vastanneet					
	Yhteensä		Äidit		Isät	
	<i>N</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Pienet kunnat	481	25,7	346	18,5	135	7,2
Alajärvi	28	1,5				
Hamina	44	2,4				
Kittilä	21	1,1				
Kuhmo	14	0,1				
Lieksa	13	0,1				
Pietarsaari	46	2,5				
Raasepori	33	1,8				
Salo	120	6,4				
Ulvila	23	1,2				
Muut pienet kunnat ¹	139	7,4				
Suuret kunnat	763	40,8	518	27,7	244	13,0
Jyväskylä	198	10,6				
Oulu	255	13,6				
Tampere	239	12,8				
Espoo ²	37	2,0				
Vantaa ²	24	1,3				
Muut suuret kunnat ³	10	0,1				
Helsinki	627	33,5	425	23,4	202	10,8
Yhteensä	1 871	100	1289	68,9	581	31,1

¹ Muita pieniä kuntia olivat alle 100 000 asukkaan kunnat, jotka eivät kuuluneet 13 tutkimukseen valitun kunnan joukkoon, mutta joissa vastaajat asuivat.

² Espoo ja Vantaa eivät kuuluneet tämän kyselyn alkuperäisiin 13 kuntaan, mutta ne on otettu tarkempaan tarkasteluun suuren vastaajajoukon vuoksi.

³ Muita suuria kuntia olivat yli 100 000 asukkaan kunnat, jotka eivät kuuluneet 13 alkuperäisen kunnan joukkoon, mutta joissa vastaajat asuivat.

Lapsikohtainen vastausaktiivisuus

Kyselyn kohderyhmänä olivat noin neljävuotiaiden lasten vanhemmat. Kysely lähetettiin 4078 lapsen molemmille vanhemmille, mikäli heidän osoitteensa oli tiedossa. Kyselyyn vastasi yksi tai kaksi vanhempaa yhteensä 1458 lapsen osalta. Lapsikohtainen vastausosuus oli täten 35,7 prosenttia (taulukko 11). Lapset jakautuivat sukupuolen osalta lähes tasan.

Taulukko 11. Kyselytutkimuksen näyte ja vastanneet tutkimuksen piiriin kuuluneiden lasten osalta

Näyte			Vastanneet					
Tutkimuksen piiriin kuuluneet neljävuotiaat lapset			Lapset, joiden vanhemmat osallistuneet tutkimukseen					
Yhteensä	Tyttöjä	Poikia	Yhteensä		Tyttöjä		Poikia	
<i>N</i>	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>N</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
4 081	2007	2 074	1 458	35,7	730	36,4	728	35,1

Lapsista vajaalla kolmanneksella kyselyyn vastasi erikseen kumpikin lapsen vanhemmista (taulukko 12). Enemmistölä lapsista kyselyyn vastasi siis vain toinen vanhemmista. Mikäli lapselta vastasi vain toinen vanhemmista, vastaaja oli tyypillisemmin äiti kuin isä.

Taulukko 12. Kyselyyn vastanneet vanhemmat lapsikohtaisesti (lapsikohtainen aineisto)

Kyselyyn vastasi				Kyselyyn vastasi yksi vanhempi			
Lapsen molemmat vanhemmat		Lapsen yksi vanhempi		Äiti		Isä	
%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>
28,3	413	71,5	1 042	83,8	876	16,2	169

4.2 Keitä varhaiskasvatuskyselyyn vastasi

Seuraavaksi tarkastellaan kyselytutkimukseen osallistuneiden vanhempien, perheiden ja lasten perustietoja sekä osallistuneiden vanhempien edustavuutta suhteessa neljävuotiaiden lasten vanhempiin Suomessa. Vertailutietoina käytetään viimeisimpiä kirjoitushetkellä saatavana olevia tietoja, jotka ovat vuodelta 2018 ja osassa tapauksia vuodelta 2017. Vertailutiedot on tuottanut Tilastokeskus.

Vanhempien ikä ja perhetilanne

CHILDCARE-kyselytutkimukseen vastanneista äitejä oli selvä enemmistö: lähes 70 prosenttia. Verrattuna suomalaisiin neljävuotiaiden lasten vanhempiin äidit olivat yliedustettuina aineistossa (taulukko 13). Vastaajien ikä vaihteli 22–74 ikävuoden välillä, keskimääräisen iän ollessa 36,5 vuotta (*kh* 5,5). Kyselyyn vastanneet isät (*ka* 38,2 vuotta, *kh* 6,2) olivat keskimäärin vanhempia kuin äidit (*ka* 35,7, *kh* 4,9) ($p < ,001$). Kyselytutkimuksen vastaajien ikäjakauma ei vastannut täysin kaikkien suomalaisten neljävuotiaiden lasten vanhempien ikäjakaumaa ($p < ,001$). Kyselytutkimukseen vastanneista vanhemmista yliedustettuina olivat yli 31–50-vuotiaat ja aliedustettuina 21–30-vuotiaat verrattuna suomalaisten neljävuotiaiden lasten vanhempiin.

Vastanneista vanhemmista yli 90 prosenttia oli parisuhteessa. Heistä yli puolet oli avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa, ja neljännes avoliitossa. Avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevien osuus vastanneista oli lähes sama kuin heidän osuutensa kaikista suomalaisista neljävuotiaiden lasten vanhemmista. Vastaajista vain pieni osa ilmoitti olevansa eronnut, sinkku tai naimaton. Hieman useampi kuin yhdeksän kymmenestä asui puolison ja lasten kanssa. Lapsen kanssa yksin asuvia vastaajia oli noin kahdeksan prosenttia, ja vain joitakin asui ilman lapsia joko pariskuntana tai yksin. Väestörekisteristä saatujen osoitetietojen perusteella lähes kaikki (98,2 %) vastanneet asuivat samassa osoitteessa neljävuotiaan kohdelapsen kanssa. Samassa osoitteessa sekä neljävuotiaan toisen vanhemman että neljävuotiaan kanssa asui yhdeksän kymmenestä (88,9 %) vastaajasta.

Taulukko 13. Vanhempien ikä ja perhetilanne verrattuna kansalliseen tilastoon (vastaajakohtainen aineisto)

		CHILDCARE-kyselyn vastanneet 4-vuotiaan vanhemmat	Suomalaiset 4-vuotiaiden lasten vanhemmat ¹
Sukupuoli	N	1 870	114 149
Naisia	%	68,9	51,0
Miehiä	%	31,1	49,0
Ikä (n = 1 872)	ka	36,49	
alle 21 v.	%	-	0,04
21–30 v.	%	13,6	19,5
31–40 v.	%	65,8	61,3
41–50 v.	%	19,1	17,8
yli 50 v.	%	1,7	1,5
Siviilisäätty	n	1 871	114 149
Avoliitossa	%	25,0	- ²
Avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa	%	66,6	66,2
Eronnut	%	4,0	7,7
Naimaton ²	%	4,2	26,0 ²
Leski	%	0,2	0,1
Perhemuoto³	n	1 871	114 149
Pariskunta ja lapsia ⁴	%	91,4	83,8
Yhden vanhemman perhe ⁵	%	8,2	8,9
Pariskunta tai yksin asuva ilman lapsia ⁶	%	0,4	7,0
Lasten lukumäärä perheessä⁷	n	1 871	114 149
1 lapsi	%	25,3	16,9
2 lasta	%	51,3	47,2
3 lasta	%	16,6	21,2
4 lasta tai useampia	%	6,3	14,7

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Tilastokeskus, vuoden 2018 tilasto. Tilastossa on huomioitu kukin vanhempi vain kertaalleen, vaikka hänellä olisi useampi 4-vuotias lapsi.

² CHILDCARE-aineistossa naimattomia ovat henkilöt, jotka ovat valinneet vastausvaihtoehdon sinkku/naimaton. Tilastokeskus ei erottele avoliitossa asuvia omaksi ryhmäkseen. He sisältyvät naimattomiin.

³ Perhemuodossa on kyse neljävuotiaan lapsen vanhemman nykyisestä perhemuodosta. Taulukossa 18 (myöhemmin) tarkastellaan 4-vuotiaan lapsen perhemuotoa.

⁴ Avo-/aviopari tai rekisteröity parisuhde ja lapsia. CHILDCARE-aineistossa kyse voi olla myös muusta kuin kohdelapsesta. Pariskunnassa voi olla kyse myös muusta kuin kohdelapsen molempien vanhempien muodostamasta parisuhteesta.

⁵ Äiti tai isä ja lapsia.

⁶ Avo-/aviopari tai rekisteröity parisuhde tai yksin asuva ilman lapsia.

⁷ CHILDCARE-kyselyn osalta laskettu yhteen alaikäiset lapset (0-17-vuotiaat), joiden vastaaja on ilmoittanut asuvan kanssaan. Tilastokeskuksen tiedot sisältävät biologiset ja adoptoidut lapset, mutta ei uusperheessä puolison lapsia eli toisin kuin kyselyaineiston luvuissa, Tilastokeskuksen tilastossa ei ole kyse vanhemman kanssa asuvista lapsista.

Lasten lukumäärä kyselyyn vastanneiden kotitalouksissa vaihteli nolosta kymmeneen. Vastaajat asuivat keskimäärin 2,1 lapsen kanssa (*kh* 1,0). Suomalaisissa lapsiperheissä oli vuonna 2019 keskimäärin 1,8 lasta (SVT 2019b), joten kyselyyn vastanneiden perheissä asui keskimäärin hieman useampia lapsia kuin suomalaisissa lapsiperheissä. Vastaajista vajaa puoli prosenttia kertoi, ettei asu yhdenkään lapsen kanssa. Joka neljäs vastaaja asui vain yhden lapsen kanssa. Lähes kaikissa näissä perheissä tuo ainoa lapsi oli kyselyn kohteena ollut neljävuotias. Hieman yli puolet vastaajista asui kaksilapsisessa ja joka kuudes kolmelapsisessa perheessä. Melko pieni osuus (6,9 %) vastaajista asui neljän tai useamman alaikäisen lapsen kanssa.

Vanhempien koulutustaso, toiminta ja työn luonne

Tutkimukseen vastanneet vanhemmat olivat pääosin korkeasti koulutettuja (taulukko 14). Lähes puolella oli jokin ylempi korkeakoulututkinto ja noin joka kolmannella alempi yliopisto-, korkeakoulu-, ammattikorkeakoulu- tai ammatillinen opistoasteen tutkinto. Viides vanhemmista oli suorittanut ammattitutkinnon. Vastaajien joukossa oli hyvin vähän vanhempia, jotka olivat suorittaneet korkeintaan jonkin ammatillisen kurssin. Äitien ja isien välillä ei ollut eroja suoritettujen koulutuksen tasossa. Kokonaisuudessaan tutkimukseen vastanneet vanhemmat olivat korkeammin koulutettuja kuin suomalaiset neljävuotiaiden lasten vanhemmat keskimäärin ($p < ,001$). Tutkimukseen osallistuneiden joukossa oli vähemmän vanhempia ilman ammatillista koulutusta sekä ammattitutkinnon suorittaneita kuin suomalaisissa neljävuotiaiden vanhemmissa.

Ammattiasemansa puolesta vastaajat erosivat suomalaisista neljävuotiaiden vanhemmista ($p < ,001$). Vastaajista enemmistö, lähes 60 prosenttia, oli työntekijöitä tai alempia toimihenkilöitä, kolmannes ylempiä toimihenkilöitä tai johtajia, ja alle kymmenesosa vastaajista oli yrittäjiä tai muussa ammattiasemassa. Aineistomme vanhemmissa oli siis enemmän ylempiä toimihenkilöitä ja johtajia ja vähemmän työntekijöitä ja alempia toimihenkilöitä kuin suomalaisten neljävuotiaiden lasten vanhemmissa. Aineistossamme äidit ja isät jakaantuivat ammattiryhmiin eri tavoin ($p < ,001$). Äideille oli todennäköisempää olla työntekijöitä tai alempia toimihenkilöitä. Isille puolestaan oli todennäköisempää olla ylempiä toimihenkilöitä tai johtajia. Isät olivat myös todennäköisemmin yrittäjiä tai muussa ammattiasemassa.

Taulukko 14. Vanhempien koulutustaso, toiminta ja ammattiasema verrattuna kansalliseen tilastoon¹

		CHILDCARE-kyselyyn vastanneet 4-vuotiaan vanhemmat			Suomalaiset 4-vuotiaan vanhemmat
		Isät	Äidit	Yhteensä	Yhteensä
Ammatillinen koulutus	<i>n</i>	580	1 283	1 864	114 149
Ei ammatillista koulutusta ²	%	6,7	4,3	5,1	18,5
Ammatillinen peruskoulutus, ammattitutkinto	%	19,5	18,1	18,5	40
Ammatillinen opisto, ammattikorkeakoulututkinto ³	%	23,3	28,4	26,8	22,3
Alempi yliopisto- tai muu korkeakoulututkinto	%	5,0	5,6	5,4	2,1
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto	%	4,3	3,5	3,8	1,1
Ylempi yliopisto- tai korkeakoulututkinto, tutkijakoulutus	%	41,2	40,1	40,4	17,1
Pääasiallinen toiminta⁴	<i>n</i>	579	1 283	1 855	114 149
Työllinen	%	94,0	83,6	86,8	80,5
Työtön	%	2,9	3,4	3,3	6,9
Opiskelija	%	1,4	5,1	3,9	4,5
Eläkeläinen (pl. työttömyyseläkeläiset)	%	0,3	0,2	0,3	0,7
Varusmies- tai siviilipalvelus	%	0,2	0,0	0,1	0,01
Muu työvoiman ulkopuolella oleva	%	1,2	7,7	5,7	7,4
Ammattiasema⁵	<i>n</i>	536	1 062	1 599	91 556
Työntekijä, alempi toimihenkilö	%	47,0	64,1	58,4	63,7
Ylempi toimihenkilö, johtaja	%	42,0	29,0	33,3	27,3
Yrittäjä, muu	%	11,0	6,9	8,3	9,1

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Tilastokeskus, vuoden 2018 tilasto. Tilastossa on huomioitu kukin vanhempi vain kertaalleen, vaikka hänellä olisi useampi 4-vuotias lapsi.

² CHILDCARE-kyselyaineistossa yhdistetty kaksi vastausvaihtoehtoa: Ei ammatillista koulutusta ja ammatillinen kurssi tai vastaava

³ CHILDCARE-kyselyaineistossa yhdistetty kaksi vastausvaihtoehtoa: ammatillinen opistoasteen tutkinto ja alempi ammattikorkeakoulututkinto.

⁴ Luokittelu Tilastokeskuksen määritelmän mukainen.

Työllinen: 18-74 -vuotiaat henkilö, joka vuoden viimeisellä viikolla oli ansiotyössä eikä ollut työttömänä työnhakijana työ- ja elinkeinoministeriön työnhakijarekisterissä tai suorittamassa varusmies- tai siviilipalvelua. Tieto työllisyydestä perustuu työeläke- ja veroviranomaisten tietoihin. CHILDCARE-kyselyaineistossa henkilö, joka on ilmoittanut olevansa voimassa olevassa työsuhteessa riippumatta siitä, työskentelikö hän vastaushetkellä vai ei. Vanhempainvapaalla oleva henkilö luokitellaan muuksi työvoiman ulkopuolella olevaksi tai työlliseksi sen perusteella, onko hänellä voimassa oleva työsopimus ja palkkatuloja vuoden aikana vai ei. *Opiskelija*, jolla on työsuhte, määritellään työlliseksi. CHILDCARE-aineistossa opiskelijaksi luokiteltiin kaikki ne henkilöt, jotka kertoivat opiskelevansa ja heillä ei ollut voimassa olevaa työsuhdetta. *Työttömiä* ovat henkilöt, joilla ei ollut voimassa olevaa työsuhdetta ja he ilmoittivat itse olevansa lomautettuja, työharjoittelussa tai työvoimakoulutuksessa. *Muiksi työvoiman ulkopuolisiksi* henkilöiksi laskettiin pitkällä sairauslomalla olevat tai kotona lastaan hoitavat henkilöt, joilla ei ollut voimassa olevaa työsuhdetta.

⁵ Työllisten ammattiasema vuonna 2017. Johtajiksi määritellään ammattiluokituksen perusteella johtajina työskentelevät. Muille työllisille käytetään sosioekonomista asemaa. (SVT 2019d.)

Kyselyssä vanhemmilta tiedusteltiin heidän pääasiallista toimintaansa sekä muuta mahdollista toimintaa. Taulukossa 14 kyselyn vaihtoehdoista on muodostettu Tilastokeskuksen jakoa vastaavat luokat. Suurin osa vastaajista oli työllisiä, eli heillä oli voimassa oleva työsuhte. Työttömiä ja opiskelijoita oli lähes yhtä paljon, kumpiakkin alle neljä prosenttia. Vaikka sekä äideistä että isistä enemmistö oli työllisiä, isille se oli äitejä tyypillisempää ($p < ,001$). Äideistä sen sijaan useampi oli opiskelijoita tai muita työvoiman ulkopuolella olevia. Tämä selittyy sillä, että äideillä painottui isiä enemmän lapsen tai lapsien hoitaminen kotona: lähes joka viides äiti ilmoitti sen pääasialliseksi toiminnakseen, isistä vain neljä prosenttia (taulukko 15). Kaikista vastaajista siis noin 15 prosenttia hoiti lasta tai lapsiaan kotona.

Selvä enemmistö vanhemmista työskenteli joko koko- tai osa-aikaisesti (73,4 %). Isistä lähes yhdeksän kymmenestä työskenteli, kun äideistä vastaava osuus oli noin seitsemän kymmenestä. Työskenteleville äideille oli isiä tyypillisempää

työn osa-aikaisuus. Äideistä myös isää suurempi osuus opiskeli. Työttömiä kaikista vastanneista oli reilu kolme prosenttia. Lomautettuna, pitkällä sairauslomalla, eläkkeellä, työharjoittelussa tai työvoimakoulutuksessa tai varusmies- tai siviilipalveluksessa oli alle kaksi prosenttia (1,6 %) vastanneista. Pieni osa vanhemmista ilmoitti pääasiallisesti toiminnan muun asian. Tällaista toimintaa oli muun muassa äitiyslomalla oleminen ennen kuin lapsi on syntynyt ja yrittäjäys. Pääasiallisen toiminnan lisäksi vanhempien oli mahdollista erillisessä kysymyksessä ilmoittaa toiminta, jota he tekivät pääasiallisen toimintansa ohella. Enemmistö vastaajista (72,7 %) ei ilmoittanut muuta toimintaa pääasiallisen toimintansa lisäksi. Kuitenkin yli kolmannes (36,6 %) opiskelevista vanhemmista kertoi työskentelevänsä samanaikaisesti joko koko- tai osa-aikaisesti.

Taulukko 15. Vanhempien pääasiallinen toiminta kyselylomakkeen vastausvaihtoehtojen mukaisesti (vastaajakohtainen aineisto)

Pääasiallinen toiminta	Yhteensä	Isät	Äidit	p-arvo
	(N = 1 861)	(n = 579)	(n = 1281)	
	%	%	%	
Hoitaa lasta/ lapsia kotona	14,8	4,0	19,6	< ,001
Työskentelee kokopäiväisesti	62,8	81,9	54,2	< ,001
Työskentelee osa-aikaisesti	10,6	6,0	12,7	< ,001
Lomautettuna	0,2	0,2	0,2	,793
Työtön	3,3	3,1	3,3	,789
Opiskelee	7,2	3,8	8,7	< ,001
Pitkällä sairauslomalla	0,5	0,2	0,6	,195
Eläkkeellä	0,4	0,5	0,4	,694
Työharjoittelu, työvoimakoulutus tms.	0,6	0,3	0,7	,354
Varusmies- tai siviilipalvelus	0,1	0,2	0,0	,136
Muu	1,8	1,5	1,9	,559

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Enemmistöllä vanhemmista oli voimassa oleva työsuhde (taulukko 16). Isille tämä oli kuitenkin tyypillisempää kuin äideille. Työsuhde oli enemmistöllä vakituinen ja säännöllinen päivätö. Äitien työsuhde oli isää useammin määräaikainen mutta työaikaamuoto ei eronnut äitien ja isien välillä. Keskimääräinen viikkotyöaika kaikilla vanhemmilla oli 27,6 tuntia (kh 18,36 tuntia). Miehillä (ka = 33,7 tuntia, kh = 16,5) oli keskimäärin naisia (ka = 24,8 tuntia, kh = 18,5) enemmän työtunteja viikossa (p < ,001).

Taulukko 16. Vanhempien toiminta ja työn luonne (vastaajakohtainen aineisto)

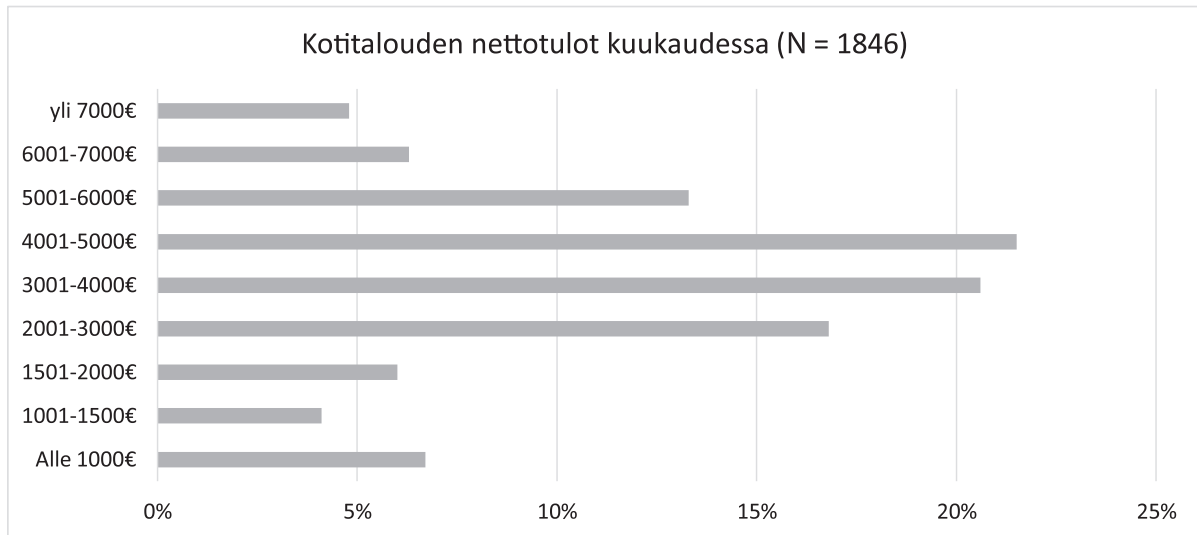
		Yhteensä	Isät	Äidit	p-arvo
Voimassa oleva työsuhde	n	1851	574	1284	< ,001
Ei	%	13,1	6,3	16,2	
Kyllä ¹	%	86,9	93,7	83,8	
Työsuhdemuoto	n	1509	483	1025	,001
Vakituinen	%	81,2	86,5	78,6	
Määräaikainen	%	18,8	13,5	21,3	
Työaikaamuoto	n	1602	532	1069	,564
Säännöllinen päivätö	%	72,4	73,3	71,9	
Epätyypillinen työaika ²	%	27,6	26,7	28,1	

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Työssä palkansaajana, yrittäjänä, ammatinharjoittajana, freelancerina tai apurahalla.

² Vuorotyö, säännöllinen ilta-, yö-, aamu-, tai viikonlopputyö tai muu työaikaamuoto.

Enemmistö (58,1 %) vastaajista arvioi perheen taloudellisen tilanteen melko hyväksi tai erittäin hyväksi, kolmannes (34,2 %) kohtalaiseksi ja vajaa seitsemän prosenttia (6,9 %) melko huonoksi tai erittäin huonoksi. Kuviossa 1 on esitetty vastaajien ilmoittama arvio kotitaloutensa nettotuloista kuukaudessa, kun mukaan on laskettu ansio- ja yrittäjätulot sekä tulonsiirrot. Joka kymmenennellä (10,8 %) vastaajalla kotitalouden nettotulot jäivät korkeintaan 1500 euroon kuukaudessa. Noin joka viidennellä vastaajalla kotitalouden nettotulot olivat 1501–3000 euroa (22,9 %), 3001–4000 euroa (20,6 %) tai 4001–5000 euroa (21,5 %) kuukaudessa. Lähes neljänneksellä vastaajista kotitalouden yhteenlasketut käteen jäävät tulot olivat yli 5000 euroa kuukaudessa.

Kuvio 1. Vanhempien arvio kotitaloutensa nettotuloista kuukaudessa (vastaajakohtainen aineisto)

Tuloja verrattiin vuositasolla Tilastokeskuksen tietoihin suomalaisten neljävuotiaiden lasten vanhempien kotitalouden käytettävissä olevista rahatuloista kertomalla vastaajan raportoimat nettotulot 12:lla (taulukko 17). Vertailu osoitti, että CHILDCARE-kyselyn vastaajien joukossa oli enemmän matalamman tulotason perheitä kuin neljävuotiaiden lasten vanhempien kotitalouksissa valtakunnallisesti ($p < ,001$). Lähes 17 prosenttia vastanneista kotitalouksista asettui nettotulojensa perusteella pienituloisuusrajojen alle. Pienituloisuusraja vuonna 2018 yhden aikuisen ja yhden alle 14-vuotiaan lapsen kotitaloudessa oli 19 460 euroa vuodessa. Kahden aikuisen ja yhden alle 14-vuotiaan lapsen kotitaloudessa pienituloisuusraja oli 26 940 euroa vuodessa. (SVT 2020b.)

Taulukko 17. Kotitalouksien nettotulot vuodessa verrattuna kansalliseen tietoon (vastaajakohtainen aineisto)

	Kyselyyn vastanneiden kotitalouden nettotulot ¹	Suomalaisten 4-vuotiaiden lasten vanhempien kotitalouden käytettävissä olevat rahatulot ²
	(N = 1 846)	(N = 114 149)
	%	%
Alle 6000 €	2,7	1,4
6 001–12 000 €	4,0	0,6
12 001–18 000 €	4,1	1,8
18 001–24 000 €	6,0	3,4
24 001–30 000 €	7,2	5,4
30 001–36 000 €	9,6	6,6
36 001–48 000 €	20,6	18,3
48 001–60 000 €	21,5	24,5
60 001–72 000 €	13,3	17,6
72 001–84 000 €	6,3	8,8
84 001–96 000 €	2,4	4,6
yli 96 000 €	2,4	7,0
Yhteensä	100	100

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Vastaajan arvio perheen nettotuloista eli käteen jäävistä tuloista, kun mukaan on laskettu ansio- ja yrittäjätulot sekä tulonsiirrot (esim. Kelan etuudet, työttömyysturva)

² Kotitalouden käytettävissä olevat rahatulot vuodessa 2018. (SVT 2019f)

Lähes puolet kyselyyn vastanneista vanhemmista koki menojen kattamisen tuloilla pääasiassa melko helpoksi (42,8 %). Joka kolmas koki sen helpoksi tai erittäin helpoksi (31,9 %). Erittäin hankalana tai hankalana menojen kattamista tuloilla piti harvempi kuin joka kymmenes (7,5 %) vanhempi. Melko hankalaa se oli vajaan viidenneksen (17,4 %) mielestä.

Vanhemmista useampi kuin joka neljäs (28,0 %) kertoi perheen saavan toimeentulon järjestämiseksi jotakin tukea, kun huomioon ei otettu erilaisia lasten hoidon järjestämiseksi tarkoitettuja tukia. Noin joka viides (21,9 %) näistä vanhemmista ilmoitti ainoastaan yhden tuen, joista yleisin oli työttömyyspäiväraha tai työmarkkinatuki, toiseksi yleisin asumistuki ja kolmanneksi yleisin opintotuki. Kun huomioon ei otettu kuinka monia erilaisia tukia perhe sai, yleisin tuki oli asumistuki, jota sai kaksi viidestä (41,4%) tuen saajasta. Kaikkien kyselyn vastanneiden vanhempien osalta tämä tarkoitti 11,7 prosenttia vastaajista. Toiseksi yleisin tuki oli työttömyyspäiväraha tai työmarkkinatuki, jota sai lähes joka kolmas (30,0 %) kaikista tuen saajista ja 8,4 prosenttia kaikista vastanneista vanhemmista. Kolmanneksi yleisin toimeentulon tuki oli opintotuki, jota sai 16 % kaikista tuensaajista ja 4,5 % kaikista vastanneista vanhemmista. Pieni osuus kaikista vanhemmista sai toimeentulotukea (2,4 %) tai työkyvyttömyys- tai sairauseläkettä (1,1 %). Osa vanhemmista ilmoitti avoimessa vastauksessaan myös muista perheen saamista tuista, joita olivat esimerkiksi aikuiskoulutusraha, kuntoutustuki ja sairauspäiväraha.

Vastanneiden vanhempien noin neljävuotiaat lapset

Kyselyyn saatiin vanhempien vastauksia yhteensä 1458 noin neljävuotiaasta lapsesta. Iältään lapset olivat keskimäärin neljä vuotta ja neljä kuukautta; nuorin lapsi oli kolme vuotta yhdeksän kuukautta ja vanhin lapsi neljä vuotta yhdeksän kuukautta vanha.

Lapsista suurin osa asui perheessä, jossa oli kaksi vanhempaa ja useampia lapsia, joka viides puolestaan oli perheen ainoa lapsi (taulukko 18). Yhden vanhemman perheissä asui noin joka kymmenes lapsi; heistä puolet asui kahdestaan vanhemman kanssa. Selvä enemmistö lapsista asui yhdessä vanhempiensa kanssa. Tilanteissa, joissa lapsen vanhemmat asuivat erillään, neljävuotias asui yleisemmin pääasiassa jommankumman vanhempansa luona kuin yhtä paljon kummankin vanhemman luona.

Taulukko 18. Neljävuotiaan lapsen perhemuoto ja asuminen (lapsikohtainen aineisto)

	4-vuotiaat lapset (N = 1 458) %
Perhemuoto¹	
Pariskunta ja 4-vuotias ²	19,5
Pariskunta ja useampia lapsia ²	70,0
Yksi vanhempi ja 4-vuotias ³	5,1
Yksi vanhempi ja useampia lapsia ³	4,9
4-vuotiaan asuminen	
Vanhemmat asuvat yhdessä ja 4-vuotias asuu vanhempien kanssa	86,4
Vanhemmat asuvat erillään ja 4-vuotias asuu yhtä paljon vanhempien luona	3,3
Vanhemmat asuvat erillään ja 4-vuotias asuu pääasiassa jommankumman vanhemman luona	7,2
4-vuotiaalla on vain yksi vanhempi, jonka kanssa hän asuu	3,1
4-vuotias asuu muussa paikassa (esim. sukulaisen luona tai sijaisperheessä)	0,1

¹ Neljävuotiaan perhemuoto.

² Pariskunnalla tarkoitetaan avo-/avioparia tai rekisteröityä parisuhdetta. Pariskunnassa voi olla kyse myös muusta kuin kohdelapsen molempien vanhempien muodostamasta parisuhteesta.

³ Vanhempi voi olla neljävuotiaan äiti tai isä.

Lähes kahdella viidestä neljävuotiaasta (38,3 %) oli yksi tai useampi alle kolmevuotias sisarus, jonka hoitamiseksi kotona vanhemman oli mahdollista saada kotihoidon tukea. Toiseksi useimmin neljävuotiaan sisarukset olivat 7–13-vuotiaita (28,8 %). Puolestaan vajaalla 16 prosentilla (15,8 %) oli yksi tai useampi kuusivuotias sisarus.

4.3 Hoidon ja varhaiskasvatuksen ratkaisut neljävuotiaiden perheissä

Kyselyssä tiedusteltiin, miten neljävuotiaan hoito tai varhaiskasvatus oli järjestetty. Tarjolla oli kaksitoista ennalta määriteltyä vaihtoehtoa, joista vastaaja pystyi valitsemaan useamman vaihtoehdon. Vaihtoehdot olivat: vastaaja itse tai hänen puolisonsa/lapsen toinen vanhempi hoitaa lasta kotona, lapsi on muun itse palkatun tai palkattoman hoitajan hoidossa kotona tai kodin ulkopuolella, sekä kunnallinen tai yksityinen varhaiskasvatus (päiväkoti, perhepäivähoito, ryhmäperhepäivähoito). Lisäksi vanhemmalta kysyttiin, osallistuuko kotihoidossa oleva lapsi erilaisiin avoimen varhaiskasvatuksen palveluihin. Nykytilanteen lisäksi vanhemmilta kysyttiin, onko lapsen hoito- tai varhaiskasvatusmuodossa tapahtumassa muutoksia lähitulevaisuudessa ja millaisia nämä mahdolliset tulevat muutokset ovat. Lisäksi tiedusteltiin perheen saamia lasten hoidon tukia, vanhempien tyytyväisyyttä neljävuotiaan lapsensa hoito- ja varhaiskasvatusmuotoon sekä syitä kyseisen muodon valinnalle. Seuraavaksi tarkastellaan näitä lapsen hoito- ja varhaiskasvatusmuotoa koskevia tuloksia lapsikohtaisesti. Yksinkertaisuuden vuoksi erilaisista hoito- ja varhaiskasvatusmuodoista puhuttaessa käytetään käsitettä hoitomuoto. Mikäli tarkastelun kohteena on ainoastaan erilaiset varhaiskasvatuksen muodot, käytetään tällöin käsitettä varhaiskasvatusmuoto.

Neljävuotiaan hoitomuoto

Erilaisia hoitomuotojen yhdistelmiä oli aineistossa yhteensä 31, kun huomioitiin myös lapsen osallistuminen avoimen varhaiskasvatuksen palveluihin. Lapsen hoitomuotojen määrä vaihteli yhdestä viiteen, kun laskettiin yhteen kaikki vanhemman valitsemat hoitomuodot sekä tieto siitä, osallistuuko lapsi vähintään yhteen avoimen varhaiskasvatuksen palveluun vai ei. Suurimmalla osalla (79,8 %) neljävuotiaista oli ainoastaan yksi hoitomuoto, vajaalla kuudenneksellä (15,6 %) kaksi hoitomuotoa ja hyvin pienellä osalla (4,6 %) kolme tai useampia hoitomuotoja. Lapsi saattoi olla esimerkiksi osan viikosta päiväkodissa, osan vanhemman ja osan muun hoitajan, kuten isovanhemman hoidossa.

Yli 90 prosenttia neljävuotiaista (90,9 %) osallistui varhaiskasvatukseen, eli he olivat yksityisessä tai kunnallisessa päiväkodissa, ryhmäperhepäivähoidossa tai perhepäivähoidossa joko koko- tai osa-aikaisesti. Enemmistö lapsista (67,1 %)

osallistui kunnallisessa päiväkodissa järjestettävään varhaiskasvatukseen (taulukko 19), kun taas yksityisten päiväkotien varhaiskasvatukseen osallistui vain noin joka kuudes neljävuotiaista. Vajaata viidennestä neljävuotiaista hoitivat ainoastaan tai osittain jompikumpi tai kumpikin lapsen vanhemmista. Muiden hoitomuotojen (palkaton tai palkattu hoitaja kotona tai kodin ulkopuolella, yksityinen ja kunnallinen perhe- sekä ryhmäperhepäivähoito) käyttö oli huomattavasti edellä mainittuja vähäisempää.

Taulukko 19. Neljävuotiaan lapsen kaikki hoitoa ja varhaiskasvatusta koskevat ratkaisut vastaamisen hetkellä ja mahdollinen muutos seuraavan puolen vuoden aikana (lapsikohtainen aineisto)¹

4-vuotiaan hoitoa ja varhaiskasvatusta koskevat ratkaisut ²	Vastaamisen ajankohtana (4-vuotiaat, N = 1 458)	Seuraavan puolen vuoden aikana ³ (4-vuotiaat, n = 246)
	%	%
Jompikumpi tai molemmat vanhemmista hoitavat lasta kotona	18,1	18,7
Palkattoman hoitajan hoidossa kotona (esim. isovanhempi)	1,5	0,4
Palkattoman hoitajan hoidossa kodin ulkopuolella (esim. isovanhempi)	1,9	1,2
Kunnallisessa päiväkodissa	67,1	79,7
Kunnallisessa perhepäivähoidossa	3,7	2,8
Kunnallisessa ryhmäperhepäivähoidossa	1,5	2,0
Yksityisessä päiväkodissa	17,1	14,6
Yksityisessä perhepäivähoidossa	1,3	0,4
Yksityisessä ryhmäperhepäivähoidossa	0,3	1,2
Itse palkatun hoitajan hoidossa kotona (esim. au pair, lastenhoitaja)	0,5	0,8
Itse palkatun hoitajan hoidossa kodin ulkopuolella (esim. au pair, lastenhoitaja)	0,1	0,4

¹Vanhemmat ovat valinneet yhden tai useampia vastausvaihtoehtoja.

²Mittari on muokattu Lapsiperhekyseilyssä 2012 ja Perhevapaatutkimuksessa 2013 käytetyistä mittareista.

³Seuraavan puolen vuoden aikana tapahtuva muutos koskee tilanteita, joissa on tulossa jokin muutos hoitoratkaisuissa.

Seuraavaksi tarkastellaan neljävuotiaiden hoitomuotoja siten, että kukin kohdelapsi sijoittuu vain yhteen hoidon ja varhaiskasvatuksen muotoon. Yli puolet lapsista oli kunnallisessa koko- tai osa-aikaisessa varhaiskasvatuksessa ja lähes viidennes yksityisessä varhaiskasvatuksessa (taulukko 20). Lisäksi osaa näistä lapsista saattoi hoitaa jompikumpi tai molemmat vanhemmista tai muu palkattu tai palkaton hoitaja. Vain muutama lapsi oli sekä yksityisessä että kunnallisessa varhaiskasvatuksessa. Ainoastaan vanhempien hoidossa oli vain kahdeksan prosenttia kaikista neljävuotiaista. Vain hyvin pientä osaa hoiti ainoastaan muu palkattu tai palkaton hoitaja lapsen kotona tai kodin ulkopuolella.

Taulukko 20. Neljävuotiaan lapsen pääasiallista hoitoa ja varhaiskasvatusta koskeva ratkaisu vastaimisen hetkellä ja mahdollinen muutos seuraavan puolen vuoden aikana (lapsikohtainen)¹

4-vuotiaan lapsen hoitoa ja varhaiskasvatusta koskevat ratkaisut	Vastaamisen ajankohtana	Seuraavan puolen vuoden aikana ²
	(4-vuotiaat, N = 1 458)	(4-vuotiaat, n = 246)
	%	%
Vanhempi tai vanhemmat	8,0	4,1
Palkattu tai palkaton hoitaja ³	1,2	1,6
Kunnallinen varhaiskasvatus ⁴	71,9	78,5
Yksityinen varhaiskasvatus ⁴	18,7	12,2
Kunnallinen ja yksityinen varhaiskasvatus ⁴	0,2	3,7
Yhteensä	100	100

¹ Hoitoratkaisut on luokiteltu yhteen ryhmään

² Seuraavan puolen vuoden aikana tapahtuva muutos koskee tilanteita, joissa on tulossa jokin muutos hoitoratkaisuissa.

³ Osassa tapauksista lasta hoitaa myös vanhempi.

⁴ Sisältää päiväkodin, ryhmäperhepäivähoidon ja perhepäivähoidon. Osassa tapauksista lasta hoitaa myös vanhempi tai muu hoitaja.

Kaikilta vastanneilta vanhemmilta kysyttiin, kuinka tyytyväisiä he olivat neljävuotiaan lapsensa hoitojärjestelyyn (N = 1844). Vanhemmat olivat pääasiassa tyytyväisiä lapsensa hoitojärjestelyihin, sillä yli puolet (61,4 %) heistä kertoi olevansa erittäin tyytyväisiä hoitojärjestelyyn ja vajaa kolmannes (31,7 %) melko tyytyväisiä. Isien ja äitien välillä ei ollut eroja tyytyväisyydessä hoitojärjestelyihin. Asuinkunnan kokokaan ei ollut yhteydessä vanhemman tyytyväisyyteen lapsensa hoitojärjestelyihin.

Suurimmalla osalla lapsista (83,1 %) ei ollut vanhempien mukaan tulossa muutoksia hoidon ja varhaiskasvatuksen ratkaisuihin seuraavan puolen vuoden aikana. Näin ollen vain joka kuudennella (n = 246, 16,9 %) lapsista hoitomuoto oli muuttumassa. Yleisimpiä muutoksia olivat siirtyminen vanhempien hoidosta kunnalliseen päiväkotiin tai kunnallisen päiväkodin tuottamaan varhaiskasvatukseen osallistumisen muuttuminen kokoaikaisesta osa-aikaiseksi (taulukko 19). Puolestaan vajaa viidennes lapsista, joilla hoitomuoto oli muuttumassa, oli siirtymässä joko osittain tai kokonaan kotiin vanhemman hoitoon. Tällaisissa tilanteissa perheeseen saattoi esimerkiksi olla syntynyt tai syntymässä vauva, jota perheen vanhempi tai vanhemmat olivat jäämässä hoitamaan kotiin, jolloin he myös suunnittelivat vähentävänsä neljävuotiaan varhaiskasvatukseen osallistumista tai lopettavansa sen joksikin aikaa. Kolmanneksi yleisin tulossa oleva muutos oli siirtyminen yksityiseen päiväkotiin. Tämä muutos oli tapahtumassa vajaalle 15 prosentille lapsista, joilla hoitomuoto oli muuttumassa puolen vuoden sisällä vastaushetkestä.

Kun muutosta tarkasteltiin siten, että kullekin lapselle huomioitiin vain yksi uusi hoitomuoto, enemmistöllä uusi tuleva hoitomuoto oli kunnallinen varhaiskasvatus (päiväkoti, perhe- tai ryhmäperhepäivähoito) (taulukko 20). Toiseksi yleisimmin uusi hoitomuoto oli yksityinen varhaiskasvatus. Harvalla uusi hoitomuoto oli ainoastaan vanhempien hoito tai yhdistelmä yksityistä ja kunnallista varhaiskasvatusta. Kaikkein harvimmin lapsen raportoitiin olevan siirtymässä palkatun tai palkattoman hoitajan hoitoon joko kokonaan tai osittain.

Hoitomuotoratkaisussa oli suunnitteilla muutoksia yleisimmin lapsille, jotka olivat vanhempien hoidossa ja toiseksi yleisimmin lapsille, joita hoiti palkaton tai palkattu hoitaja lapsen kotona tai kodin ulkopuolella (taulukko 21). Kolmanneksi yleisimmin hoitomuoto oli muuttumassa kunnallisessa perhepäivähoidossa olevilla lapsilla. Harvimmin muutoksia oli tulossa lapsille, jotka olivat kunnallisessa tai yksityisessä päiväkodissa.

Taulukko 21. Neljävuotiaan hoitomuodossa tapahtuu muutos seuraavan puolen vuoden aikana vastaushetken hoitomuodon mukaan tarkasteltuna (lapsikohtainen aineisto)

Hoitomuoto vastaamisen ajankohtana ¹								
Vanhempien hoito	Palkaton tai palkattu hoitaja (n = 113)	Kunnallinen päiväkot ² (n = 17)	Kunnallinen perhepäivähoito ³ (n = 957)	Yksityinen päiväkot ² (n = 73)	Yksityinen perhepäivähoito ³ (n = 243)	Yhteensä		
						%	(n = 23)	(N = 1 426)
Kyllä	48,7	35,3	11,7	27,4	12,3	26,1	16,1	

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Koodattu lapselle vain yksi hoitomuoto.

² Osassa myös vanhempi.

³ Perhepäivähoito ja ryhmäperhepäivähoito, osassa myös vanhempi.

Neljävuotiaiden lasten kyselyhetken hoitomuoto olikin yhteydessä siihen, oliko se muuttumassa seuraavan puolen vuoden aikana (taulukko 21; $p < ,001$). Kotihoidossa olevilla lapsilla hoitomuoto oli tyypillisimmin muuttumassa ja varhaiskasvatuksessa olevilla ei. Tarkemmin katsottuna muutos oli tyypillistä lapsille, jotka olivat kotihoidossa tai perhepäivähoidossa, ei kuitenkaan lapsille, jotka olivat päiväkodissa. Kun tarkastelussa otettiin huomioon jako yksityiseen ja kunnalliseen varhaiskasvatukseen sekä kotihoito jaettiin vanhempien ja muiden hoitajien hoitoon, säilyi hoitomuodon yhteys tuleviin muutoksiin. Yhteys oli tilastollisesti merkitsevä siten, että vanhempien hoidossa, muun hoitajan hoidossa ja kunnallisessa perhepäivähoidossa olevien lasten hoitomuodossa oli tyypillisesti tapahtumassa muutoksia seuraavan puolen vuoden aikana, kun taas kunnallisessa päiväkodissa olevilla lapsilla muutokset olivat epätyypillisempiä. Yhteyttä ei kuitenkaan havaittu yksityisen päiväkodin ja perhepäivähoidon kohdalla. Kunnan koko ei ollut yhteydessä siihen, oliko lapsen hoitomuoto muuttumassa vai ei.

Sekä kotihoidossa että varhaiskasvatuksessa vastaushetkellä olevilla lapsilla enemmistö hoitomuodossa tulevaisuudessa tapahtuvista muutoksista koski siirtymistä kunnalliseen varhaiskasvatukseen ja toiseksi yleisimmin yksityiseen varhaiskasvatukseen (taulukko 22). Osa vanhemmista merkitsi hoitomuodon muuttuvan, vaikka kyseessä oli esimerkiksi osa- ja kokoaikaisuutta koskevat muutokset tai siirtyminen toiseen ryhmään päiväkodin sisällä.

Varhaiskasvatuksessa olevilla lapsilla kolmanneksi yleisin muutos oli siirtyminen puolen vuoden kuluessa vanhempien hoitoon, kun taas kotihoidossa olevilla kolmanneksi yleisin siirtyminen tapahtui yksityisen ja kunnallisen varhaiskasvatuksen yhdistelmään. Vanhemmista osa on saattanut valita sekä yksityisen että kunnallisen varhaiskasvatuksen, mikäli heillä ei ole ollut vielä tarkkaa suunnitelmaa lapsen hoitomuutoksesta. Osa näistä yhdistelmistä voi kuitenkin olla todellisia esimerkiksi kunnallisen päiväkodin ja yksityisen perhepäivähoidon yhdistelmiä.

Taulukko 22. Neljävuotiaan hoitomuodossa tapahtuvat muutokset seuraavan puolen vuoden aikana (lapsikohtainen aineisto)¹

	Vastaushetkellä kotihoidossa olevat 4-vuotiaat	Vastaushetkellä varhaiskasvatuksessa olevat 4-vuotiaat	Yhteensä
	(n = 59)	(n = 187)	(N = 246)
4-vuotiaan tuleva hoitomuoto	%	%	%
Vanhemmat	-	5,3	4,1
Palkattu tai palkaton hoitaja kotona tai kodin ulkopuolella	3,4	1,1	1,6
Kunnallinen varhaiskasvatus	74,6	79,7	78,5
Yksityinen varhaiskasvatus	15,3	11,2	12,2
Yksityinen ja kunnallinen varhaiskasvatus	6,8	2,7	3,7
Yhteensä	100	100	100

¹ Tarkastelussa ovat mukana vain ne lapset, joilla hoitomuoto on ilmoitettu muuttuvan seuraavan puolen vuoden aikana.

Hoitomuodon valintaan yhteydessä olevia tekijöitä

Neljävuotiaan lapsen asuinkunnan koko oli yhteydessä siihen, mikä hänen hoitomuotonsa oli (taulukko 23; $p < ,001$). Kaikenkokoisissa kunnissa kunnallinen varhaiskasvatus oli neljävuotiaalle selvästi yleisin hoitomuoto ja vanhemman palkkaama tai palkaton hoitaja harvinaisin.

Pienissä kunnissa asuvilla lapsilla hoitomuoto oli kuitenkin muita tyyppillisemmin vanhempien hoito, vanhemman palkkaama tai palkaton hoitaja ja epätyypillisemmin yksityinen varhaiskasvatus. Puolestaan suurissa kunnissa asuvilla hoitomuoto oli muita tyyppillisemmin yksityinen varhaiskasvatus ja epätyypillisemmin kunnallinen varhaiskasvatus. Helsingissä lapsille oli muita harvinaisempaa olla vanhempien hoidossa ja tyyppillisempää olla kunnallisessa varhaiskasvatuksessa.

Taulukko 23. Neljävuotiaan hoitomuoto ja kunnan koko (lapsikohtainen aineisto)

4-vuotiaan hoito- tai varhaiskasvatusmuoto vastaamisen ajankohdantana	Pienessä kunnassa asuvat 4-vuotiaat	Suuressa kunnassa asuvat 4-vuotiaat	Helsingissä asuvat 4-vuotiaat	Yhteensä
	(<i>n</i> = 383) %	(<i>n</i> = 590) %	(<i>n</i> = 485) %	(<i>N</i> = 1 458) %
Vanhempi tai vanhemmat	12,3	7,6	4,7	7,9
Palkattu tai palkaton	2,3	1,0	0,4	1,2
Kunnallinen varhaiskasvatus	70,0	68,8	77,7	72,1
Yksityinen varhaiskasvatus	15,4	22,5	17,1	18,9
Yhteensä	100	100	100	100

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Kunnan koon yhteys säilyi myös silloin, kun hoitomuotoa tarkasteltiin yksityiskohtaisemmin (taulukko 24; $p < ,001$). Helsingissä vähiten käytetty hoitomuoto oli yksityinen perhepäivähoito ja sen käyttö olikin muita suuria kuntia harvinaisempaa. Kaikissa kunnissa yleisin hoitomuoto oli kunnallinen päiväkotito. Helsingiläisille lapsille se oli kuitenkin muita tyyppisempi ja pienien kuntien lapsille muita harvinaisempi hoitomuoto. Sen sijaan pienissä kunnissa asuvien lasten hoitomuoto oli muita tyyppillisemmin vanhempien hoito, palkattu tai palkaton hoitaja tai kunnallinen perhepäivähoito.

Taulukko 24. Neljävuotiaan hoitomuoto ja kunnan koko, varhaiskasvatus eriteltynä perhepäivähoitoon ja päiväkotitoon (lapsikohtainen aineisto)

Hoitomuoto	Pienessä kunnassa asuvat 4-vuotiaat	Suuressa kunnassa asuvat 4-vuotiaat	Helsingissä asuvat 4-vuotiaat	Yhteensä
	(<i>n</i> = 383) %	(<i>n</i> = 590) %	(<i>n</i> = 485) %	(<i>N</i> = 1 458) %
Vanhempien hoito	12,3	7,6	4,7	7,9
Palkaton tai palkattu hoitaja	2,3	1,0	0,4	1,2
Kunnallinen päiväkotito	61,1	66,9	72,0	67,1
Yksityinen päiväkotito	14,1	19,2	16,9	17,1
Kunnallinen perhepäivähoito	8,9	1,9	5,8	5,0
Yksityinen perhepäivähoito	1,3	3,4	0,2	1,8
Yhteensä	100	100	100	100

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Myös neljävuotiaan kohdelapsen vanhemman ammatillinen koulutustaso oli yhteydessä lapsen hoitomuotoon (taulukko 25; $p < ,001$). Kaikilla koulutustasoilla palkatun tai palkattoman hoitajan käyttö oli vähäisintä ja kunnallisen varhaiskasvatuksen käyttäminen yleisintä. Ammatikoulututkinnon suorittaneiden vanhempien lapset olivat kuitenkin muita useammin kunnallisessa varhaiskasvatuksessa. Sekä ilman ammatillista koulutusta olevien että ammatikoulututkinnon suorittaneiden vanhempien lapset olivat korkeammin koulutettujen vanhempien lapsia harvemmin yksityisessä varhaiskasvatuksessa. Ilman ammatillista koulutusta olevien vanhempien lapsille oli vuorostaan tyypillisempää olla kotona vanhempien tai vanhemman hoidettavana: lähes neljäsosa ilman ammatillista koulutusta olevien vanhempien lapsista oli vanhempien hoidossa kotona. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden vanhempien lapset olivat muita useammin yksityisessä varhaiskasvatuksessa ja harvemmin kotona vanhempien hoidossa.

Taulukko 25. Neljävuotiaan hoitomuoto ja vanhemman koulutustaso (lapsikohtainen aineisto)

Neljävuotiaan hoito- ja varhaiskasvatusratkaisu vastaamisen ajankohtana	Koulutustaso				Yhteensä (N = 1 452) %
	Ei ammatillista koulutusta tai ammatillinen kurssi (n = 70) %	Ammattikoulu (n = 261) %	Alempi korkeakoulututkinto tai ammatillinen opisto (n = 478) %	Ylempi korkeakoulututkinto (n = 643) %	
Vanhempi tai vanhemmat	18,6	10,3	9,2	4,8	7,9
Palkattu tai palkaton hoitaja ¹	0	1,5	1,3	1,1	1,2
Kunnallinen varhaiskasvatus ²	75,7	78,9	70,7	69,7	72,0
Yksityinen varhaiskasvatus ²	5,7	9,2	18,8	24,4	18,9
Yhteensä	100	100	100	100	100

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Osassa tapauksista lasta hoitaa myös vanhempi.

² Osassa tapauksista lasta hoitaa myös vanhempi tai muu hoitaja.

Lastenhoidon tuet neljävuotiaan hoidon järjestämiseksi ja tukien käyttäminen

Lastenhoidon rahallisista tuista on esitetty kuntakohtaiset tiedot luvussa 2.2. Seuraavaksi tarkastellaan kyselyn kohde-lasten asumista kunnissa, joissa on tarjolla erilaisia tukia hoidon järjestämiseksi. Tarkastelun kohteena ovat tutkimuskunnat, joissa oli vähintään kymmenen vastaajaa.

Kunnat jaettiin neljään ryhmään sen perusteella, oliko niissä tarjolla palveluseteli yksityiseen varhaiskasvatukseen tai yksityisen hoidon tuen kuntalisä sekä vähintään yksi yksityinen päiväkotivaihtoehto (taulukko 26). Kaksi viidestä neljävuotiaasta asui kunnassa, jossa oli käytössä yksityisen hoidon tuen kuntalisä ja yksityinen päiväkotivaihtoehto. Vuorostaan noin joka kuudes asui kunnassa, jossa oli tarjolla palveluseteli ja yksityinen päiväkotivaihtoehto. Lähes kahdella viidestä neljävuotiaasta oli asuinkunnassaan käytössä sekä palveluseteli että yksityisen hoidon tuen kuntalisä ja vähintään yksi yksityinen päiväkotivaihtoehto. Kaikista vähiten aineiston neljävuotiaita asui kunnissa, joista puuttui joko kumpikin näistä tuen muodoista tai yksityinen päiväkotivaihtoehto.

Taulukko 26. Neljävuotiaan asuminen kunnissa, joissa on mahdollisuus käyttää palveluseteliä tai yksityisen hoidon tuen kuntalisää ja yksityistä päiväkotia (lapsikohtainen aineisto)

	4-vuotiaat	
	<i>n</i>	%
Palveluseteli ja yksityinen päiväkoti kunnassa Hamina, Jyväskylä, Ulvila, Vantaa	229	17,0
Yksityisen hoidon tuen kuntalisä ja yksityinen päiväkoti kunnassa Espoo, Helsinki, Raasepori	543	40,4
Palveluseteli, yksityisen hoidon tuen kuntalisä ja yksityinen päiväkoti kunnassa Oulu, Tampere, Salo, Vantaa	499	37,1
Muut kunnat Alajärvi, Kittilä, Kuhmo, Lieksa, Pietarsaari	95	7,1
Yhteensä	1 344	100

Mikäli neljävuotiaalla on nuorempi, alle kolmevuotias (tai Helsingissä alle kaksivuotias) sisarus, voi perhe saada kotihoidon tuen kuntalisää, jolla osassa kuntia voidaan tukea myös neljävuotiaan hoitamista kotona. Kotihoidon tuen kuntalisää oli mahdollista saada seitsemässä niistä kunnista, joissa oli yli kymmenen vastaajaa (taulukko 27). Hieman yli puolet (55,1 %) kaikista kyselyn neljävuotiaista lapsista asui jossakin näistä kunnista. Helsingissä, jossa asui enemmistö kyselyn neljävuotiaista, kotihoidon tuen kuntalisää maksetaan vain perheen nuorimmasta lapsesta eikä kuntalisän ehtona ole lapsen sisarusten hoitaminen kotona. Espoossa, Oulussa ja Vantaalla, joissa kotihoidon tuen kuntalisän saamisen ehtona oli perheen kaikkien alle kouluikäisten hoitaminen kotona, asui lähes viidennes tarkasteltavien kuntien lapsista. Muissa kunnissa, joissa kotihoidon tuen kuntalisä maksetaan perheen nuorimmasta lapsesta ja tämän sisaruksista, asui puolestaan noin viisi prosenttia lapsista.

Taulukko 27. Neljävuotiaan asuminen kunnissa, joissa on tarjolla kotihoidon tuen kuntalisä¹ (lapsikohtainen aineisto)

	4-vuotiaat	
	<i>n</i>	%
Ei kotihoidon tuen kuntalisää (Alajärvi, Jyväskylä, Lieksa, Pietarsaari, Raasepori, Salo, Tampere, Ulvila)	540	40,2
Kotihoidon tuen kuntalisä yhteensä	804	59,8
Kotihoidon tuen kuntalisä, joka maksetaan nuorimmasta lapsesta (Helsinki)	485	36,1
Kotihoidon tuen kuntalisä, joka maksetaan nuorimmasta lapsesta ja ehtona kaikkien alle kouluikäisten hoitaminen kotona (Espoo, Oulu, Vantaa)	253	18,8
Kotihoidon tuen kuntalisä, joka maksetaan nuorimmasta lapsesta ja sisaruksista sisaruslisä (Hamina, Kuhmo, Kittilä) ²	66	4,9
Yhteensä	1344	100

¹ Mukana tarkastelussa ovat vain ne kunnat, joista vastaajia oli yli 10.

² Myös näissä kunnissa ehtona kaikkien alle kouluikäisten lasten hoitaminen kotona.

Seuraavaksi tarkastellaan, mitä kaikkia rahallisia tukia vanhemmat kertoivat saavansa neljävuotiaan tai perheen muiden lasten hoidon järjestämiseksi kotona tai kodin ulkopuolella (taulukko 28). Tukea on voinut saada vain toinen tai molemmat lapsen vanhemmista. Vastaajista enemmistö (62,9 %) ei saanut minkäänlaista lapsen hoidon järjestämiseen kohdistettua tukea. Sen sijaan vanhemmista noin kaksi viidestä kertoi perheen saavan vähintään yhtä lapsen hoidon ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen osoitettua tukea. Tukia saavista vanhemmista enemmistö kertoi perheen saavan Kelan maksamaa kotihoidon tukea (36,8 %). Toiseksi yleisin saatu tuki oli äitiys-, isyys- tai vanhempainraha (22 %) ja kolmanneksi yleisimmin kunnan maksama varhaiskasvatuksen palveluseteli (19 %). Kaikista harvimmoin perheille maksettiin kunnan palvelurahaa: sitä sai ainoastaan prosentti niistä vanhemmista, jotka kertoivat perheen saavan vähintään yhtä tukea perheen lasten hoidon järjestämiseksi.

Taulukko 28. Vanhempien saamat tuet perheen lasten hoidon ja varhaiskasvatuksen järjestämiseksi¹ (vastaajakohtainen aineisto)

	4-vuotiaan vanhemmat (N = 1 871)
Tuet perheen lasten hoidon järjestämiseksi	%
Kelan maksamat tuet	
Kelan maksama kotihoidontuki (hoitoraha ja mahdollisesti hoitolisä)	13,7
Kelan maksama yksityisen hoidon tuki (hoitoraha ja mahdollisesti hoitolisä)	6,6
Äitiys-, isyys- tai vanhempainraha	8,2
Joustava hoitoraha	3,0
Osittainen hoitoraha	1,9
Kunnan maksamat tuet	
Kunnan maksama kotihoidontuen kuntalisä (esim. Helsinkilisiä, Haminalisia, harkinnanvarainen kuntalisä)	4,9
Kunnan maksama varhaiskasvatuksen (päivähoidon) palveluseteli	7,1
Kunnan maksama yksityisen hoidon tuen kuntalisä	4,9
Kunnan maksama palveluraha (korvaus yksityisen perhepäivähoitajan omista kotona hoidettavista lapsista)	0,4

¹ Vastaajalla on ollut mahdollisuus valita useampi vaihtoehto

Ainoastaan yhtä tukea kertoi saavansa lähes joka viides (19,2 %) vastaaja. Yleisin tuki oli tällöin äitiys-, isyys- tai vanhempainraha (26,7 %), toiseksi yleisin Kelan maksama kotihoidon tuki (24,8 %) ja kolmanneksi yleisin kunnan maksama varhaiskasvatuksen palveluseteli. Lähes yhtä monella vanhemmalla perheen saama ainoa tuki lasten hoidon tai varhaiskasvatuksen järjestämiseksi oli joko Kelan maksama yksityisen hoidon tuki (7,8 %), joustava hoitoraha (10,3 %) tai osittainen hoitoraha (6,4 %).

Vanhemmat kertoivat lastenhoidon tukia koskevan kysymyksen avoimessa kohdassa myös muista lapsen hoitoon kohdistetuista tuista, joita he saivat. Tällaisia tukia olivat esimerkiksi vammaisen lapsen hoitotuki, omaishoidon tuki ja elatustuki. Osa vanhemmista raportoi myös lapsen saaman lapsilisän perheen saamaksi tueksi.

Yhteensä 123 (6,6 %) vanhempaa kertoi saavansa yksityisen hoidon tukea. Lisäksi 91 (4,9 %) vanhempaa sai yksityisen hoidon tuen kuntalisää. Palveluseteli oli käytössä yhteensä 132 vanhemmalla eli reilulla seitsemällä prosentilla kaikista vastanneista vanhemmista (7,1 %). Vastaavasti valtakunnallisella tasolla palvelusetelimallilla toteutettu varhaiskasvatus on yleisempää kuin yksityisen hoidon tuella toteutettu varhaiskasvatus (Karvi 2019).

Edellä esitettyihin palveluseteliä, yksityisen hoidon tukea ja yksityisen hoidon tuen kuntalisää koskeviin jakaumiin tulee suhtautua varauksella, sillä vastauksissa löytyi ristiriitaisuuksia, jotka tullaan ottamaan huomioon jatkoanalyysija tehdessä. Osa vanhemmista nimittäin vastasi saavansa yksityisen hoidon tuen kuntalisää, mutta ei yksityisen hoidon tukea. Tällainen tilanne ei ole käytännössä mahdollinen. Lisäksi lähes viidennes ($n = 351$, 18,8 %) vanhemmista kertoi neljävuotiaan olevan yksityisessä varhaiskasvatuksessa, jolloin on hyvin oletettavaa, että vanhemmilla on käytössä tukimuodoista joko palveluseteli tai yksityisen hoidon tuki ja kunnasta riippuen sen kuntalisä. Kuitenkin lähes joka neljännes vanhemmista ($n = 85$, 24,2 %), joiden lapsi oli yksityisessä varhaiskasvatuksessa, kertoi ettei perhe saanut mitään tukea.

Niissä kunnissa, joissa oli käytössä joko yksityisen hoidon tuen kuntalisä, palveluseteli tai molemmat näistä tukimuodoista, reilu seitsemän prosenttia ($n = 120$, 7,2 %) vanhemmista sai palvelusetelin ja viisi prosenttia ($n = 83$) yksityisen hoidon tuen kuntalisää. Vanhemman koulutustaso oli yhteydessä siihen, kuinka yleistä palvelusetelin tai yksityisen hoidon tuen kuntalisän käyttö oli ($p = ,005$; taulukko 29). Ammattikoulututkinnon suorittaneille vanhemmille oli muita tyypillisempää olla käyttämättä kumpaakaan tarkasteltavista tukimuodoista. Sen sijaan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet vanhemmat saivat muita useammin yksityisen hoidon tuen kuntalisää. Muita harvinaisempaa se oli korkeintaan ammattitutkinnon suorittaneille vanhemmille. Vastaajan koulutustausta ei ollut tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä palvelusetelin käyttöön.

Taulukko 29. Kunnan myöntämän yksityisen hoidon tuen kuntalisän ja palvelusetelin käyttö vanhemman koulutustason mukaan ¹ (vastaajakohtainen aineisto)

Kunnan myöntämä tuki lapsen yksityisen hoidon järjestämiseen	Ei ammatil- lista kou- lutusta tai ammattillinen kurssi	Ammattikoulu tai muu amma- tillinen tutkinto	Alempi korkea- koulututkinto	Ylempi korkea- koulututkinto	Yhteensä
	(n = 79)	(n = 305)	(n = 530)	(n = 741)	(N = 1 655)
	%	%	%	%	%
Ei kumpaakaan	91,1	92,5	88,3	85,0	87,7
Palveluseteli	8,9	4,9	7,4	8,0	7,3
Yksityisen hoidon tuen kuntalisä	0,0	2,6	4,3	7,0	5,0
Yhteensä	100	100	100	100	100

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Tarkastelusta on jätetty pois ne vastaajat, jotka asuvat kunnissa, joissa ei ole käytössä kumpaakaan tarkasteltavista tukimuodoista. Osan vastaajista kotikunnassa on ollut tarjolla molemmat tukimuodot, osalla vain toinen ks. taulukko 6.

Kun tarkasteltiin ainoastaan niiden kuntien vastaajia, joissa oli käytössä sekä kunnan maksama varhaiskasvatuksen palveluseteli että yksityisen hoidon tuen kuntalisä, erosivat kunnat toisistaan palvelusetelin käytön suhteen (taulukko 30). Oulussa asuville vanhemmille sen käyttö oli tyypillisempää kuin Tampereella, Salossa tai Vantaalla asuville vanhemmille ($p < ,001$). Tätä voi selittää se, että Oulussa yksityisten palveluiden osuus kunnan varhaiskasvatuspalveluista on tutkimuskunnista suurin (ks. luku 2.3).

Taulukko 30. Kunnan maksaman yksityisen hoidon tuen kuntalisän ja palvelusetelin käyttö neljässä kunnassa ¹ (vastaajakohtainen aineisto)

Kunnan myöntämä tuki lapsen yksityisen hoidon järjestämiseen	Oulu	Tampere	Salo, Vantaa	Yhteensä
	(n = 255)	(n = 239)	(n = 144)	(N = 638)
	%	%	%	%
Ei kunnan myöntämää tukea	76,5	88,7	90,3	84,2
Palveluseteli	21,2	9,6	6,9	13,6
Yksityisen hoidon tuen kuntalisä	2,4	1,7	2,8	2,2
Yhteensä	100	100	100	100

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Tarkastelussa mukana ainoastaan ne kunnat, joissa on käytössä sekä kotihoidon tuen kuntalisä että yksityisen hoidon tuen kuntalisä

Jos kunnassa on käytössä kotihoidon tuen kuntalisä, neljävuotiaiden vanhemmat voivat saada sitä ainoastaan, mikäli he hoitavat kotona perheen alle kolmevuotiaista lasta. Kaiken kaikkiaan 91 vanhempaa (4,9 %) kertoi saavansa kotihoidon tuen kuntalisää. Vastaajien asuinpaikkakunta ei ollut tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä siihen, saivatko he kotihoidon tuen kuntalisää vai eivät. Sen sijaan vanhempien kotihoidon tuen kuntalisän käyttö vaihteli vanhemman koulutustason mukaan tarkasteltuna ($p < ,001$; taulukko 31). Vanhemmat, jotka olivat suorittaneet korkeintaan jonkin ammatillisen kurssin, saivat muita useammin kotihoidon tuen kuntalisää.

Taulukko 31. Kotihoidon tuen kuntalisää saavat vanhemmat koulutustason mukaan ¹ (vastaajakohdainen aineisto)

	Ei ammatillista koulutusta tai ammatillinen kurssi	Ammattikoulu tai muu ammatillinen tutkinto	Alempi korkea-koulututkinto	Ylempi korkeakoulututkinto	Yhteensä
	(n = 79)	(n = 305)	(n = 530)	(n = 741)	(N = 1 864)
	%	%	%	%	%
Saa kotihoidon tuen kuntalisää	22,9	3,9	9,4	6,5	7,8

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Tarkastelussa ovat mukana vain ne vanhemmat, jotka asuvat kunnassa, jossa on käytössä kotihoidon tuen kuntalisää.

Varhaiskasvatukseen osallistuminen ja vanhempien kokemukset

Seuraavaksi tarkastellaan ainoastaan varhaiskasvatuksessa, eli perhepäivähoidossa, ryhmäperhepäivähoidossa tai päiväkodissa, osa- tai kokoaikaisesta olevia lapsia ja heidän vanhempiansa vastauksia. Kaikista kohdelapsista varhaiskasvatukseen osallistui yhteensä 1326 lasta (90,9 %). Heistä reilu 90 prosenttia oli päiväkodissa, seitsemän prosenttia perhepäivähoidossa sekä vain muutama näiden yhdistelmässä (taulukko 32). Selvällä enemmistöllä varhaiskasvatusmuoto oli kunnallinen (79,1 %). Päiväkoti oli perhepäivähoitoa useammin käytetty varhaiskasvatuspalvelu sekä yksityisellä että kunnallisella puolella.

Taulukko 32. Neljävuotiaan varhaiskasvatusmuodot suhteessa palvelun tuottajaan (yksityinen, kunnallinen) (lapsikohtainen aineisto)

Varhaiskasvatusmuoto	Palvelun tuottaja		
	Kunnallinen	Yksityinen	Yhteensä
	(n = 1 049)	(n = 272)	(N = 1 326)
	%	%	%
Päiväkoti	92,9	91,5	92,7
Perhepäivähoito ¹	7,0	8,5	7,3
Yhteensä	100	100	100

¹ Sisältää myös ryhmäperhepäivähoitoon osallistuneet lapset.

Neljävuotias lapsi oli varhaiskasvatuksessa yleisimmin viitenä päivänä viikossa (taulukko 33). Toiseksi yleisimmin lapset olivat varhaiskasvatuksessa neljänä päivänä viikossa ja kolmanneksi yleisimmin kolmena päivänä viikossa. Harvinaisempaa oli, että lapsi osallistui viikoittain vain yhtenä tai kahtena päivänä varhaiskasvatukseen. Osalla lapsista vanhempi oli merkinnyt vastaukseensa useamman hoitopäivien määrän, mikä voi tarkoittaa sitä, että lapsen hoitopäivien määrä vaihteli viikkokohtaisesti esimerkiksi kahdesta neljään päivään viikossa.

Taulukko 33. Neljävuotiaan lapsen varhaiskasvatuspäivien määrä ja pituus, vuorohoitoon osallistuminen sekä vanhemman tyytyväisyys hoitoaikaan (lapsikohtainen aineisto)

	4-vuotiaat (n = 1058–1325)
Hoitopäiviä keskimäärin viikossa	%
1–2 päivää	3,0
3 päivää	10,7
4 päivää	15,7
5 päivää	70,5
6–7 päivää	0,1
Hoitopäivän pituus	%
1–5 tuntia	4,6
6–7,6 tuntia	30,7
8–9 tuntia	62,3
10–14 tuntia	2,4
Vuorohoito¹	%
Ei	95,2
Kyllä	4,8
Vastasiko hoitoaika toiveita?	%
Ei	5,5
Kyllä	94,5

¹Arkisin klo 18–06 välillä ja/tai viikonloppuna.

Varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten hoitopäivien pituus vaihteli kolmesta tunnista 14 tuntiin hoitopäivien pituuden mediaanin ollessa seitsemän tuntia (taulukko 33). Enemmistöllä lapsista hoitopäivä oli 8–9 tuntia pitkä. Toiseksi yleisimmän hoitopäivä asetui kuuden tunnin ja seitsemän ja puolen tunnin välille. Vain harvoin neljävuotiaan hoitopäivä kesti alle viisi tuntia tai yli kymmenen tuntia. Varhaiskasvatuksessa olevista lapsista vajaa viisi prosenttia oli vuorohoidossa, eli hoidossa arkisin klo 19–06 välillä ja/tai viikonloppuisin. Suurimmalla osalla lapsista hoitoaika vastasi vanhemman toiveita.

Varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmilta (N = 1694) kysyttiin useamman väittämän avulla, miten tyytyväisiä he olivat lapsensa varhaiskasvatukseen hoitopaikan, henkilökunnan ja toiminnan periaatteiden osalta. Vanhempien vastaukset väittämiin osoittivat vanhempien olevan keskimäärin tyytyväisiä varhaiskasvatuksen eri osa-alueisiin. Kaikista tyytyväisimpiä vanhemmat olivat erityisesti hoitopaikan sijaintiin (96,2 %), aukioloihin (95,8 %) ja järjestymiseen (95,6 %) sekä henkilökunnan ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen (95,9 %). Yhdestä asiasta monilla vanhemmillä ei ollut mielipidettä: lähes puolet (45,2 %) vanhemmista ei osannut sanoa, olivatko he tyytyväisiä lapsen kulttuurisen taustan huomioimiseen varhaiskasvatuksessa vai eivät. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, etteivät kantasuomalaiset vastaajat koe pystyvänsä arvioimaan kyseistä väittämää tai kokevat, ettei se koske heitä. Eniten tyytymättömyyttä herättivät henkilökunnan pysyvyys (19,7 %) ja määrä (14,1 %), varhaiskasvatuksen hinta (16,4 %) sekä lapsiryhmän koko (16 %).

Isät ja äidit olivat lähes yhtä tyytyväisiä varhaiskasvatukseen useimpien eri väittämien osalta (taulukko 34). Ainoastaan viidessä väittämässä äitien ja isien tyytyväisyydessä oli eroa. Äidit olivat tyypillisemmin tyytymättömiä henkilökunnan ammattitaitoon ja lapsiryhmän kokoon. Isille puolestaan oli tyypillisempää olla tyytyväisiä lapsiryhmän kokoon ja lasten kulttuurisen taustan huomioimiseen. Isille oli myös tyypillisempää, etteivät he osanneet sanoa mielipidettään päivälevosta hoitopaikassa ja hoitopaikan tarjoamista aterioiden osalta. Äidit puolestaan kertoivat useammin kantansa näistä asioista. Tämä voi johtua siitä, etteivät isät keskustele yhtä paljon varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa kuin äidit (ks. taulukko 34). Tällöin he eivät myöskään saa yhtä paljon tietoa hoitopaikasta ja lapsen arjesta siellä kuin äidit. Jos äiti esimerkiksi vie useammin lasta varhaiskasvatukseen ja hakee sieltä, hän on isää useammin välittömässä vuorovaikutuksessa varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa. Tässä kyselyssä isät kokivat äitejä useammin olevansa tyytymättömiä tiedonsaantiin hoitopaikasta, mutta tämä yhteys ei ollut tilastollisesti merkitsevä, eli se ei ole yleistettävissä tutkimusaineistoamme laajempaan joukkoon.

Taulukko 34. Äitien ja isien tyytyväisyys neljävuotiaan lapsen varhaiskasvatukseen (vastaajakohtainen aineisto)

Tyytyväisyys varhaiskasvatukseen	Äidit (n = 1158–1163)			Isät (n = 526–530)			p-arvo
	Tyytymätön ² %	Tyytyväinen ³ %	En osaa sanoa %	Tyytymätön ² %	Tyytyväinen ³ %	En osaa sanoa %	
Hoitopaikan järjestyminen	3,8	96,0	0,3	4,1	94,7	1,1	,068
Hoitopaikan sijainti	3,8	96,1	0,1	3,6	95,2	0,2	,834
Ohjattu toiminta	3,2	94,3	2,6	3,4	93,6	3,0	,820
Henkilökunnan määrä	15,0	82,8	2,3	12,3	85,1	2,6	,339
Henkilökunnan pysyvyys	19,9	75,5	4,6	19,5	76,6	4,0	,840
Hoitopaikan turvallisuus	4,5	93,6	1,9	2,4	94,7	2,8	,060
Varhaiskasvatuksen hinta	16,1	80,6	3,3	17,2	80,7	2,1	,351
Henkilökunnan ammattitaito	4,6	93,5	1,9	2,3	94,9	2,8	,039
Lapsiryhmän koko	18,4	79,9	1,6	10,6	86,4	3,0	<,001
Hoitopaikan kasvatuseriaa	2,4	93,9	3,7	0,8	95,3	4,0	,067
Lasten kulttuurisen taustan huomioiminen	2,2	49,4	48,4	2,7	59,2	38,1	<,001
Lapsen kehityksen tukeminen	2,4	94,1	3,4	2,1	94,1	3,8	,865
Päivälepo hoitopaikassa	6,4	90,3	3,4	6,6	87,2	6,2	,024
Tilojen terveellisyys	9,4	93,2	7,5	6,6	87,3	6,1	,084
Henkilökunnan ja lapsen välinen vuorovaikutus	1,9	85,8	2,2	1,9	96,0	2,1	,987
Hoitopaikan aukioloajat	3,2	96,1	0,7	3,4	95,3	1,3	,426
Hoitopaikan ilmapiiri	3,4	94,7	1,8	2,7	95,1	2,3	,570
Henkilökunnan ja vanhempien välinen vuorovaikutus	4,7	93,9	1,4	5,5	92,8	1,7	,688
Lapsen yksilöllinen huomioiminen	6,1	90,0	3,5	3,6	91,9	4,5	,088
Hoitopaikan tarjoamat ateriat	5,7	91,0	3,2	4,6	90,0	5,5	,049
Hoitopaikan toimintaresurssit	10,3	83,4	6,3	10,8	81,5	6,7	,907
Tiedonsaanti hoitopaikan toiminnasta	9,7	88,3	2,1	11,9	86,0	2,1	,352
Oppimisen tukeminen	3,4	90,9	5,7	2,7	91,3	6,1	,669

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Mittari on muokattu Lapsiperhekyselyssä 2012 ja Perhevapaatutkimuksessa 2013 käytetyistä mittareista.

² Yhdistetty vaihtoehdot "erittäin tyytymätön" ja "melko tyytymätön".

³ Yhdistetty vaihtoehdot "erittäin tyytyväinen" ja "melko tyytyväinen".

Tyytyväisyyden lisäksi varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmilta kysyttiin yhdeksällä väittämällä heidän kokemuksiaan yhteistyöstä varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa (taulukko 35). Vanhempia pyydettiin kertomaan, kuinka samaa tai eri mieltä he olivat väittämien kanssa. Enemmistö vanhemmista (92,7 %) keskusteli varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa lapsen hoitoon, kasvatukseen ja kehitykseen liittyvistä asioista sekä kertoi varhaiskasvatuksen ammattilaisille, kun he olivat huolissaan lapsestaan (94,4 %). Vanhemmista useimmat (93,8 %) kokivat itsensä tervetulleeksi lapsensa hoitopaikkaan ja valtaosa kunnioitti varhaiskasvatuksen ammattilaisia (97,4 %).

Eniten eri mieltä -vastauksia (68,1 %) vanhemmat antoivat väittämään ”Kun lapsellani on käyttäytymiseen liittyviä ongelmia, joudun ratkaisemaan ne ilman päivähoidon ammattilaisten tukea”. Toisaalta samaan väittämään vanhempien oli myös vaikeinta kertoa mielipidettään: ei eri eikä samaa mieltä oli lähes joka neljäs (23,2 %) vanhemmista. Lähes yhtä vaikeaa (22,2 %) vanhempien oli kertoa mielipidettään väittämään ”Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kysyvät mielipidettäni ja pyytävät ehdotuksiani kasvatukseen liittyvissä asioissa lastani koskien”. Tämän väittämän kanssa eri mieltä oli toiseksi eniten vastaajista (13,8 %).

Äitien ja isien välillä oli eroja neljän väittämän osalta siinä, kuinka samaa tai eri mieltä he väittämän kanssa olivat (taulukko 35). Äidit keskustelivat isää tyypillisemmin varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa lapsen hoitoon, kasvatukseen ja kehitykseen liittyvistä asioista sekä kertoivat varhaiskasvatuksen ammattilaisille, kun he olivat huolissaan lapsestaan. Lisäksi äidit kokivat tyypillisemmin, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset ottivat huomioon sen, mitä heillä oli sanottavaa. Äidit myös kokivat tyypillisemmin, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset kunnioittivat heitä. Isät puolestaan osasivat harvemmin sanoa, ottivatko varhaiskasvatuksen ammattilaiset huomioon sen, mitä heillä oli sanottavaa, tai sitä, kunnioittivatko varhaiskasvatuksen ammattilaiset heitä.

Taulukko 35. Vanhempien kokemukset yhteistyöstä varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa (vastaajakohtainen aineisto)

	Äiti			Isä			p-arvo
	(n = 1 157-1 164)			(n = 526-528)			
	Eri mieltä ²	Ei eri eikä samaa mieltä	Samaa mieltä ³	Eri mieltä ²	Ei eri eikä samaa mieltä	Samaa mieltä ³	
	%	%	%	%	%	%	
Yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa¹							
Keskustelen varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa lapseni hoitoon, kasvatukseen ja kehitykseen liittyvistä asioista	1,9	3,4	94,7	4,0	7,6	88,4	<,001
Kun lapsellani on käyttäytymiseen liittyviä ongelmia, joudun ratkaisemaan ne ilman päivähoidon ammattilaisten tukea	69,0	22,6	8,5	66,4	24,5	9,1	,579
Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kysyvät mielipidettäni ja pyytävät ehdotuksiani kasvatukseen liittyvissä asioissa lastani koskien	14,0	20,9	65,1	13,4	25,0	61,6	,173
Varhaiskasvatuksen ammattilaiset ottavat huomioon sen, mitä minulla on sanottavana	2,9	7,4	89,6	2,3	13,3	84,4	,001
Kunnioitan varhaiskasvatuksen ammattilaisia	0,4	1,7	97,8	0,6	3,0	96,4	,212
Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kunnioittavat minua	1,6	8,2	90,2	1,5	12,7	85,8	,014
Kerron varhaiskasvatuksen ammattilaisille, kun olen huolissani lapsestani	0,7	3,2	96,1	1,9	7,4	90,7	<,001
Varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat rehellisiä, vaikka heillä olisi huonojakin uutisia	2,6	11,5	85,9	2,1	12,1	85,8	,787
Tunnen itseni tervetulleeksi lapseni hoitopaikkaan	0,9	5,3	93,7	0,8	5,1	94,1	,907

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Mittari on muokattu varhaiskasvatukseen sopivaksi. Mittari on lähtöisin Perheet 24/7 -tutkimushankkeesta ja pohjautuu useampaan mittariin (Vickers & Minke 1995; Summers ym. 2005; Swick 2006)

² Yhdistetty vaihtoehto ”täysin eri mieltä” ja ”eri mieltä”.

³ Yhdistetty vaihtoehto ”täysin samaa mieltä” ja ”samaa mieltä”.

Varhaiskasvatuksessa olevien neljävuotiaiden vanhempia pyydettiin arvioimaan lapsensa viihtymistä varhaiskasvatuksessa kyselyyn vastaamista edeltäneiden neljän viikon aikana (taulukko 36). Pääosin vanhemmat kuvasivat neljävuotiaan viihtyvän varhaiskasvatuksessa hyvin: lapsen kerrottiin nauttivan usein tai aina varhaiskasvatukseen menemisestä (87,5 %) sekä siellä leikkimisestä (95,9 %). Vanhemmat kokivat neljävuotiaan myös saavan usein henkilökohtaista

huomiota varhaiskasvatuksen henkilökunnalta (88,0 %). Samalla kuitenkin monet vanhemmat kokivat lapsensa pyrki-
vän vähintään joskus välttämään kontaktia muiden lasten kanssa (66,7 %). Yli 70 prosenttia vanhemmista koki myös,
että vähintään joskus lapsi ei tunne oloaan vapautuneeksi ryhmässä (72,8 %) ja että hänellä on vaikeuksia hyvästellä
vanhempansa jäädessään varhaiskasvatukseen (74,6 %). Vaikka enemmistö vanhemmista arvioi lapsensa viihtyvän
varhaiskasvatuksessa enimmäkseen hyvin, ei tämä kuitenkaan pätenyt kaikissa tilanteissa tai kaikkien lasten kohdalla.

Äidit olivat isii kriittisempiä arvioidessaan lapsen viihtymistä varhaiskasvatuksessa yhden väittämän osalta (tauluk-
ko 36). Isät arvioivat äitejä tyypillisemmin lapsensa saavan usein henkilökohtaista huomiota hoitajilta ja opettajilta. Sen
sijaan äideille oli tyypillisempää arvioida lapsensa saavan henkilökohtaista huomiota vain harvoin tai joskus.

Taulukko 36. Vanhempien kokemukset neljävuotiaan lapsen viihtymisestä varhaiskasvatuksessa edeltäneiden neljän viikon aikana (vastaajakohtainen aineisto)

	Äidit (n = 1150-1163)			Isät (n = 521-526)			p-arvo
	Ei koskaan %	Joskus ² %	Usein ³ %	Ei koskaan %	Joskus ² %	Usein ³ %	
Lapseni nauttii päiväkotiiin/ hoitoon menemisestä	0,3	12,9	86,8	0,2	10,9	88,9	,484
Lapseni pyrkii välttämään kontaktia muiden lasten kanssa	34,8	61,0	4,2	29,8	67,0	3,2	,057
Lapseni on vaikea hyvästellä vanhempansa, hän on ahdistunut tai lohduton	24,8	70,4	4,8	27,0	68,4	4,6	,628
Lapseni ei tunne oloaan vapautuneeksi ryhmässä	27,7	69,4	3,0	26,2	68,5	5,4	,052
Lapseni todella nauttii päiväkodin/ hoidon leikeistä ja leikkivälineistä	0,1	4,1	95,8	0	3,8	96,2	,755
Lapseni saa henkilökohtaista huomiota hoitajilta ja opettajilta	0,1	13,3	86,7	0,4	8,6	91,0	,011

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standar-
doitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Mittari on lähtöisin perheet 24/7 -tutkimushankkeesta. Viisi ensimmäistä väittämää ovat Leiden Inventory for the Child's Well-Being
in Day Care (LICW-D) -mittarista (Van IJzendoorn ym. 1998).

² Yhdistetty vastausvaihtoehdot "harvoin" ja "joskus"

³ Yhdistetty vastausvaihtoehdot "usein", "hyvin usein" ja "aina"

Seuraavaksi tarkastellaan vanhempien kokemuksia neljävuotiaan viihtymisestä varhaiskasvatuksessa suhteessa varhais-
kasvatuksen palvelumuotoon (päiväkoti, perhepäivähoito) (taulukko 37). Palvelumuoto oli yhteydessä lasten vanhem-
pien kokemuksiin lapsensa viihtymisestä varhaiskasvatuksessa vain kahden väittämän osalta tilastollisesti merkitseväs-
ti. Perhepäivähoidossa olevien lasten vanhemmat kokivat tyypillisemmin lapsensa saavan henkilökohtaista huomiota
varhaiskasvatuksen ammattilaisilta, kun taas päiväkodissa olevien lasten vanhemmat arvioivat tyypillisemmin tämän
tapahtuvan harvoin tai joskus. Lisäksi päiväkodissa olevien lasten vanhemmat kokivat tyypillisemmin, että heidän lap-
sellaan on joskus vaikeuksia hyvästellä vanhempansa. Sen sijaan perhepäivähoidossa olevien lasten vanhemmat koki-
vat tyypillisemmin, ettei heidän lapsellaan ollut koskaan vaikeuksia hyvästellä vanhempansa.

Taulukko 37. Vanhempien kokemukset neljävuotiaan lapsen viihtymisestä varhaiskasvatuksessa edeltäneiden neljän viikon aikana palvelumuodon (päiväkoti, perhepäivähoito) mukaan (vastaaja-kohtainen aineisto)

	Päiväkoti ² (n = 1 535–1 547)			Perhepäivähoito ³ (n = 122–124)			p-arvo
	Ei koskaan	Joskus ⁴	Usein ⁴	Ei koskaan	Joskus ⁴	Usein ⁵	
Lapsen viihtyminen varhaiskasvatuksessa	%	%	%	%	%	%	
Lapseni nauttii päiväkotiin/ hoitoon menemisestä	0,3	12,5	87,3	0	8,9	91,1	,419
Lapseni pyrkii välttämään kontaktia muiden lasten kanssa	32,9	63,3	3,8	38,7	58,1	3,2	,416
Lapseni on vaikea hyvästellä vanhempansa, hän on ahdistunut tai lohduton	24,5	70,6	4,9	37,1	60,5	2,4	,006
Lapseni ei tunne oloaan vapautuneeksi ryhmässä	26,6	69,6	3,8	34,7	63,7	1,6	,089
Lapseni todella nauttii päiväkodin/ hoidon leikeistä ja leikkivälineistä	0,1	4,1	95,9	0	2,4	97,6	,632
Lapseni saa henkilökohtaista huomiota hoitajilta ja opettajilta	0,1	12,3	87,6	0	4,1	95,9	,023

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Mittari on lähtöisin perheet 24/7 –tutkimushankkeesta. Viisi ensimmäistä väittämää ovat Leiden Inventory for the Child’s Well-Being in Day Care (LICW-D) –mittarista (Van IJzendoorn ym. 1998).

² Yhdistetty kunnallinen ja yksityinen päiväkotitoimi. Kahdessa tapauksessa hoitomuotona on ollut sekä päiväkotitoimi ja perhepäivähoito. Nämä lapset on tätä tarkastelua varten luokiteltu päiväkodissa olevien lasten joukkoon.

³ Yhdistetty kunnallinen ja yksityinen perhepäivähoito ja ryhmäperhepäivähoito.

⁴ Yhdistetty vastausvaihtoehdot ”harvoin” ja ”joskus”

⁵ Yhdistetty vastausvaihtoehdot ”usein”, ”hyvin usein” ja ”aina”

Varhaiskasvatuksen valinnan perustelut

Seuraavaksi tarkastellaan vanhempien perusteluita neljävuotiaan lapsen varhaiskasvatukseen osallistumiselle (taulukko 38). Vanhempia pyydettiin arvioimaan, kuinka tärkeitä erilaiset syyt olivat lapsen varhaiskasvatuksessa olemiselle. Heillä oli myös mahdollisuus valita vaihtoehto ”ei koske meitä”, mikäli syy ei ollut perheelle olennainen. Nämä vastaukset on merkitty tässä tulosten tarkastelussa puuttuvaksi tiedoksi, minkä vuoksi vastaajien määrä eri väittämässä vaihtelee suurestikin. Tämä tulee ottaa huomioon tuloksia tulkitessa.

Tärkeimmiksi syiksi lapsen varhaiskasvatukseen osallistumiselle vanhemmat valitsivat huoltajan työssä käynnin tai opiskelun, lähes yhdeksän kymmenestä koki sen erittäin tärkeäksi syyksi (87 %). Toiseksi yleisimmin erittäin tärkeänä pidettiin toisten lasten seuraa (78,2 %) ja kolmanneksi yleisimmin lapsen kasvun ja oppimisen tukemista (74,1 %). Kun laskettiin yhteen vastausvaihtoehdot melko ja erittäin tärkeää, kaikkein yleisin syy lapsen varhaiskasvatukseen osallistumiselle oli toisten lasten seura (98,8 %) ja toiseksi yleisin lapsen kasvun ja oppimisen tukeminen (98,2 %). Kolmanneksi yleisimmin vanhemmat perustelivat varhaiskasvatuksen valintaa sillä, että lapsi kaipasi heidän mielestään aktiivista toimintaa (97,2 %) ja neljänneksi yleisimmin syynä oli huoltajan työssäkäynti tai opiskelu (95,4 %). Näiden vastausten perusteella varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmat pitävät varhaiskasvatusta keskeisenä lapsen itsensä kannalta, mutta näkevät sen yhdeksi tehtäväksi myös huoltajan työssäkäynnin ja opiskelun mahdollistamisen.

Äidit ja isät erosivat kuuden väittämän osalta siinä, kuinka tärkeinä he pitivät kyseisiä syitä lapsensa varhaiskasvatuksessa olemiselle (taulukko 38). Isistä useampi piti erittäin tärkeänä toisten lasten seuraa, lapsen tarvetta aktiiviseen toimintaan sekä ajatusta siitä, että neljävuotiaan kuuluu olla varhaiskasvatuksessa. Äidit kokivat nämä syyt useammin vain melko tärkeiksi, lukuun ottamatta viimeistä väittämää, jonka osalta äidit kokivat useammin, ettei se ollut lainkaan tärkeä. Äidit pitivät puolestaan useammin erittäin tärkeänä syynä lapsen varhaiskasvatukseen olon kannalta huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun sekä lapsen kasvun ja oppimisen tukemista. Isät kokivat nämä useammin vain melko tärkeiksi. Lisäksi äidit kokivat useammin erittäin tärkeäksi sen, ettei perheellä ollut taloudellisesti mahdollista hoitaa neljävuotiasta kotona. Isät puolestaan vastasivat useammin, ettei tämä ollut lainkaan tärkeä syy lapsen varhaiskasvatukseen olemiselle.

Taulukko 38. Lapsen varhaiskasvatuksessa olemisen syitä (vastaajakohtainen aineisto)

Lapsen varhaiskasvatuksessa olemisen syyt	Äidit (n = 296–1164)			Isät (n = 218–529)			p-arvo
	Ei lainkaan tärkeä	Melko tärkeä	Erittäin tärkeä	Ei lainkaan tärkeä	Melko tärkeä	Erittäin tärkeä	
	%		%	%		%	
Huoltajan työssäkäynti tai opiskelu	2,1	8,7	89,2	2,8	14,8	82,4	< ,001
Toisten lasten seura	0,5	23,1	76,4	1,0	16,8	82,3	,009
Lapsen kasvun ja oppimisen tukeminen	1,5	20,2	78,3	1,6	26,1	72,3	,030
Lapsi kaipaa aktiivista toimintaa	1,7	30,2	68,1	2,1	24,1	73,8	,037
Lapsen kehitykseen tai terveydentilaan liittyvät erityistarpeet	31,5	35,8	32,7	26,7	33,2	40,1	,096
Asiantuntijan suositus (esim. psykologi, lääkäri, sosiaalityöntekijä)	44,3	28,4	27,4	44,5	32,1	23,4	,508
Huoltajan terveydentilaan tai jaksamiseen liittyvä tuen tarve	26,9	43,3	29,8	30,6	44,6	24,8	,256
Palvelun maksuttomuus tai edullisuus	30,0	43,4	26,6	31,3	46,4	22,3	,240
4-vuotiaan kotihoito ei ole perheellemme taloudellisesti mahdollista	28,7	31,6	39,6	40,3	32,4	27,4	< ,001
4-vuotiaan kuuluu olla varhaiskasvatuksessa	29,1	42,6	28,3	20,7	39,8	39,6	< ,001
Huoli tutun hoitopaikan menettämisestä, jos lapsi jää pois hoidosta väliaikaisesti (esim. vanhemman työttömyysjakso)	37,7	36,4	25,9	40,8	35,1	24,1	,606

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Valmiiksi annettujen syiden lisäksi vanhemmilla oli mahdollisuus valita vaihtoehto ”jokin muu” ja kertoa, mikä tämä muu syy oli. Yhteensä 48 vanhempaa ilmoitti jonkin muun syyn. Muista syistä useimmiten mainittiin lapsen kielellisen kehityksen ja kielitaidon (suomen kieli, muu kieli, kaksikielisyys) tukeminen. Tällaisia vastauksia olivat esimerkiksi:

Suomen kielen vahvistaminen

Ruotsin kielen tukeminen. Lapsi on ruotsinkielisessä päiväkodissa. Kotimme on kaksikielinen ja muu ympäristö hyvin suomenkielinen.

Kaksikielisyyden tukeminen (päiväkoti on vähemmistökielinen).

Muita kerrottuja syitä olivat lapsen viihtyminen varhaiskasvatuksessa ja lapsen sosiaaliset kontaktit.

Lapsi nauttii päiväkotipäivistä.

To promote social life and interaction with other children

Osa vastauksista liittyi tai viittasi myös varhaiskasvatuksen toimintaan ja laatuun, kuten alla olevista esimerkeistä käy ilmi:

Päiväkoti järjestämä tanssituntia, englantituntia ja muskarituntia

Näkemys, että varhaiskasvatus on paras vaihtoehto.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatukseen osallistumisen syyksi kerrottiin asioita, jotka liittyivät vanhemman tai vanhempien omaan jaksamiseen. Varhaiskasvatus tarjosi esimerkiksi vuorotyötä tekeväälle vanhemmalle mahdollisuuden nukkua yövuoron jälkeen tai kahdelle vuorotyötä tekeväälle vanhemmalle yhteistä aikaa. Varhaiskasvatusta perusteltiin myös vanhemman oman tukiverkoston puuttumisella ja ajan tarjoamisella nuoremman tai erityistarpeisen sisaruskuksen hoitoon. Lisäksi vastauksissa oli työhön ja työnhakuun liittyviä perusteluja lapsen varhaiskasvatuksessa olemiselle.

Vanhemmilta tiedusteltiin lisäksi, kuinka tärkeitä erilaiset asiat olivat nykyisen varhaiskasvatuspaikan valinnassa (taulukko 39). Vanhemmat perustelivat siis sitä, miksi he olivat valinneet juuri kyseisen päiväkodin, perhepäivähoitajan tai ryhmäperhepäivähoidon neljävuotiaalle lapselleen. Tarkasteluissa ”ei koske meitä” vastausvaihtoehto tulkittiin puuttuvana tietona ja vastausvaihtoehdot ”melko tärkeä” ja ”vähän tärkeä” yhdistettiin tarkastelua varten.

Valtaosalle vanhemmista tärkeimpiä syitä lapsen nykyisen varhaiskasvatuspaikan valinnalle olivat paikan sopiva sijainti, toisten lasten seura, sisarusten oleminen samassa paikassa ja ilmapiiri. Näitä syitä erittäin tärkeänä piti yli 60 prosenttia varhaiskasvatuksessa olevien neljävuotiaiden vanhemmista. Vähiten tärkeä syy oli varhaiskasvatuspaikan erikoistuneisuus, jota lähes puolet (48,9 %) kyseiseen väittämään vastanneista vanhemmista ei pitänyt lainkaan tärkeänä. Toiseksi yleisimmän ei lainkaan tärkeänä pidettiin monikulttuurisuutta (34,9 %) ja kolmanneksi yleisimmän ei lainkaan tärkeäksi koettiin varhaiskasvatuspaikan arvot (31,9 %), kuten ympäristöasiat tai uskonto.

Sekä äideistä että isistä enemmistö piti erittäin tärkeinä syinä sisarusten olemista samassa hoitopaikassa, toisten lasten seuraa sekä varhaiskasvatuspaikan ilmapiiriä. Äitien ja isien välillä oli kuitenkin jonkin verran eroja siinä, kuinka tärkeänä he pitivät erilaisia syitä lapsensa varhaiskasvatuspaikan valinnalle (taulukko 39). Äideille oli tyypillisempää pitää erilaisia syitä erittäin tärkeänä, kun isät kokivat äitejä useammin kyseiset syyt melko tai vähän tärkeiksi. Tällaisia syitä olivat sisarusten oleminen samassa hoitopaikassa, varhaiskasvatuspaikan sopiva sijainti, lapsiryhmän koko ja omat aikaisemmat kokemukset. Lisäksi äidit pitivät useammin erittäin tärkeänä kodinomaisuutta, jota isät pitivät useammin joko melko tärkeänä tai ei lainkaan tärkeänä. Samoin tuttavien esittämät suositukset olivat useammin äitien mielestä erittäin tärkeitä, kun taas isistä useampi koki, etteivät ne olleet lainkaan tärkeitä. Äidit pitivät myös tyypillisemmin lapsen tuen tarpeiden huomiointia erittäin tärkeänä syynä.

Taulukko 39. Vanhempien syyt neljävuotiaan lapsen varhaiskasvatuspaikan valinnalle vastaajan sukupuolen mukaan (vastaajakohtainen aineisto)

Syyt varhaiskasvatuspaikan valinnalle	Äidit (n = 574–1137)			Isät (n = 292–519)			p-arvo
	Ei lainkaan tärkeä %	Melko tärkeä ¹ %	Erittäin tärkeä %	Ei lainkaan tärkeä %	Melko tärkeä ¹ %	Erittäin tärkeä %	
Erikoistuneisuus (esim. liikunta-, kieli-, musiikki-, taide- tai luontopainotteinen)	50,8	36,0	13,2	44,9	39,0	16,1	,089
Arvot (esim. ympäristöasiat, uskonto)	31,9	58,1	10,0	32,0	58,8	9,3	,913
Monipuolinen kasvatustoiminta	5,6	50,9	43,5	5,7	52,9	41,4	,734
Monikulttuurisuus	35,3	55,4	9,3	34,1	54,1	11,8	,296
Aukioloajat	15,8	57,3	26,9	13,1	60,0	26,9	,371
Ilmapiiri	3,2	27,6	69,2	3,3	32,2	64,5	,152
Kodinomaisuus	8,4	60,2	31,4	12,1	67,1	20,8	<,001
Toisten lasten seura	2,2	27,0	70,8	1,9	26,5	71,5	,905
Sisarukset samassa hoitopaikassa	6,3	14,6	79,1	9,6	28,8	61,6	<,001
Sopiva sijainti (esim. kotiin, työ- tai opiskelupaikkaan nähden)	1,1	14,8	84,1	0,6	24,3	75,1	<,001
Lapsiryhmän koko	3,6	51,1	45,3	3,9	62,5	33,6	<,001
Tuttavien esittämät suositukset	20,1	60,8	19,1	27,6	61,6	10,8	<,001
Aikaisemmat kokemukseni/kokemuksemme	12,3	49,1	38,6	13,1	59,5	27,4	,001
Lapsen tuen tarpeiden huomiointi (esim. terveys, kehitykselliset kysymykset)	10,9	45,4	43,6	13,1	51,2	35,7	,031
Monipuolinen oppimisympäristö (esim. tilat ja välineet)	5,7	59,1	35,3	2,1	57,5	35,9	,725

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Yhdistetty vastausvaihtoehdot ”melko tärkeä” ja ”vähän tärkeä”

Seuraavaksi tarkastellaan vanhempien syitä lapsen varhaiskasvatuspaikan valinnalle suhteessa kunnan kokoon, vanhempien koulutustasoon, valittuun palvelumuotoon (päiväkoti vs. perhepäivähoito) ja palvelun tuottajaan (kunnallinen vs. yksityinen).

Kunnan koko oli yhteydessä siihen, kuinka tärkeänä vanhemmat pitivät erilaisia tekijöitä varhaiskasvatuspaikan valinnassa (taulukko 40). Helsingissä asuvat vanhemmat pitivät useammin melko tai erittäin tärkeänä monikulttuurisuutta, kun taas pienissä kunnissa asuvista useampi ei pitänyt monikulttuurisuutta lainkaan tärkeänä. Lisäksi helsinkiläiset vanhemmat pitivät useammin erittäin tärkeänä sopivaa sijaintia, kun pienissä kunnissa tyypillisempää oli pitää sitä vain melko tärkeänä. Pienissä kunnissa asuvat pitivät puolestaan useammin erittäin tärkeänä aukioloaikoja ja monipuolista oppimisympäristöä, joita helsinkiläiset vanhemmat pitivät useammin vain melko tärkeinä. Lisäksi pienissä kunnissa asuvista vanhemmista useampi piti erittäin tärkeänä kodinomaisuutta. Suurissa kunnissa asuvat vanhemmat pitivät useammin erittäin tärkeänä sisarusten olemista samassa varhaiskasvatuspaikassa, sen sijaan pienissä kunnissa asuvista useampi piti tätä vain melko tärkeänä.

Taulukko 40. Vanhempien syyt lapsen varhaiskasvatuspaikan valinnalle kunnan koon mukaan (vas-taajakohtainen aineisto)

Syyt varhaiskasvatuspaikan valinnalle	Pienet kunnat (n = 228–393)			Suuret kunnat (n = 379–677)			Helsinki (n = 260–587)			p-arvo
	Ei lainkaan tärkeä %	Melko tärkeä ³ %	Erittäin tärkeä %	Ei lainkaan tärkeä %	Melko tärkeä ³ %	Erittäin tärkeä %	Ei lainkaan tärkeä %	Melko tärkeä ³ %	Erittäin tärkeä %	
Erikoistuneisuus (esim. liikunta-, kieli-, musiikki-, taide- tai luontopainotteinen)	50,6	35,3	14,1	48,7	39,8	11,5	48,1	34,7	17,2	,071
Arvot (esim. ympäristöasiat, uskonto)	33,1	56,6	10,3	31,2	60,7	8,1	32,2	56,5	11,3	,336
Monipuolinen kasvatus-toiminta	6,4	53,7	39,8	4,2	52,0	43,7	6,8	49,6	43,6	,208
Monikulttuurisuus	44,8	48,3	6,9	36,2	55,4	8,4	27,3	58,8	13,9	<,001
Aukioloajat	15,7	53,2	31,1	15,9	56,2	27,9	13,3	63,7	23,0	,015
Ilmapiiri	3,4	29,1	67,5	3,3	30,9	65,8	3,1	26,9	70,0	,627
Kodinomaisuus	8,2	56,2	35,6	10,3	63,8	25,9	9,6	65,1	25,3	,005
Toisten lasten seura	1,5	26,3	72,2	1,5	26,0	72,5	3,3	28,1	68,5	,134
Sisarukset samassa hoi-topaikassa	8,8	24,1	67,1	5,0	17,2	77,8	9,6	18,5	71,9	,023
Sopiva sijainti (esim. kotiin, työ- tai opis-kelupaikkaan nähden)	1,8	24,4	73,8	0,6	16,7	82,7	0,9	14,5	84,7	<,001
Lapsiryhmän koko	4,7	50,3	45,0	3,2	57,8	39,0	3,5	54,0	42,5	,165
Tuttavien esittämät suositukset	24,2	58,7	17,1	25,2	59,5	15,3	18,2	64,5	17,3	,082
Aikaisemmat kokemukse-ni/ kokemuksemme	11,6	52,1	36,3	12,4	54,4	33,2	13,5	50,4	36,1	,761
Lapsen tuen tarpeiden huomiointi (esim. terveys, kehityksel-liset kysymykset)	8,6	47,5	43,9	13,0	46,1	40,9	12,5	49,1	38,3	,297
Monipuolinen oppimis-ympäristö (esim. tilat ja välineet)	5,5	54,5	40,1	5,8	56,0	38,2	6,4	64,3	29,3	,005

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu stan-dardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

³ Yhdistetty vastausvaihtoehdot vähän ja melko tärkeä.

Useat vanhempien tärkeänä pitämät seikat vaihtelivat myös eri koulutustaustaisten vanhempien välillä (taulukko 41). Varhaiskasvatuspaikan *erikoistuneisuutta* erittäin tärkeänä pitivät muita tyypillisemmin kahden matalimman koulutustasoluokan (korkeintaan ammatillinen kurssin ja ammattitutkinnon suorittaneet) vanhemmat. Samalla korkeintaan ammatillisen kurssin suorittaneet alemman korkeakoulututkinnon omaavien ohella vastasivat muita harvemmin, ettei erikoistuneisuus ole lainkaan tärkeää. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet pitivätkin erikoistuneisuutta muita useammin melko tärkeänä. Puolestaan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneille vanhemmille oli muita tyypillisempää kokea, ettei varhaiskasvatuspaikan erikoistuneisuus ollut lainkaan tärkeä syy varhaiskasvatuspaikan valinnalle.

Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet vanhemmat pitivät varhaiskasvatuspaikan *arvoja* muita useammin melko tärkeänä valintakriteerinä ja kokivatkin muita harvemmin, etteivät ne olleet lainkaan tärkeitä. Sen sijaan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet vanhemmat kertoivat muita tyypillisemmin, etteivät varhaiskasvatuspaikan arvot olleet lainkaan tärkeä syy varhaiskasvatuspaikan valinnalle.

Koulutustaustasta riippumatta vain harva vanhemmista raportoi, ettei *monipuolinen kasvatustoiminta* ollut lainkaan tärkeä syy varhaiskasvatuspaikan valinnalle. Tämä näkemys oli kuitenkin tyypillisempi ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneilla vanhemmilla ja harvinaisempi ammattikoulututkinnon suorittaneilla vanhemmilla.

Monikulttuurisuutta varhaiskasvatuspaikan valinnassa erittäin tärkeänä pitivät muita tyypillisemmin vanhemmat, jotka olivat suorittaneet korkeintaan ammattikoulututkinnon. Näille vanhemmille oli muita harvinaisempaa pitää monikulttuurisuutta vain melko tärkeänä syynä. Alemman ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet pitivät tyypillisimmin monikulttuurisuutta vain melko tärkeänä syynä lapsen varhaiskasvatuspaikan valinnalle.

Hoitopaikan *aukioloajat* ja *ilmapiiri* olivat erittäin tärkeitä syitä neljävuotiaan varhaiskasvatuspaikan valinnalle tyypillisemmin ammattikoulututkinnon suorittaneiden vanhempien mielestä. Sen sijaan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet vanhemmat pitivät näitä syitä useammin melko tai ei lainkaan tärkeitä. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet olivat muita harvemmin sitä mieltä, etteivät varhaiskasvatuspaikan aukioloajat olleet lainkaan tärkeä syy paikan valinnalle.

Kodinomaisuus oli useimmille vanhemmille koulutustasosta riippumatta melko tärkeä syy lapsen varhaiskasvatuspaikan valinnalle. Muita useammin sitä ”ei lainkaan tärkeänä” pitivät ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet vanhemmat.

Varhaiskasvatuspaikan sopivaa *sijaintia* pitivät tyypillisimmin erittäin tärkeänä ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet vanhemmat ja melko tärkeänä vanhemmat, jotka olivat suorittaneet korkeintaan ammattikoulututkinnon.

Lapsiryhmän kokoa erittäin tärkeänä pitivät useammin alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet vanhemmat. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet vanhemmat puolestaan pitivät ryhmäkokoja muita useammin joko melko tai ei lainkaan tärkeänä.

Lasten tuen tarpeiden huomiointi ja *monipuolinen oppimisympäristö* olivat ammattikoulututkinnon suorittaneille vanhemmille tyypillisimmin erittäin tärkeitä syitä varhaiskasvatuspaikan valinnassa. Sen sijaan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet vanhemmat kertoivat muita useammin, ettei lasten tuen tarpeiden huomiointi ollut heille lainkaan tärkeä syy lapsen varhaiskasvatuspaikan valinnalle. Lisäksi he pitivät monipuolista oppimisympäristöä tyypillisesti vain melko tärkeänä ja muita harvemmin erittäin tärkeänä.

Taulukko 41. Vanhempien syyt lapsen varhaiskasvatuspaikan valinnalle vanhemman koulutustason mukaan (vastaajaakohtainen aineisto)

Syyt varhaiskasvatuspaikan valinnalle	Ei ammatillisista koulutusta, ammatillinen kurssi tai vastaava (n = 43-70)			Ammattikoulututkinto (n = 158-287)			Alempi yliopisto-, ammatti- korkeakoulu- tai korkeakoulututkinto (n = 281-525)			Ylempi yliopisto-, ammat- tikorkeakoulu- tai korkea- koulututkinto (n = 377-769)			p-arvo
	Ei lain- kaan tärkeää %	Melko tärkeää %	Erittäin tärkeää %	Ei lain- kaan tärkeää %	Melko tärkeää %	Erit- täin tärkeää %	Ei lain- kaan tärkeää %	Melko tärkeää %	Erittäin tärkeää %	Ei lain- kaan tärkeää %	Melko tärkeää %	Erit- täin tärkeää %	
Erikoistuneisuus (esim. liikunta-, kieli-, musiikki-, taide- tai luonto- painotteinen)	34,4	35,9	29,7	46,8	35,2	18,0	45,0	43,0	12,0	54,2	33,5	12,3	< ,001
Arvot (esim. ympäristöasiat, uskonto)	23,9	59,7	16,4	31,0	56,2	12,8	26,7	64,6	8,8	36,9	54,5	8,6	,001
Monipuolinen kasvatus toiminta	5,9	47,1	47,1	2,2	52,7	45,1	4,5	52,7	42,7	7,8	50,9	41,3	,026
Monikulttuurisuus	35,4	38,5	26,2	37,6	49,0	13,3	31,3	61,6	7,0	36,5	54,5	9,1	< ,001
Aukioloajat	12,3	52,3	35,4	10,1	48,9	41,0	11,6	60,1	28,3	19,4	61,0	19,6	< ,001
Ilmapiiri	4,3	24,3	71,4	0,7	21,8	77,5	3,1	29,2	67,7	4,2	32,1	63,6	,001
Kodinomaisuus	4,4	58,8	36,8	6,5	62,5	31,0	8,5	62,6	28,9	12,0	62,8	25,3	,023
Toisten lasten seura	4,4	27,9	67,6	1,1	22,3	76,7	2,3	25,0	72,7	2,1	29,7	68,2	,089
Sisarukset samassa hoitopaikassa	8,5	27,7	63,8	10,8	23,4	65,8	5,7	18,9	75,4	7,2	17,0	75,9	,122
Sopiva sijainti (esim. kotiin, työ- tai opiskelupaikkaan nähden)	1,4	27,5	71,0	1,0	24,0	74,9	1,1	16,0	82,9	0,8	15,6	83,6	,011
Lapsiryhmän koko	4,4	50,0	45,6	4,0	50,4	45,7	2,0	52,9	45,2	4,7	58,1	37,2	,016
Tuttavien esittämät suositukset	23,3	58,3	18,3	24,9	62,0	13,1	21,1	61,7	17,2	22,7	60,4	16,9	,820
Aikaisemmat kokemukseni/ kokemusemme	16,3	51,2	32,6	12,0	57,4	30,6	10,1	52,1	37,8	14,3	51,0	34,7	,331
Lapsen tuen tarpeiden huomiointi (esim. terveys, kehitykselliset kysymykset)	12,7	36,4	50,9	4,9	40,9	54,2	7,7	49,7	42,5	18,0	50,5	31,4	< ,001
Monipuolinen oppimisympäristö (esim. tilat ja välineet)	7,2	47,8	44,9	4,0	49,6	46,3	5,1	57,8	37,1	7,1	63,7	29,1	< ,001

Hannaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäänös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Se, kuinka tärkeänä vanhemmat pitivät erilaisia syitä lapsen varhaiskasvatuspaikan valinnalle, vaihteli myös lapselle valitun palvelumuodon (perhepäivähoito vs. päiväkotito) mukaan (taulukko 42). Perhepäivähoidon valinnat vanhemmat pitivät useammin erittäin tärkeänä ilmapiiriä, kodinomaisuutta ja lapsiryhmän kokoa. Päiväkodin valinnat vanhemmat pitivät näitä useammin vain melko tärkeinä ja kodinomaisuutta myös ei lainkaan tärkeänä. Sen sijaan päiväkodin valinnat vanhemmat pitivät useammin erittäin tärkeänä sopivaa sijaintia ja monipuolista oppimisympäristöä. Näitä perhepäivähoidon valinnat vanhemmat pitivät useammin vain melko tärkeinä, vaikka sijainti oli heilläkin tärkeimpien syiden joukossa.

Taulukko 42. Vanhempien syyt lapsen varhaiskasvatuspaikan valinnalle palvelumuodon (päiväkoti, perhepäivähoito) mukaan (vastaajakohtainen aineisto)

Syyt varhaiskasvatuspaikan valinnalle	Päiväkoti ¹ (n = 788-1519)			Perhepäivähoito ² (n = 62-121)			p-arvo
	Ei lainkaan tärkeä	Melko tärkeä ³	Erittäin tärkeä	Ei lainkaan tärkeä	Melko tärkeä ³	Erit- tään tärkeä	
	%	%	%	%	%	%	
Erikoistuneisuus (esim. liikunta-, kieli-, musiikki-, taide- tai luontopainotteinen)	48,8	36,8	14,5	54,5	38,6	6,9	,101
Arvot (esim. ympäristöasiat, uskonto)	32,5	57,9	9,6	25,0	63,5	11,5	,278
Monipuolinen kasvatustoiminta	5,6	51,2	43,2	5,4	58,9	35,7	,277
Monikulttuurisuus	34,2	55,6	10,2	45,2	47,1	7,7	,073
Aukioloajat	15,2	58,1	26,7	9,8	63,4	26,8	,281
Ilmapiiri	3,4	29,4	67,2	0,9	20,7	78,4	,030
Kodinomaisuus	10,2	65,1	24,7	1,7	27,6	70,7	<,001
Toisten lasten seura	2,3	27,1	70,6	0,9	22,4	76,7	,298
Sisarukset samassa hoitopaikassa	7,5	18,5	74,0	6,5	29,0	64,5	,130
Sopiva sijainti (esim. kotiin, työ- tai opiskelu- paikkaan nähden)	1,0	16,5	82,5	0,8	28,9	70,2	,003
Lapsiryhmän koko	3,8	56,4	39,8	1,7	31,6	66,7	<,001
Tuttavien esittämät suositukset	22,6	61,0	16,4	20,9	63,7	15,4	,873
Aikaisemmat kokemukseni/ kokemuksemme	12,8	52,6	34,6	9,6	54,2	36,1	,708
Lapsen tuen tarpeiden huomiointi (esim. terveys, kehitykselliset kysymykset)	12,1	47,2	40,7	7,0	48,8	44,2	,360
Monipuolinen oppimisympäristö (esim. tilat ja välineet)	6,0	57,6	36,4	4,4	71,9	23,7	,011

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Sisältää lapsen hoitamisen kunnallisessa tai yksityisessä päiväkodissa. Lisäksi lasta voi hoitaa vanhempi, palkaton tai palkattu hoitaja.

² Sisältää lapsen hoitamisen kunnallisessa tai yksityisessä perhepäivähoidossa tai ryhmäperhepäivähoidossa. Lisäksi lasta voi hoitaa vanhempi, palkaton tai palkattu hoitaja.

³Yhdistetty vastausvaihtoehdot ”vähän tärkeä” ja ”melko tärkeä”

Vanhempien syyt neljävuotiaan lapsen varhaiskasvatuspaikan valinnalle olivat yhteydessä myös siihen, oliko lapsi kunnallisessa vai yksityisessä varhaiskasvatuksessa (taulukko 43). Kunnallisen varhaiskasvatuspaikan valinnat vanhemmat pitivät useammin valintansa kannalta erittäin tärkeinä aukioloaikoja ja sopivaa sijaintia. Yksityisen palveluntarjoajan valinnat vanhemmat pitivät näitä tekijöitä tyypillisemmin vain melko tärkeinä, joskin sijainti oli heilläkin tärkeimpien syiden joukossa. Sen sijaan he pitivät tyypillisemmin erittäin tärkeinä erilaisia varhaiskasvatuksen toimintaan liittyviä tekijöitä kuten erikoistuneisuutta, arvoja, monipuolista kasvatustoimintaa ja monipuolista oppimisympäristöä. Lisäksi he pitivät tyypillisemmin erittäin tärkeinä kodinomaisuutta, ilmapiiriä ja lapsiryhmän kokoa.

Taulukko 43. Vanhempien syyt lapsen varhaiskasvatuspaikan valinnalle palveluntarjoajan (kunnallinen, yksityinen) mukaan (vastaajakohtainen aineisto)

Syyt varhaiskasvatuspaikan valinnalle	Kunnallinen varhaiskasvatus (n = 699–299)			Yksityinen varhaiskasvatus (n = 151–339)			p-arvo
	Ei lainkaan tärkeä %	Melko tärkeä %	Erittäin tärkeä %	Ei lainkaan tärkeä %	Melko tärkeä %	Erittäin tärkeä %	
Erikoistuneisuus (esim. liikunta-, kieli-, musiikki-, taide- tai luontopainotteinen)	56,5	32,7	10,8	24,4	50,9	24,7	< ,001
Arvot (esim. ympäristöasiat, uskonto)	35,9	56,7	7,4	17,9	63,9	18,2	< ,001
Monipuolinen kasvatustoiminta	6,1	53,7	40,1	3,6	44,4	52,1	< ,001
Monikulttuurisuus	35,7	55,1	9,2	32,1	55,0	12,8	,114
Aukioloajat	14,2	56,7	29,1	3,6	65,1	17,8	< ,001
Ilmapiiri	3,8	30,8	65,5	1,2	21,3	77,5	< ,001
Kodinomaisuus	10,7	65,2	24,1	5,7	51,5	42,8	< ,001
Toisten lasten seura	2,3	26,6	71,2	1,8	27,4	70,8	,822
Sisarukset samassa hoitopaikassa	7,3	19,3	73,4	7,9	19,2	72,8	,962
Sopiva sijainti (esim. kotiin, työ- tai opiskelupaikkaan nähden)	0,8	15,3	83,9	1,8	25,5	71,7	< ,001
Lapsiryhmän koko	4,2	58,2	37,5	1,5	41,1	57,4	< ,001
Tuttavien esittämät suositukset	24,0	60,4	15,6	17,0	64,1	18,8	,038
Aikaisemmat kokemukseni/ kokemuksemme	12,9	53,6	33,4	11,0	48,9	40,2	,163
Lapsen tuen tarpeiden huomiointi (esim. terveys, kehitykselliset kysymykset)	11,8	46,4	41,8	11,1	51,7	37,2	,374
Monipuolinen oppimisympäristö (esim. tilat ja välineet)	6,5	59,6	33,9	3,6	54,9	41,5	,010

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Kotihoidossa olevat neljävuotiaat

Kotihoidossa olevia lapsia oli aineistossa 134 (9,2 %) ja heidän vanhempiaan 172 (9,2 %). Näitä lapsia hoiti siis jompikumpi tai molemmat vanhemmat, vanhemman palkkaama tai palkaton hoitaja kotona tai kodin ulkopuolella.

Kotihoidossa olevilla lapsilla on mahdollisuus osallistua erilaisiin kunnan, seurakunnan tai järjestön tarjoamiin avoimen varhaiskasvatuksen palveluihin kuten kerhoihin ja puistotoimintaan. Toiminta voi olla suunnattu joko vain lapsille tai lapsille ja vanhemmille yhdessä. Kyselyssä tiedusteltiin vanhemmilta, osallistuuko kotihoidossa oleva neljävuotias lapsi johonkin tällaiseen avoimen varhaiskasvatuksen palveluun ja kuinka usein. Kotihoidossa olevista neljävuotiaista selvä enemmistö (81,1 %) osallistui yhteen tai useampaan avoimen varhaiskasvatuspalvelun toimintaan vähintäänkin satunnaisesti. Myös osa varhaiskasvatuksessa olevien neljävuotiaiden vanhemmista kertoi lapsensa osallistumisesta avoimeen varhaiskasvatukseen. Tässä tarkastellaan kuitenkin nimenomaan kotihoidossa olevien neljävuotiaiden avointen varhaiskasvatuspalvelujen käyttöä.

Enemmistö neljävuotiaista osallistui avoimeen varhaiskasvatukseen yhtenä tai kahtena päivänä viikossa tai tätä harvemmin. Erilaisten avoimen varhaiskasvatuksen palveluiden suosiossa ei ollut juurikaan eroja (taulukko 44). Eri palvelut erosivat kuitenkin siinä, kuinka usein niitä käytettiin ($p < ,001$). Kunnan järjestämään lapsille suunnattuun toimintaan osallistuttiin muita palveluja useammin, kolmesta viiteen päivänä viikossa. Sen sijaan lapsille suunnattuja seurakunnan tai järjestön järjestämiä palveluita käytettiin tyypillisesti yhtenä tai kahtena päivänä viikossa. Yhdessä lapsille ja vanhemmille suunnattuihin avoimen varhaiskasvatuksen palveluihin oli puolestaan tyypillisempää osallistua vain satunnaisesti. Lapsen kotipaikkakunta oli yhteydessä avointen varhaiskasvatuspalveluiden käyttöön siten, että pienissä kunnissa (alle 100 000 asukasta) lapset osallistuivat palveluihin harvemmin kuin suurissa kunnissa asuvat lapset.

Lapsen kotikunta ei ollut yhteydessä kuitenkaan siihen, olivatko käytetyt palvelut vain lapsille vai yhdessä lapsille ja vanhemmille suunnattuja tai minkä tahon järjestämiä ne olivat.

Taulukko 44. Kotihoidossa olevien neljävuotiaiden osallistuminen avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin (lapsikohtainen aineisto)

	Vain lapsille suunnattu		Yhdessä lapsille ja vanhemmille suunnattu	
	Kunnan järjestämä (esim. kerhotoiminta) (n = 68) %	Seurakunnan tai järjestön järjestämä (esim. MLL) (n = 58) %	Kunnan järjestämä (esim. perhekerho, perhekahvila) (n = 51) %	Seurakunnan tai järjestön järjestämä (n = 63) %
Avointen varhaiskasvatuspalveluiden käytön useus				
3–5 päivänä viikossa	35,3	15,5	2,0	3,2
1–2 päivänä viikossa	48,5	62,1	23,5	46,0
Satunnaisesti	16,2	22,4	74,5	50,8
Yhteensä	100	100	100	100

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Vanhempia, jotka itse hoitivat neljävuotiasta lasta kotona, pyydettiin arvioimaan syytä lapsen kotona hoitamiseksi (taulukko 45). Vastaajat, jotka eivät hoitaneet lasta itse kotona, mutta olivat siitä huolimatta vastanneet kysymykseen, jätettiin pois tarkasteluista. Vastaajilla oli myös mahdollisuus valita vaihtoehto ”ei koske meitä”. Nämä vastaajat pidettiin mukana tässä tarkastelussa. Kotona hoitamisen syytä tiedustelleeseen kysymykseen vastasi vain 15 isää, minkä vuoksi syiden tärkeyttä ei vertailla tilastollisin testeillä äitien ja isien välillä. Näin ollen tässä esitettyjä isien ja äitien välisiä eroja ei voida yleistää koskemaan laajempaa joukkoa, vaan erot ovat olemassa ainoastaan tässä aineistossa (liitetaulukko 1).

Yleisin tärkeäksi valittu syy sekä äideillä että isillä oli halu viettää aikaa lapsensa kanssa (96,9 %; taulukko 45). Toiseksi yleisimmän tärkeäksi esitettiin vastaajan mieltyminen olla kotona (86,3 %) ja kolmanneksi kotihoidon sopivuus lapselle (86,2 %). Äideillä nämä olivat päinvastaisessa järjestyksessä verrattuna kaikkien vastaajien tietoon. Äideillä neljänneksi yleisin syy oli useampien lasten hoitaminen kotona, kun isillä se oli vasta yhdeksänneksi yleisin. Isillä neljänneksi yleisimmän (66,7 %) tärkeä syy lapsen kotona hoitamiseksi oli sekä yhteiskunnan tuki, joka mahdollistaa lapsen hoidon kotona, että käsitys siitä, että neljävuotiaan lapsen isän kuuluu olla kotona. (liitetaulukko 1.)

Yli puolet vastaajista piti erilaisia taloudellisia seikkoja tärkeänä kotihoidon syynä: kolme neljästä koki yhteiskunnan tuen mahdollistavan kotivanhemmuuden, ja noin 70 prosenttia piti kotitalouden toimeentuloa riittävänä ilman omaa työssäkäyntiään (taulukko 45). Lapsen tilanteeseen liittyen enemmistö kertoi tärkeäksi syyksi lapsen kotihoidolle sen, että kotihoito mahdollisti lapsentahtisen päivärytmin.

Palvelujen osalta useimmat neljävuotiasta kotona hoitavat vanhemmat pitivät avoimen varhaiskasvatuksen palveluita riittävänä neljävuotiaalle (73,4 %; taulukko 45). Kaksi viidestä vanhemmasta myös koki, ettei varhaiskasvatuksen laatu vastannut heidän toiveitaan, minkä vuoksi he hoitivat lasta kotona itse. Arvoista ja ihanteista yleisimpiä syytä lapsen kotihoidolle olivat halu viettää aikaa lapsen kanssa, mieltyminen kotona olemiseen, mutta myös se, että puoliso toivoi vastaajan hoitavan lasta kotona (44,6 %), ja käsitys siitä, että neljävuotiaan äidin kuuluu olla kotona (42,4 %). Vanhemman työhön liittyvistä syistä muita yleisemmin tärkeänä pidettiin halua pitää taukoa ansiotyöstä. Tämän arvioi tärkeäksi vajaa kolmannes vanhemmista.

Kaikista tekijöistä harvimmiksi tärkeiksi arvioitiin sitä, että vastaajalla ei ole ammattia tai työkokemusta (7,9 %) tai työpaikan ilmapiiri olisi huono (9,4 %). Isät arvioivat kaikista harvimmiksi tärkeiksi syyksi työilmapiirin huonouden (6,7 %), viihtymättömyyden työssä ja ammatin tai työkokemuksen puutteen (13,3 %; liitetaulukko 1). Sen sijaan äidit arvioivat harvimmiksi tärkeiksi ammatin tai työkokemuksen puutteen (7,1 %), puutteen kokoaikaisen hoidon saatavuudessa (8,8 %) ja oman terveydentilan heikkouden (9,6 %). Vanhemmista lähes puolet arvioi ei lainkaan tärkeäksi väitteen, että neljävuotiaan lapsen isän kuuluisi olla kotona, ja lähes kaksi viidestä ei pitänyt lainkaan tärkeänä ajatusta siitä, että äidin kuuluisi olla kotona (taulukko 45). Kolmanneksi useimmin ei lainkaan tärkeäksi valittiin näkemys siitä, että vastaaja ei halua muiden hoitavan lastaan (34,9 %).

Taulukko 45. Syitä neljävuotiaan kotona hoitamiseksi (vastaajakohtainen aineisto)

	Kotona 4-vuotiaista hoitavat vanhemmat (n = 124 - 132)		
	Ei lainkaan tärkeä %	Tärkeä ¹ %	Ei koske meitä %
Lapsen kotona hoitamiseksi tärkeät syyt			
VANHEMMAN TILANNE (TYÖ JA TERVEYS)			
Minulla ei ole työ- tai opiskelupaikkaa	24,2	21,9	53,9
Minulla ei ole ammattia tai työkokemusta	22,0	7,9	70,1
Työaikani ovat hankalat	19,7	23,6	56,7
Työmatkani on pitkä/hankala	19,7	15,0	65,4
Työni palkkataso on alhainen	24,4	24,4	51,2
Haluan pitää taukoa ansiotyöstäni	18,8	29,7	51,6
En viihdy työssäni	14,1	16,4	69,5
Työni tahti on liian kiivas	16,5	18,1	65,4
Työpaikkani ilmapiiri on huono	18,1	9,4	72,4
Puolisoni työajat ovat hankalat	16,7	26,2	57,1
Terveydentilani on huono	15,5	10,9	73,6
Hoidan useampia lapsia kotona	4,6	80,0	15,4
TALOUS			
Yhteiskunnan tuki tekee kotivanhemmuuden mahdolliseksi	10,4	75,2	14,4
Ansiotyö on tällä hetkellä taloudellisesti kannattamatonta	24,2	22,6	53,2
Kotitaloutemme toimeentulo on riittävä, vaikken menisikään työhön	10,3	69,8	19,8
LAPSEN TILANNE			
Lapsen terveydentilaan liittyvät syyt	19,1	21,4	59,5
Lapsella on kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyviä tuen tarpeita	20,8	18,5	60,8
Lapseni on liian nuori kodin ulkopuoliseen hoitoon	23,4	30,5	53,9
Kotihoito mahdollistaa lapsentahtisen päivärytmin	9,9	73,3	16,8
Kotihoito sopii lapselleni	6,9	86,2	6,9
PALVELUT			
Varhaiskasvatuksen laatu ei vastaa toiveitani	16,3	42,6	21,1
Toivottua hoitopaikkaa on vaikea saada	10,9	36,7	52,3
Tarjolla on vain osa-aikaista/osapäiväistä hoitoa	21,1	10,9	68,0
Matka kotoamme hoitopaikkaan/ päiväkotiin on pitkä/hankala	18,9	15,0	66,1
Avoimen varhaiskasvatuksen palvelut riittävät lapsellemme (esim. Kerho- tai puistotoiminta)	5,5	73,4	21,1
ARVOT JA IHANTEET			
Haluan viettää aikaa lapsen kanssa	1,5	96,9	1,5
Pidän kotona olemisesta	8,4	86,3	5,3
Mielestäni 4-vuotiaan lapsen äidin kuuluu olla kotona	38,6	42,4	18,9
Mielestäni 4-vuotiaan lapsen isän kuuluu olla kotona	49,2	26,9	23,8
Puolisoni toivoo minun hoitavan lasta kotona	23,8	44,6	31,5
En halua muiden hoitavan lastani	34,9	34,9	30,2

¹ Yhdistetty vastausvaihtoehdot melko tärkeä ja erittäin tärkeä

Osa vanhemmista ilmoitti lisäksi avoimessa vastauskohdassa muita tärkeitä syitä lapsen kotihoidolle. Syyt olivat moninaisia, ja ne liittyivät esimerkiksi syntymässä olevaan lapseen, varhaiskasvatusmaksuihin ja varhaiskasvatuksen laatuun. Alla on joitain esimerkkejä vanhempien kirjoittamista vastauksista.

Olen äitiyslomalla ja on luontevaa, että syntyvän vauvan isosisaruksetkin ovat kanssani kotona.

Lapset ovat vain hetken pieniä.

Minulla on mahdollista tällä hetkellä yhdistää työ ja lasten kotihoito.

Varhaiskasvatuksessa liian isot ryhmä koot.

Kotihoidossa olevien lasten vanhemmilta kysyttiin, minkä ikäiseksi perheellä oli suunnitelmissa hoitaa neljävuotias lasta kotona. Osalla vanhemmista ei ilmeisesti ollut vielä tarkkaa suunnitelmaa, sillä he ilmoittivat vastauksessaan useamman iän tai valitsivat vastausvaihtoehdoksi ”en osaa sanoa” (17,6 %). Jos vanhempi oli valinnut useamman iän, tulosten tarkastelussa otettiin huomioon vanhemman ilmoittama varhaisin ikä, eli tulkittiin, että vanhemmilla on suunnitelmissa pitää lapsi kotihoidossa ainakin siihen ikään saakka. Vastaukset jakaantuivat lapsikohtaisesti hyvin tasaisesti. Yleisimmin vastaushetkellä noin neljävuotiaasta lasta aiottiin hoitaa kotona neljä- ja puolivuotiaaksi (17,6 %), toiseksi yleisimmin neljävuotiaaksi (16 %) ja kolmanneksi yleisimmin kuusivuotiaaksi (15,2 %). Seuraavaksi yleisimmin kotihoitoa oli tarkoitus jatkaa viisivuotiaaksi (13,6 %). Lähes kymmentä prosenttia lapsista suunniteltiin hoidettavan kotona kuusi- ja puolivuotiaaksi saakka (9,6 %).

Hoitomuodon ja varhaiskasvatukseen osallistumisen muutokset yksivuotiaasta neljävuotiaaksi

Seuraavaksi tarkastellaan neljävuotiaiden hoitomuodossa tapahtuneita muutoksia sen perusteella, miten vanhemmat ovat niistä kyselyssä raportoineet. Näin ollen kyseessä on poikkileikkausaineisto, jossa vanhemmat ovat vastanneet kysymyksiin retrospektiivisesti. Tarkastelu tehdään osittain vertailemalla *vastaushetkellä kotihoidossa* (vanhempien hoito, palkaton tai vanhemman palkkaama hoitaja kotona tai kodin ulkopuolella; $n = 134$) ja *vastaushetkellä varhaiskasvatuksessa* (yksityinen tai kunnallinen perhepäivä-, ryhmäperhepäivähoito tai päiväkotito; $n = 1324$) olevien lasten hoitomuotomuutoksia. Tarkastelut tehdään lapsikohtaisesti. Hoitomuotomuutoksilla tarkoitetaan lapsen siirtymistä hoitopaikasta ja/tai -muodosta toiseen. Mukana ovat muutokset koskien kaikkia raportissa käsiteltyjä hoitomuotoja: vanhempien hoito kotona, palkatun tai palkattoman hoitajan hoito kotona tai kodin ulkopuolella sekä varhaiskasvatuksen eri muodot (päiväkotito, ryhmäperhe- ja perhepäivähoito). Tämän vuoksi muutoksista käytetään yhdistävänä käsitteinä termejä hoitomuoto- ja hoitopaikkamuutos, hoitajakso ja hoitomuotohistoria. Lisäksi puhutaan kodin ulkopuolisesta hoidosta, sillä kyseisessä tarkastelussa on mukana myös vanhemman itse palkkaaman hoitajan hoito, jota ei säädelä valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen tavoin.

Kotihoidossa vastaushetkellä olevista lapsista useampi kuin kaksi viidestä (42,5 %) oli ollut jossakin vaiheessa kodin ulkopuolisessa hoidossa joko päiväkodissa, perhepäivä-, ryhmäperhepäivähoidossa tai itse palkatun hoitajan hoidossa tai useammassa erilaisessa paikassa. Näin ollen niukka enemmistö (57,5 %) kotihoidossa olevista lapsista ei ollut ollut missään vaiheessa kodin ulkopuolisessa hoitopaikassa.

Enemmistö (69,2 %) sekä kotihoidossa että varhaiskasvatuksessa vastaushetkellä olevista neljävuotiaista oli aloittanut kodin ulkopuolisessa hoidossa viimeistään kaksivuotiaana (taulukko 46). Varhaisimmin kodin ulkopuolisessa hoidossa oli aloitettu yhdeksän kuukauden iässä (1,6 %). Vastaushetkellä kotihoidossa olevat lapset olivat osallistuneet ensimmäisen kerran kodin ulkopuoliseen hoitoon keskimäärin kaksivuotiaana. Noin joka kolmas heistä (32,8 %) oli aloittanut ensikerran kodin ulkopuolisessa hoidossa viimeistään puolitoistavuotiaana ja useampi kuin joka kolmas (34,2 %) kahden ja kolmen ikävuoden välillä. Sen sijaan varhaiskasvatuksessa vastaushetkellä olleet neljävuotiaat lapset olivat aloittaneet kodin ulkopuolisessa hoidossa ensimmäisen kerran keskimäärin hieman nuorempina (1v 10kk) kuin vastaushetkellä kotihoidossa olleet lapset ($p < ,001$).

Taulukko 46. Kodin ulkopuolisen varhaiskasvatuksen tai hoidon aloitusikä neljävuotiaan nykyisen hoitomuodon mukaan tarkasteltuna (lapsikohtainen aineisto)

	Vastaushetkellä varhaiskasvatuksessa ¹ (n = 1 315)	Vastaushetkellä kotihoi- dossa ² (n = 58)	Kaikki 4-vuotiaat (N = 1 373)
Aloitusikä	%	%	%
9kk–12kk	14,6	8,6	14,3
13kk–18kk	32,0	24,1	31,7
19kk–24kk	23,1	25,9	23,2
2v 1kk–2,5 v	11,6	13,8	11,7
2v 7kk–3v	9,4	10,3	9,4
3v 1kk–3,5 v	6,0	8,6	6,1
3v 7kk–4v	2,4	15,5	2,9
4v 1kk–4 v 10kk	1,0	1,7	1,0
Yhteensä	100	100	100
<i>Ka</i>	1,84	2,12	1,74
<i>Kh</i>	0,80	0,88	0,89

¹ Kunnallinen tai yksityinen päiväkotito, perhepäivähoito tai ryhmäperhepäivähoito

² Vanhempien hoito, muu palkaton hoitaja tai itse palkattu hoitaja kotona tai kodin ulkopuolella. Mukana vain ne lapset, jotka ovat jossain vaiheessa olleet hoidossa kodin ulkopuolella.

Useimmilla kotihoitossa sekä varhaiskasvatuksessa olevilla lapsilla kodin ulkopuolinen hoito oli tapahtunut yhtäjaksoisesti, kun mukaan ei laskettu kesälomista tai muista vastaavista tilanteista johtuvia katkoksia (taulukko 47). Yhdellä kymmenestä sekä kotihoitossa että varhaiskasvatuksessa olevasta lapsesta kodin ulkopuolisia hoitajaksoja oli ollut kaksi. Harvinaista oli, että lapsi oli ollut kodin ulkopuolisessa hoitopaikassa kolmessa tai useammassa jaksossa. Tyypillisempää tämä oli kotihoitossa vastaushetkellä oleville lapsille. Varhaiskasvatuksessa oleville lapsille taas oli tyypillisempää yhtäjaksoinen varhaiskasvatus.

Taulukko 47. Kodin ulkopuolisten hoitajaksojen lukumäärä neljävuotiaan nykyisen hoitomuodon mukaan tarkasteltuna (lapsikohtainen aineisto)

	Kotihoitossa vastaus- hetkellä olevat 4-vuotiaat (n = 57)	Varhaiskasvatuksessa vastaushetkellä olevat 4-vuotiaat (n = 1 310)	Yhteensä (N = 1367)
Kodin ulkopuolisten hoitajaksojen lukumäärä	%	%	%
Yhtäjaksoisesti	75,4	87,1	86,6
Kahdessa jaksossa	15,8	10,3	10,5
Kolmessa tai useammassa jaksossa	8,8	2,6	2,9

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Vanhempia pyydettiin merkitsemään hoitomuodoittain, kuinka monessa eri hoitopaikassa neljävuotias lapsi oli kaiken kaikkiaan ollut. Vastauksia tulkitessa tulee huomioida, että hoitopaikat ovat voineet olla lapsella käytössä samana ajan-

kohtana tai ne ovat voineet vaihtua ja olla siten peräkkäisiä. Seuraavaksi tarkastellaan, kuinka monta erilaista hoitopaikkaa lapsella oli neljävuotiaaksi mennessä ollut, ja mitä nämä hoitopaikat ovat olleet.

Vastaushetkellä kotona hoidettavat neljävuotiaat olivat olleet enimmäkseen eri ajankohtina tai yhtäaikaaisesti yhteensä neljässä eri hoitopaikassa (taulukko 48). Varhaiskasvatuksessa olevilla lapsilla erilaisia hoitopaikkoja oli ollut enimmäkseen jopa seitsemän. Sekä kotihoidossa että varhaiskasvatuksessa olevista lapsista enemmistöllä erilaisia kodin ulkopuolisia varhaiskasvatus- tai hoitopaikkoja oli elämänsä aikana ollut vain yksi ja vajaalla kolmanneksella kaksi. Harvalla kotihoidossa olevalla lapsella hoitopaikkoja oli ollut kolme tai useampia. Sen sijaan varhaiskasvatuksessa olevista lapsista noin 14 prosenttia oli ollut kolmessa tai useammassa erilaisessa hoitopaikassa. Vaikka varhaiskasvatuksessa olevilla lapsilla oli ollut enemmän erilaisia hoitopaikkoja kuin kotihoidossa olevilla lapsilla, ei ero ollut tilastollisesti merkitsevä.

Taulukko 48. Neljävuotiaan elämän aikana olleiden kodin ulkopuolisten hoitopaikkojen lukumäärä (lapsikohtainen aineisto)

Kodin ulkopuolisten hoitopaikkojen lukumäärä	Vastaushetkellä kotihoidossa ²	Vastaushetkellä varhaiskasvatuksessa ¹	Yhteensä
	(<i>n</i> = 57) %	(<i>n</i> = 1 311) %	(<i>N</i> = 1 368) %
1	63,2	55,0	55,4
2	31,6	30,9	30,9
3	1,8	9,9	9,6
4	3,5	2,7	2,7
5 tai useampia	-	1,3	1,3
Yhteensä	100	100	100
<i>Ka</i>	1,5	1,7	1,6
<i>Kh</i>	0,7	0,9	0,9

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Kunnallinen tai yksityinen päiväkotito, perhepäivähoito tai ryhmäperhepäivähoito

² Vanhempien hoito, muu palkaton hoitaja tai itse palkattu hoitaja kotona tai kodin ulkopuolella. Mukana vain ne lapset, jotka ovat jossain vaiheessa olleet hoidossa kodin ulkopuolella.

Riippumatta siitä, kuinka monessa erilaisessa hoitopaikassa neljävuotias oli elämänsä aikana ollut, useimmat sekä kotihoidossa että varhaiskasvatuksessa vastaushetkellä olleista lapsista olivat olleet hoidossa vähintään yhdessä kunnallisessa päiväkodissa (taulukko 49). Toiseksi yleisimmin he olivat olleet yksityisessä päiväkodissa. Kotihoidossa vastaushetkellä olevilla lapsilla kolmanneksi yleisin hoitopaikka oli ollut vanhemman palkkaama hoitaja, kun taas varhaiskasvatuksessa vastaushetkellä olevilla kolmanneksi yleisin hoitopaikka oli ollut kunnallinen perhepäivähoito. Kotihoidossa ja varhaiskasvatuksessa vastaushetkellä olevat neljävuotiaat erosivatkin toisistaan sen suhteen, missä erilaisissa hoitopaikoissa he olivat elämänsä aikana olleet ($p < ,001$). Vastaushetkellä kotihoidossa oleville lapsille oli tyypillisempää, että he olivat olleet jossain vaiheessa yksityisessä perhepäivähoidossa tai vanhemman palkkaaman hoitajan hoidossa. Sen sijaan varhaiskasvatuksessa vastaushetkellä olevat lapset olivat olleet useammin kunnallisessa päiväkodissa.

Taulukko 49. Neljävuotiaan elämän aikaiset kodinulkopuoliset hoitopaikat (lapsikohtainen aineisto)

	Vastaushetkellä koti- hoidossa ²	Vastaushetkellä var- haiskasvatuksessa ¹	Yhteensä
	(n = 57)	(n = 1 311)	(N = 1 368)
Kodin ulkopuolinen hoitopaikka	%	%	%
Kunnallinen päiväkot	56,9	78,6	77,7
Yksityinen päiväkot	25,9	25,0	25,1
Kunnallinen perhepäivähoito	13,8	14,1	14,1
Yksityinen perhepäivähoito	13,8	6,4	6,7
Palkattu hoitaja	17,2	5,0	5,6

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Seuraavaksi tarkastellaan neljävuotiaiden hoitopaikkahistoriaa ainoastaan siitä näkökulmasta, missä ja kuinka monessa eri hoitopaikassa he ovat elämänsä aikana olleet. Kotihoidossa vastaushetkellä olevilla lapsilla oli 11 erilaista ja varhaiskasvatuksessa olevilla lapsilla peräti 85 erilaista hoitopaikkayhdistelmää. Todellisuudessa erilaisia hoitopaikkojen yhdistelmiä on voinut olla tätäkin useampia, sillä vastauksissa ei erotella sitä, ovatko lapsen hoitopaikat olleet peräkkäisiä vai samanaikaisia. Näistä hoitopaikkahistorioista yleisin sekä kotihoidossa (42,9 %) että varhaiskasvatuksessa (42,6 %) vastaushetkellä olevilla neljävuotiailla oli, että he olivat olleet elämänsä aikana kahdessa kunnallisessa päiväkodissa. Toiseksi yleisimmän neljävuotias oli ollut sekä yksityisessä että kunnallisessa päiväkodissa ja kolmanneksi yleisimmän joko yksityisessä tai kunnallisessa päiväkodissa ja perhepäivähoitossa.

Erilaisia hoitopaikkayhdistelmiä eriteltiin kotihoidossa olevien lasten vähäisen määrän vuoksi ainoastaan varhaiskasvatuksessa vastaushetkellä olevilta lapsilta. Neljävuotiailla, jotka olivat olleet elämänsä aikana kahdessa hoitopaikassa, erilaisia hoitopaikkayhdistelmiä oli yhteensä 18. Näistä yleisin oli kaksi kunnallista päiväkotia. Muita tätä harvinaisempia hoitopaikkayhdistelmiä olivat kunnallinen ja yksityinen päiväkot, kunnallinen päiväkot ja ryhmäperhepäivähoito, kunnallinen päiväkot ja vanhemman palkkaama hoitaja. Kolmessa eri hoitopaikassa olleilla erilaisia hoitopaikkayhdistelmiä oli 29. Näistä yleisin oli kolme kunnallista päiväkotia, toiseksi yleisimmän kaksi kunnallista ja yksi yksityinen päiväkot ja kolmanneksi yleisimmän kaksi kunnallista päiväkotia ja perhepäivähoito. Puolestaan neljässä hoitopaikassa olleilla neljävuotiailla erilaisia hoitopaikkojen yhdistelmiä oli yhteensä 16. Yleisimmän näissä yhdistelmissä vähintään yksi hoitopaikoista oli ollut kunnallinen päiväkot ja yksi yksityinen päiväkot tai kunnallinen perhepäivähoito. Neljävuotiaan hoitopaikkojen määrän kasvaessa myös erilaisten hoitomuotojen suhteellinen osuus näyttäisi kasvavan (liitetäulukot 2 ja 3).

Seuraavaksi käydään läpi syitä sille, miksi neljävuotiaan hoitopaikka on aiemmin muuttunut (taulukko 50). Vanhemmilla oli mahdollisuus valita valmiiksi annetuista vaihtoehdoista useampia tai kertoa jokin muu syy. Syitä ei ollut mahdollista yhdistää tiettyyn muutokseen vaan ainoastaan lapsen hoitomuodossa tai -paikassa tapahtuneisiin muutoksiin yleensä. *Kotona vastaushetkellä hoidettavista neljävuotiaista* yli puolella syynä hoitopaikan muutokseen, tässä tapauksessa todennäköisesti juuri kotihoitoon siirtymiseen, oli sisaruksen syntymä. Toiseksi yleisimmän syynä oli perhetilanteesta johtuva muutos, joka tosin oli valittuna syyksi vain joka kuudennella tämän ryhmän lapsista. Kolmanneksi yleisimmän syynä oli huoltajan työstä tai opiskelusta johtuva muutos. Yhdenkään kotihoidossa olevan lapsen kohdalla hoitopaikan ei kerrottu muuttuneen siksi, että vanhemmat olisivat tyytymättömiä hoitopaikan henkilökunnan toimintaan tai muuhun hoitopaikkaan liittyvään asiaan. Muutamissa tapauksissa hoitopaikka tai -muoto oli muuttunut, koska lapsen hoitopaikan toiminta oli loppunut, lapsi oli saanut hoitopaikan paremmalta sijainnilta tai sisarusten kanssa samasta hoitopaikasta. Avoimessa kohdassa useampi vanhempi kertoi muuksi syyksi kyselyn ajankohdasta johtuvan syyn, eli kesäloman. Eräs vastaaja kertoi halunneensa sittenkin hoitaa neljävuotiaista vielä kotona.

Vanhemmilla oli myös mahdollisuus kertoa avoimessa kohdassa tarkemmin, millaisia muutoksia neljävuotiaan lapsen hoitojärjestelyisä oli kyselyyn vastaamiseen mennessä ollut ja miksi hoitomuoto tai -paikka oli muuttunut. Erityisesti useammassa erilaisessa hoitomuodossa olleiden lasten kohdalla syyt olivat hyvin moninaisia:

Perhepäivähoitaja jäi äitiysvapaalle -> lapsi päiväkotiin. Vanhempien ero -> lapsi päiväkodista vuoropäiväkotiin. Äidin ja lapsen muutto ja pikkusisaruksen syntymä -> lyhyt jakso toisessa kunnassa päiväkodissa, jonka jälkeen kotihoitoon.

Ensimmäisen kerran yksityiseen PK:n [päiväkotiin] 1v 8kk ja oli siellä yhden lukuvuoden (elokuusta toukokuun loppuun). Sitten tuli kesäloma ja muutimme eri kaupunginosaan, jolloin sain siirrettyä lapsen toiseen yksityiseen PK:n [päiväkotiin] (heillä lapsen tulee täyttää 3 kuluva lukuvuoden aikana). Sain nuoremman lapseni syyskuussa eli vanhempi lapsi jäi kanssani kesälomalta perhevapaalle.

Lapsi ei aloittanut lähipäiväkodissa, koska siellä ei ollut alle 3v ryhmää. Kahden toimintakauden jälkeen päiväkotia meni käyttökelpoon sisäilmaongelmien vuoksi. Päiväkodin lapset siirrettiin vanhan koulun tiloihin. Nyt hoitomuoto vaihtuu avoimeen toimintaan (kunnallinen), jotta lapsi saa vertaissuhteita kiinteässä ryhmässä.

Kuten yllä olevista esimerkeistä käy ilmi, vanhempien kirjaamista syistä kotona hoidettavien lasten hoito- ja varhaiskasvatuspaikan muutoksille osa liittyi perheeseen, kuten vanhempien ero, muuttaminen eri paikkakunnalle tai sisaruksen syntymä. Osa syistä taas liittyi varhaiskasvatuspalveluihin, kuten esimerkeissä mainitut perhepäivähoitajan työsuhteen muutokset, yksityisen palvelun ikäraajat tai palvelujen infrastruktuuriin liittyvät seikat.

Taulukko 50. Syitä neljävuotiaan hoitomuodossa ja -paikassa tapahtuneille muutoksille¹ (lapsikohtainen aineisto)

Syitä 4-vuotiaan hoitomuodon tai -paikan muutoksille	Vastaushetkellä kotihoitossa ²	Vastaushetkellä varhaiskasvatuksessa ³	Yhteensä
	(n = 56) %	(n = 714) %	(n = 772) %
Perhetilanteesta johtuva muutos (esim. muutto, vanhempien ero)	21,4	32,1	30,6
Huoltajan työstä/opiskelusta johtuva muutos	19,6	23,7	23,3
Hoitopaikan parempi sijainti	1,8	23,2	21,5
Sisaruksen syntymä	71,4	16,4	20,3
Hoitopaikan toiminnan loppuminen	5,4	12,5	10,8
Lapsen saaminen sisaruksen kanssa samaan hoitopaikkaan	5,4	9,9	9,2
Lapsen kasvatukseen, kehitykseen ja terveyteen liittyvät syyt	3,6	8,8	8,4
Tyytymättömyys hoitopaikan henkilökunnan toimintaan	-	7,4	6,9
Hoitopaikan toimintakäytännöt lapsiryhmien muodostamisessa (esim. lapsen ikä, ryhmäkoko)	1,8	5,7	5,4
Tyytymättömyys hoitopaikkaan (muu kuin edellä mainitut)	-	5,6	5,2
Kunnan tai hoitopaikan päätös hoitopaikan muutoksesta	-	5,6	5,2
Muu syy	55,4	13,3	16,3

¹ Vanhempi on voinut valita useamman vaihtoehdon.

² Kunnallinen tai yksityinen päiväkotia, perhepäivähoito tai ryhmäperhepäivähoito

³ Vanhempien hoito, muu palkaton hoitaja tai itse palkattu hoitaja kotona tai kodin ulkopuolella. Mukana vain ne lapset, jotka ovat jossain vaiheessa olleet hoidossa kodin ulkopuolella.

Lähes joka kolmannella vastaushetkellä varhaiskasvatuksessa olevista neljävuotiaista syynä hoitopaikan muutoksiin olivat perhetilanteesta johtuvat muutokset, kuten muutto tai vanhempien ero (taulukko 50). Toiseksi yleisimmät syyt olivat huoltajan työstä tai opiskelusta johtuva muutos sekä hoitopaikan parempi sijainti. Nämä vaihtoehdot olivat valittuna lähes joka neljännellä lapsista. Joka kuudennella neljävuotiaista hoitopaikka oli muuttanut sisaruksen syntymän vuoksi. Joka kahdeksannella lapsella hoitopaikan toiminnan loppuminen oli syynä hoitopaikan muutokseen. Noin yhdellä nel-

jävuotiaalla kymmenestä hoitopaikka oli muuttunut, koska vanhemmat olivat halunneet hänet samaan hoitopaikkaan sisaruksen kanssa.

Muita vanhempien mainitsemia syitä hoitopaikan tai -muodon muutoksille olivat muun muassa varhaiskasvatuksen laatuun, sosiaaliseen ympäristöön, sisältöihin tai kieleen liittyvät asiat. Lapselle esimerkiksi haluttiin hoitopaikka, jossa on varhaiskasvatuksen opettaja tai tietty painotus kielessä tai muissa sisällöissä. Vaihtamalla hoitopaikkaa pyrittiin myös takaamaan, että lapsella olisi riittävästi ikäistään leikkiseuraa. Kielen osalta osa vanhemmista halusi lapsensa hoitopaikkaan, jossa oli niin sanottu kielikylpy tai päinvastoin muun kielisestä hoitopaikasta suomenkieliseen, jotta lapsi oppisi paremmin suomea.

Haluamme tarjota lapsillemme laadukkaampaa varhaiskasvatusta ja turvata näin eheämpää pedagogista kasvua ja oppimista kohti koulutietä

Perhepäivähoidossa muut lapset pienempiä, kaipasi ikäistään leikkiseuraa.

Siirtyminen venäjänkielisestä suomenkieliseen päiväkotiin kielen oppimisen takia.

Lisäksi hoitopaikan muutoksiin vaikuttivat esimerkiksi se, etteivät vanhemmat olleet saaneet heti haluamaansa hoitopaikkaa, vaan olivat joutuneet odottamaan sitä jonkin aikaa.

Sinne minne haimme ei saatu heti paikkaa

Muutamissa vastauksissa muutosten taustalla kerrottiin olevan myös vanhempien terveys ja toimeentulo. Myös lastenhoidon tukiin ja varhaiskasvatusmaksuihin liittyvät asiat olivat vanhempien kertoman mukaan syynä lapsen hoitomuodon muutoksiin.

yli 3v. yksityisen hoidon tuen lasku

työntäjä maksoi kotihoitajakson

Yksityisen hoidon kallis hinta (ei sisarusalennusta)

Yksittäisissä vastauksissa näkyivät myös poliittiset päätökset, kuten subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajauksen poistuminen sekä maksuton varhaiskasvatus. Vastauksissa näkyi myös kuntien päätökset varhaiskasvatuksen järjestämisestä esimerkiksi siten, että lapsen päiväkotia oli lakkautettu tai yhdistetty toisen päiväkodin kanssa.

Osa vanhemmista korosti myös omaa näkemystään siitä, että lapsen on hyvä kolmevuotiaana siirtyä perhepäivähoidosta päiväkotiin. Joidenkin lasten kohdalla iän kerrottiin myös rajoittaneen lapsen pääsyä haluttuun päiväkotiin.

Päätimme, että 3-vuotiaana hän siirtyy päiväkotiin

Nykyisessä päiväkodissa (yksityinen) ei ollut alle 3-vuotiaiden ryhmää, kun lapsi aloitti päivähoidossa 2-vuotiaana.

Vanhempien kertomat muut syyt hoitomuodossa tai -paikassa tapahtuneille muutoksille liittyivät lisäksi lyhytaikaisempiin muutoksiin. Tällaisia olivat esimerkiksi päiväkodissa olevan lapsen siirtyminen loma-aikoina (kesä ja joulukuu) päivystävään päiväkotiin, jolloin lapsella vaihtuivat hoitorakennuksen lisäksi ryhmän aikuiset sekä kaverit. Muita syitä lapsen siirtymiselle väliaikaisesti toiseen päiväkotiin olivat esimerkiksi päiväkodin remontista tai muista syistä johtuvat siirtymiset väistötiloihin. Vastaavasti perhepäivähoidon hoidossa olevat lapset siirtyivät ajoittain hoitoon itselleen viereiseen ympäristöön perhepäivähoidon varahoitoon, joka usein järjestettiin päiväkodin yhteydessä. Tällaisia tilanteita olivat esimerkiksi perhepäivähoidon sairastuminen, lomamatkat tai koulutukset.

Muun lapsen hoitopaikan muutosten syyn kertomisen lisäksi vanhemmilla oli mahdollisuus kuvata halutessaan tarkemmin, millaisia muutoksia neljävuotiaan lapsen hoitojärjestelyissä oli vastaushetken mennessä ollut ja mistä nämä hoitomuodon tai -paikan muutokset olivat johtuneet. Nämä vastaukset tuovat esiin perheiden yksilöllisiä ja moninaisia

syitä lapsen hoitopolun muotoutumiselle. Seuraavassa on kaksi esimerkkiä vanhempien kuvaamista neljävuotiaan lapsen hoitopoluista.

0-9 kk äiti hoiti kotona

10kk-1v6kk äiti ja isä vuorottelivat kotona ja töissä, lapsi hoidossa kotona

1v6kk-2v5kk hoidossa päiväkodissa 3 pvä viikossa, äiti ja isä kumpikin 4 pvä/vko töissä

2v5kk äiti jäi äitiyslomalle sisaruksen syntymän vuoksi ja hoiti lapsia kotona, lapsi kävi avoimen päiväkodin kerhossa

3v5kk äiti meni töihin ja isä jäi vanhempainvapaalle, lapsi edelleen avoimen päiväkodin kerhossa

4v isä ja äiti molemmat 4pvä/vko töissä ja lapsi 3 pvä/vko päiväkodissa.

-11kk iässä 4-vuotias aloitti yksityisessä ryhmäperhepäivähoidossa

-perheen muuton vuoksi 1v 9kk iässä 4-vuotias siirtyi hoitoon isovanhemmille

-1v 11kk iässä 4-vuotias aloitti avoimessa kerhossa 3krt/vko 3h/krt ja muina aikoina hoidosta vastasivat isovanhemmat

-3v 9kk iässä 4-vuotias sain hoitopaikan läheltä vanhempien työpaikkaa ja aloitti päivähoidon kunnallisessa päiväkodissa, jossa on hoidossa myös nykyisin

Vastausten perusteella pienten lasten perheissä voi tapahtua lyhyessä ajassa runsaastikin erilaisia muutoksia, esimerkiksi asuinpaikassa, vanhempien työ- ja opiskelutilanteissa sekä sisarusten syntymisen seurauksena, jotka johtavat muutoksiin lapsen hoitomuodossa ja/tai -paikassa. Samalla osa vastauksista tuo yllä olevien esimerkkien tavoin esiin sen, että vanhemmista moni pyrkii ainakin osittain hoitamaan lasta kotona, vaikka olisi itse työelämässä.

Osa varhaiskasvatuspalveluissa olevien lasten vanhempien kirjaamista vastauksista kertoo myös, että lapsen hoitomuodon ja/tai -paikan muutosten syyt voivat liittyä tyytymättömyyteen varhaiskasvatusta kohtaan, kuten seuraavista esimerkeistä käy ilmi.

Päiväkodissa hoitajat vaihtuivat jatkuvasti [päiväkodin nimi], ja isossa ryhmässä huomiota saivat vain hyvin vaikeat maa-hanmuuttajalapsset. Vastuullinen hoitaja teki vain johtamistyötä koneella tai ei ollut paikalla lainkaan. Todella surkeaa hoitoa.

Lapsi olisi mennyt päiväkotiin 1v 11 kk -ikäisenä, mutta hoitopaikkaa ei löytynyt. Päiväkodinjohtaja (1. hakutoiveen pk) ihan suoraan painosti minua jäämään vielä lapsen kanssa kotiin. Lapsi kuulemma vielä pieni eikä lähialueilta ole mitään mahdollisuutta saada hoitopaikkaa. Jäin vielä 6 kk ajaksi kotiin. Kun sitten uudestaan hain päivähoitopaikkaa 2,5-vuotiaalle lapselle, sain saman painostuksen. Tuolloin en voinut enää kuitenkaan jatkaa kotihoitoa taloudellisista syistä. Saimme hoitopaikan hankalan matkan päästä.

Ensimmäisen kerran hoitopaikka vaihtui, kun pikkusisaruksen syntymään oli pari kuukautta aikaa, paikka oli liian kaukana kulkea bussilla 3 lapsen kanssa, vaihtui kodin vieressä olevaan päiväkotiin. Emme kuitenkaan pitäneet tästä päiväkodista, joten 6 kk päästä vaihdoinme hieman kauempana olevaan päiväkotiin.

Osassa vastauksista tyytymättömyydestä varhaiskasvatukseen seurasi pyrkimys taata hoitomuodon tai -paikan muutoksella lapselle turvallisempi ja lapsen tarpeita paremmin huomioiva hoitopaikka.

Äidin 2 kuukauden pikainen toimeksianto töihin pakotti laittamaan hoitoon alle 1v lapsen paikkaan, jossa ei ymmärretty, että niin pieni ei pärjää 20 asteen pakkasessa vaikka olisi mitä päällä. Seuraavaksi hoitoon pikkusisaren syntymän jälkeen, kun oli jo yli 4v. Kaikki kolme sisarusta pääsivät [päiväkodin pedagoginen painotus poistettu] päiväkotiin.

Yksityinen päiväkoti teki yksipuolisen päätöksen lapsen hoitoryhmästä -> siirsi pienen lapsen isojen ryhmään -> johti palvelun irtisanomiseen

Perhepäivähoidossa saman ikäiset siirtyivät päiväkoteihin ja tilalle tuli noin 1-vuotiaita. 3-vuotiaalle tilanne oli inhottava, hänen piti aina olla se reipas, iso poika, esimerkki muille. Tuntui epärealistiselta roolilta, kun tarkoitus päivähoitoon viemisessä oli alun perin saada kavereita ja leikkiseuraa.

Kaikkineen vanhemmat raportoivat avoimissa vastauksissaan niin asuinpaikkaan, perheeseen, vanhempiin, varhaiskasvatuksen toimintaan kuin myös lapsen yksilöllisyyteen liittyviä seikkoja, joiden johdosta lapsen hoitomuoto tai -paikka oli vaihtunut neljään ikävuoteen mennessä.

Perhevapaiden käyttö

Seuraavaksi tarkastellaan vastanneiden neljävuotiaiden lasten vanhempien perhevapaiden käyttöä ja verrataan vastuksista saatuja tietoja Kelan tilastoihin. Lisäksi verrataan tämän kyselyaineiston äitien ja isien vastauksia keskenään.

Kyselyyn vastanneista äideistä joka viides ei ollut hoitanut neljävuotiaista lainkaan kotihoidon tuen turvin eli vanhempainvapaan päätyttyä lapsen ollessa yli 10–11 kuukauden ikäinen (taulukko 51). Isistä jopa lähes kolmannes kertoi, ettei lapsen äiti ollut hoitanut lasta kotihoidon tuella. Kelan tilastojen mukaan alle viidennes perheistä ei saa lainkaan kotihoidon tukea lapsen hoitamiseksi. Lasta hoitaa kotihoidon tuella lähes aina äiti. (Kela 2019c.) Kyselyyn ovat siis vastanneet muita useammin ne vanhemmat, joiden perheissä kotihoidon tukea ei käytetty lainkaan. Tämä voi liittyä vastaajajoukon painottumiseen korkeasti koulutettuihin vanhempiin, jotka käyttävät kotihoidon tukea muita harvemmin ja lyhyempiä kausia (Närvi 2017). Toisaalta sekä äitien että isien mukaan äidit olivat käyttäneet tilastotietoon verrattuna useammin kaikkein pisimpiä, lapsen kolmevuotispäivään kestäviä kotihoidon tukikausia. Kaikkiaan kyselyyn vastanneissa perheissä, kuten koko maan tilastojenkin mukaan, kotihoidon tukikaudet painoutuivat kuitenkin lyhyimpiin, korkeintaan puoli vuotta kestäviin kausiin.

Taulukko 51. Neljävuotiaan lapsen äiti kotihoidon tuella kohdelapsen kanssa äitien ja isien vastausten mukaan (vastaajakohtainen aineisto) sekä perheet kotihoidon tuen saajina koko väestössä¹

	Äidit (n = 1270) %	Isät (n = 560) %	Perheet 2018 %
Ei kotihoidon tukea	21,3	29,8	17,7
1–6 kk	27,2	19,8	28,9
7–12 kk	17,4	15,9	20,3
13–24 kk	18,0	17,9	23,3
Yli 24 kk	16,1	16,6	9,8

¹ Kela 2019c

Kyselyyn vastanneiden äitien mukaan neljännes ja isien mukaan viidennes isistä ei pitänyt lainkaan perhevapaata kohdelapsen hoitamiseksi (taulukko 52). Tilastojen mukaan neljännes isistä ei käytä mitään perhevapaata (Miettinen & Saarikallio-Torp 2020). Tämän kyselyn neljävuotiaiden lasten isien perhevapaiden käyttö näyttää siis mukailevan tilastojen mukaista suomalaisten isien perhevapaiden käyttöä. Äitien mukaan hieman yli puolet (53,8 %) isistä piti perhevapaata enemmän kuin kolme viikkoa. Isistä näin kertoi tehneensä vielä useampi (60,9 %). Kyselyyn vastanneiden vanhempien, etenkin isien, perheissä isät näyttävät pitäneen keskimääräistä pidempiä perhevapaita. Kelan tilastoihin perustuvan kohorttitarkastelun mukaan vain 45 prosenttia vuonna 2015 syntyneiden lasten isistä käytti isyysvapaata vanhempainvapaan jälkeen (Miettinen & Saarikallio-Torp 2020). Isyysvapaata pidetään yleisimmin korkeintaan kolme viikkoa lapsen äidin äitiys- tai vanhempainvapaan aikana. Kotihoidon tukea taas on käyttänyt vuositasona noin kymmenen prosenttia ja vanhempainvapaata viime vuosina noin seitsemän prosenttia isistä (Kela 2019c).

**Taulukko 52. Neljävuotiaan lapsen isä perhevapaalla (isyys-, vanhempain- tai hoitovapaalla) kohde-
lapsen kanssa äitien ja isien vastausten mukaan (vastaajakohtainen aineisto)**

	Äidit (n = 1 172) %	Isät (n = 542) %
Ei perhevapaata	24,6	20,8
1–3 viikkoa	21,7	18,3
4–9 viikkoa	34,5	37,8
3–6 kk	11,1	13,1
7–12 kk	5,6	6,5
Yli 12 kk	2,6	3,5

Eri kokoisten kuntien välillä oli eroja perhevapaiden käytössä. Äitien vastausten perusteella pienissä kunnissa asuvat äidit (23,3 %) käyttivät yleisemmin pisimpiä kotihoidon tukikausia (yli 24 kuukautta) kuin Helsingissä asuvat äidit (11,3 %) ($p < ,001$). Muissa isoissa kunnissa asuvat äidit sijoittuivat näiden väliin (15,3 %). Isien vastausten perusteella 1–3 viikon pituisen lyhyen isyysvapaan pitäminen oli yleisempää pienissä kunnissa (28,6 %) kuin Helsingissä (14,1 %) tai muissa suurissa kunnissa (16,5 %). Isille kiintiöidyn yhdeksän viikon isyysvapaan ylittäviä 3–6 kuukauden perhevapaajaksoja isät pitivät yleisimmin Helsingissä (19,3 %) ja harvimminkin pienissä kunnissa (6,7 %) ($p = ,008$). Sen sijaan isien perhevapaan käyttämättä jättäminen tai pidemmän 4–9 viikon isyysvapaan pitäminen eivät eronneet tilastollisesti merkitsevästi eri kokoisissa kunnissa. Isien perhevapaan käytön erot olivat samansuuntaisia myös äitien vastausten perusteella.

Perhevapaata pitäneiden isien kolme yleisimmin mainittua syytä pitää perhevapaata olivat isän halu viettää enemmän aikaa lapsen kanssa (syytä isien mukaan 87,1 prosentilla, äitien mukaan 77,2 prosentilla isistä), vanhemmuuden pitäminen yhteisenä asiana (isät 69,3 %, äidit 56,1 %) sekä isän halu auttaa äitiä (isät 39,9 %, äidit 31,0 %).

Yleisimmin mainittuja syitä sille, ettei isä pitänyt lainkaan perhevapaata⁸, olivat se, ettei vapaan pitämisen katsottu olevan taloudellisesti mahdollista (isät 34,8 %, äidit 23,3 %), isän työkiireet (isät 24,7 %, äidit 21,9 %) sekä lapsen äidin halu hoitaa lasta itse kotona (isät 22,5 %, äidit 20,5 %). Avovastauksissa vanhemmat kertoivat isän vapaiden esteistä myös omin sanoin. Osa esimerkiksi tarkensi taloudellisten syiden tarkoittavan isän suurempia ansiotuloja, minkä takia isän perhevapaata ei pidetty kannattavana. Suuri osa avovastauksista kuvasi isän työ- tai opiskelutilannetta. Etenkin yrittäjänä toimivien isien kuvattiin olevan mahdotonta pitää pitkää vapaata.

Pienyrittäjä ei voi lopettaa, pitää yritystä suljettuna, jotta voisi olla pidempään vapaalla.

Isä opiskeli ja perhevapaan pito olisi myöhästyttänyt valmistumista, mikä puolestaan olisi vaikuttanut negatiivisesti talouteen

Yrittäjällä ei välttämättä ole mahdollisuutta yhtäjaksoiseen vapaaseen, mutta työ mahdollistaa omien menojen järjestelyä.

Vaikka useassa vastauksessa todettiin yrittäjyys esteeksi isän perhevapaiden pitämiseksi, jotkut vastaajat kertoivat isälle jäävän juuri yrittäjyyden vuoksi paljon aikaa olla lapsen kanssa ja osallistua tämän hoitoon ilman varsinaista perhevapaata. Sama seikka tuli esiin opiskeluun liittyen. Myös työttömyyden tai muun työelämän ulkopuolella olon kuvattiin mahdollistaneen isälle lapsen hoidon perhevapaata pitämättä.

Lapsen isä oli opiskelija ja tämän jälkeen työtön äidin perhevapaan aikana. Molemmat vanhemmat olivat siis kotona lapsen ollessa alle 1-vuotias.

Kolme neljästä äidistä (72,5 %) kertoi palanneensa neljävuotiaan lapsen hoitamiseksi pitämältään perhevapaalta ansiotyöhön eli palkansaajaksi, yrittäjäksi, freelanceriksi tai vastaavaksi. Perhevapaata pitäneistä isistä ansiotyöhön oli palannut useampi kuin neljä viidestä (85,0 %). Myös vastaushetkellä isistä suurempi osa oli ansiotyössä, kun taas äitien joukossa oli enemmän uudella perhevapaalla nuoremman lapsen kanssa olevia (ks. taulukko 15, luku 4.2), mikä voi selittää äitien pienempää ansiotyöhön palanneiden osuutta.

⁸ Tarkastelussa mukana vain ne vastaajat, jotka kertoivat, ettei isä ollut pitänyt lainkaan perhevapaata.

4.4 Vanhempien mielipiteet lastenhoidon tuista sekä varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja laadusta

Seuraavaksi tarkastellaan vanhempien mielipiteitä varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja lastenhoidon tuista. Vanhempien mielipiteitä tiedusteltiin yhteensä 19 väittämällä, joista kolme koski heidän omaa kuntaansa ja loput 16 yleisesti lasten hoidon järjestämisestä Suomessa. Tarkastelussa vertaillaan vanhempien vastauksia heidän asuinkuntansa koon sekä vastaajan sukupuolen mukaan. Lisäksi tarkastellaan vanhempien yleisiä käsityksiä varhaiskasvatuksen laadusta sen mukaan, oliko neljävuotias lapsi varhaiskasvatuksessa vai kotihoidossa.

Mielipiteet lastenhoidon tuista ja varhaiskasvatuksen järjestämisestä

Oman kunnan tarjoamia varhaiskasvatuspalveluja ja tukia arvioitiin varsin myönteisesti. Valtaosa vastaajista (65,2 %) arvioi, että omassa kunnassa on riittävästi vaihtoehtoisia varhaiskasvatuspalveluita. Yli puolet (55,0 %) piti myös kunnan tarjoamaa ohjattua varhaiskasvatus toimintaa kotona hoidettaville lapsille riittävänä. Lastenhoidon rahallisia tukivaihtoehtoja omassa kunnassa piti riittävinä vain kaksi viidesosaa (41,7 %) vastanneista vanhemmista; monella (40,4 %) ei ollut niistä selvää mielipidettä suuntaan tai toiseen.

Erikokoisissa kunnissa asuvien vanhempien mielipiteissä oli tilastollisesti merkitsevää eroa (taulukko 53). Kotihoidossa oleville lapsille tarjottua varhaiskasvatus toimintaa piti riittämättömänä joka neljäs pienissä kunnissa asuvista, mutta Helsingissä asuvista vain joka kymmenes. Pienissä kunnissa asuvat olivat myös harvimminkin samaa mieltä vaihtoehtoisten varhaiskasvatuspalvelujen riittävydestä, kun taas suurissa kunnissa asuvat Helsinkiä lukuun ottamatta ajattelivat näin useimmin. Ehkä hieman yllättäen Helsingissä asuvat olivat vaihtoehtoisten palvelujen riittävydestä useimmin eri mieltä. Pienissä kunnissa oltiin myös muita kriittisempiä kunnassa tarjolla olevien lastenhoidon rahallisten tukivaihtoehtojen riittävyttä kohtaan.

Taulukko 53. Vanhempien mielipiteet asuinkunnan tarjoamien varhaiskasvatuspalvelujen ja lastenhoidontukien riittävydestä kunnan koon mukaan (vastaajakohtainen aineisto)

Asuinkunnan tarjoamien varhaiskasvatuspalvelujen ja lastenhoidontukien riittävyys	Pienet kunnat (n = 473–477)			Suuret kunnat (n = 743–747)			Helsinki (n = 611–613)			p-arvo
	Eri mieltä ¹	En eri enkä samaa mieltä	Samaa mieltä ²	Eri mieltä ¹	En eri enkä samaa mieltä	Samaa mieltä ²	Eri mieltä ¹	En eri enkä samaa mieltä	Samaa mieltä ²	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
Kunnassa on riittävästi vaihtoehtoisia varhaiskasvatuspalveluita (esim. kunnallinen ja yksityinen päiväkotitoimi ja perhepäivähoito)	23,9	15,5	60,6	17,1	12,6	70,3	26,3	11,1	62,6	<,001
Kunnassa on riittävästi lastenhoidon rahallisia tukivaihtoehtoja (esim. palveluseteli, yksityisen ja kotihoidon kuntalisä)	30,8	39,0	30,2	14,0	37,9	48,2	12,8	44,5	42,7	<,001
Kunnassa on riittävästi ohjattua varhaiskasvatus toimintaa kotona hoidettaville lapsille (esim. kerho, avoin päiväkotitoimi, ohjattu leikkikenttätoiminta)	26,4	23,0	50,5	19,8	28,1	52,1	9,2	29,0	61,9	<,001

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Yhdistetty vastausvaihtoehdot täysin eri mieltä ja osittain eri mieltä

² Yhdistetty vastausvaihtoehdot täysin samaa mieltä ja osittain samaa mieltä

Valtaosa vastaajista piti kotihoidon tuen tasoa riittämättömänä (60,3 %) ja oli myös eri mieltä siitä, että kotihoidon tukea pitäisi maksaa nykyistä lyhyemmältä ajalta (60,2 %). Enemmistö vastaajista (58,9 %) piti lisäksi epäoikeudenmukaisena sitä, etteivät kaikki kunnat maksa kotihoidon tuen kuntalisää. Lähes puolet (47,4 %) piti epäoikeudenmukaisena myös kuntalisän maksamista vain tietyin ehdoin.

Helsinkiläiset vastaajat olivat muita harvemmin tyytymättömiä kotihoidon tuen tasoon, mutta silti heistäkin lähes puolet oli tätä mieltä (taulukko 54). Helsinkiläiset olivat myös muita useammin sitä mieltä, että kotihoidon tukea pitäisi maksaa lyhyemmältä ajalta, mutta silti näin ajatteli heistä vain joka viides. Helsingissä asuvat pitivät myös harvimminkin kotihoidon tuen kuntalisää tai sen ehtoja epäoikeudenmukaisina, kun taas useimmin näin ajattelivat pienissä kunnissa asuvat vastaajat.

Taulukko 54. Vanhempien mielipiteet kotihoidontuesta ja kuntakohtaisista kuntalisistä (vastaajakohdainen aineisto)

Kotihoidontuki ja kuntakohtainen kuntalisä	Pienet kunnat (n = 469–472)			Suuret kunnat (n = 742–745)			Helsinki (n = 605–608)			p-arvo
	Eri mieltä ¹ %	En eri enkä samaa mieltä ² %	Samaa mieltä ² %	Eri mieltä ¹ %	En eri enkä samaa mieltä ² %	Samaa mieltä ² %	Eri mieltä ¹ %	En eri enkä samaa mieltä ² %	Samaa mieltä ² %	
Kotihoidontuen taso on riittämätön	6,6	23,2	70,2	12,0	23,3	64,8	19,7	33,2	47,0	< ,001
Kotihoidontukea pitäisi maksaa nykyistä lyhyemmän aikaa	68,6	21,2	10,2	61,7	26,4	11,9	52,0	29,1	18,9	< ,001
On epäoikeudenmukaista, että kaikki kunnat eivät maksa kotihoidon kuntalisää	9,7	23,3	66,9	11,4	25,6	63,0	25,2	27,1	47,7	< ,001
Kotihoidon kuntalisän maksaminen vain tietyin ehdoin on epäoikeudenmukaista (esim. vain työpaikan tai tietyn tulotason omaaville)	17,9	29,4	52,7	24,0	28,3	47,7	29,1	27,9	43,0	,001

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Yhdistetty vastausvaihtoehdot täysin eri mieltä ja osittain eri mieltä

² Yhdistetty vastausvaihtoehdot täysin samaa mieltä ja osittain samaa mieltä

Yksityisen ja kunnallisen varhaiskasvatuksen suhteesta vanhemmilla oli muita mielipidekysymyksiä harvemmin selvää näkemystä suuntaan tai toiseen. Vähintään puolet vanhemmista ei ollut samaa mutta ei myöskään eri mieltä siitä, että kunnallinen varhaiskasvatus olisi yksityistä laadukkaampaa tai että se ottaisi lasten erityistarpeet huomioon yksityistä varhaiskasvatusta paremmin, eikä liioin siitä, että yksityisessä varhaiskasvatuksessa olisi monipuolisempaa toimintaa kuin kunnallisessa varhaiskasvatuksessa. Puolella vanhemmista ei ollut myöskään selkeää kantaa siihen, pitäisikö yksityisiä varhaiskasvatuspalveluja olla tarjolla nykyistä enemmän.

Selkeimmän kannan vanhemmat ottivat siihen, että kunnan tulisi panostaa yksityisen sijaan enemmän kunnallisen varhaiskasvatuksen järjestämiseen: hieman yli puolet (53,3 %) vanhemmista oli tästä samaa mieltä, ja selvästi harvemmin (38,0 %) ei ollut selvää myönteistä tai kielteistä mielipidettä.

Pienissä kunnissa ja suurissa kunnissa suhtauduttiin kunnalliseen ja yksityiseen varhaiskasvatukseen eri tavoin (taulukko 55). Suurissa kunnissa asuvat vanhemmat ajattelivat pienissä kunnissa asuvia useammin kunnallisen varhaiskasvatuksen olevan yksityistä laadukkaampaa ja huomioivan lasten erityistarpeet paremmin. Lisäksi he olivat pienissä kunnissa asuvia useammin eri mieltä yksityisen varhaiskasvatuksen kunnallista monipuolisemmasta toiminnasta. Pienissä kunnissa asuvat vanhemmat sen sijaan olivat etenkin helsinkiläisiä useammin sitä mieltä, että yksityisiä palveluja tulisi olla enemmän tarjolla. He myös ajattelivat harvimminkin, että kunnan tulisi panostaa nimenomaan kunnallisen varhaiskasvatuksen järjestämiseen.

Taulukko 55. Vanhempien mielipiteet kunnallisesta ja yksityisestä varhaiskasvatuksesta (vastaaja-kohtainen aineisto)

Kunnallinen ja yksityinen varhaiskasvatus	Pienet kunnat (n = 465–470)			Suuret kunnat (n = 740–745)			Helsinki (n = 605–609)			p-arvo
	En eri enkä			En eri enkä			En eri enkä			
	Eri mieltä ¹ %	samaa mieltä %	Samaa mieltä ² %	Eri mieltä ¹ %	samaa mieltä %	Samaa mieltä ² %	Eri mieltä ¹ %	samaa mieltä %	Samaa mieltä ² %	
Kunnallinen varhaiskasvatus on yksityistä laadukkaampaa	21,7	61,1	17,2	18,7	52,9	28,5	22,5	53,2	24,3	< ,001
Kunnallinen varhaiskasvatus ottaa lasten erityistarpeet huomioon yksityistä varhaiskasvatusta paremmin	13,1	70,4	16,5	13,1	60,7	26,2	12,2	62,0	25,8	,001
Yksityisessä varhaiskasvatuksessa on monipuolisempaa toimintaa kuin kunnallisessa varhaiskasvatuksessa	23,6	61,9	14,5	37,7	50,6	11,7	32,8	50,4	16,7	< ,001
Yksityisiä varhaiskasvatuspalveluja tulisi olla nykyistä enemmän tarjolla	22,4	51,6	26,0	30,5	51,8	17,7	32,7	46,2	21,1	< ,001
Kunnan tulisi panostaa enemmän kunnallisen varhaiskasvatuksen järjestämiseen verrattuna yksityisen varhaiskasvatuksen tukemiseen	9,4	49,0	41,6	8,6	38,6	52,8	8,4	28,5	63,0	< ,001

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Yhdistetty vastausvaihtoehdot täysin eri mieltä ja osittain eri mieltä

² Yhdistetty vastausvaihtoehdot täysin samaa mieltä ja osittain samaa mieltä

Neljävuotiaiden vanhemmista enemmistö suhtautui kielteisesti varhaiskasvatusoikeuden rajaamiseen, joka oli voimassa vielä kyselyn hetkellä vuonna 2019 (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Yli puolet katsoi rajauksen asettavan lapset eriarvoiseen asemaan (66,4 %) ja olevan leimaavaa (56,9 %) perheille, joissa toinen vanhempi on kotona. Toisaalta kolmannes (34,1 %) piti varhaiskasvatusoikeuden rajaamista perusteltuna, jos toinen vanhempi on kotona.

Suurissa kunnissa, etenkin Helsingissä, asuvat suhtautuivat pienissä kunnissa asuvia vanhempia kriittisemmin varhaiskasvatusoikeuden rajaamiseen ja pitivät useammin leimaavana sitä, että oikeus rajattiin perheiltä, joissa toinen vanhempi on kotona (taulukko 56). Pienissä kunnissa asuvat sen sijaan pitivät useimmin varhaiskasvatusoikeuden rajamista perusteltuna toisen vanhemman ollessa kotona, kun taas helsinkiläiset ajattelivat näin harvimminkin.

Esiopetuksen alkaminen jo viisivuotiaana jakoi vanhempien mielipiteitä. Kolmannes (34,7 %) vanhemmista kannatti esiopetuksen aloitusta aikaistamista, kun taas jonkin verran useampi, kaksi viidestä (41,7 %), vastusti sitä. Lähes joka neljäs ei ollut eri eikä samaa mieltä asiasta. Helsingissä asuvat vanhemmat suhtautuivat esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana myönteisimmin, pienissä kunnissa asuvat taas kielteisimmin (taulukko 56).

Hieman alle puolet (46,6 %) vanhemmista oli samaa mieltä siitä, että varhaiskasvatuksen tulisi olla maksutonta kaikille lapsille, mutta toisaalta lähes kaksi viidestä (37,6 %) oli tästä eri mieltä. Useampi eli yli puolet (58,3 %) kannatti maksuttomuutta viisivuotiaille lapsille ja harvempi eli yksi viidestä (20,1 %) vastusti sitä. Pienissä kunnissa asuvat vanhemmat olivat muita useammin kaikkia lapsia koskevan maksuttoman varhaiskasvatuksen kannalla (taulukko 56). Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kannatus ei eronnut erikokoisissa kunnissa.

Taulukko 56. Vanhempien mielipiteet varhaiskasvatuksen järjestämistä koskevista asioista (vastaaja-kohtainen aineisto)

	Pienet kunnat (n = 468–473)			Suuret kunnat (n = 739–743)			Helsinki (n = 606–610)			p-arvo
	Eri mieltä ¹ %	En eri enkä samaa mieltä %	Samaa mieltä ² %	Eri mieltä ¹ %	En eri enkä samaa mieltä %	Samaa mieltä ² %	Eri mieltä ¹ %	En eri enkä samaa mieltä %	Samaa mieltä ² %	
Subjekttiivinen varhaiskasvatusoikeus										
Lapsen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen asettaa lapset eriarvoiseen asemaan	16,4	28,4	55,2	13,5	17,3	69,3	11,4	17,0	71,6	< ,001
Varhaiskasvatuksen rajaaminen perheiltä, joissa toinen vanhempi on kotona, on leimaavaa	27,9	21,7	50,4	25,2	17,3	57,5	18,7	20,2	61,1	,001
Varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen on perusteltua, jos toinen vanhempi on kotona	38,9	20,9	40,2	48,9	14,8	36,3	57,1	16,1	26,8	< ,001
Esiopetus										
Esiopetuksen pitäisi alkaa jo 5-vuotiaana	49,3	20,2	30,6	42,3	24,1	33,6	35,2	25,5	39,3	< ,001
Varhaiskasvatuksen maksuttomuus										
Varhaiskasvatuksen tulisi olla maksutonta kaikille lapsille	29,5	17,7	52,8	40,8	14,7	44,5	40,0	15,4	44,6	,001
Varhaiskasvatuksen tulisi olla maksutonta 5-vuotiaille lapsille	17,1	20,3	62,6	21,9	22,2	55,9	20,2	21,8	58,0	,192
Isyysvapaa										
Isyysvapaata tulisi pidentää selvästi nykyisestä, jotta isät pitäisivät enemmän perhevapaata	19,0	31,8	49,3	18,9	27,9	53,2	12,0	23,3	64,8	< ,001

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Yhdistetty vastausvaihtoehdot täysin eri mieltä ja osittain eri mieltä

² Yhdistetty vastausvaihtoehdot täysin samaa mieltä ja osittain samaa mieltä

Varhaiskasvatuksen järjestämisen lisäksi vanhemmat ottivat kantaa myös isyysvapaan pidentämiseen. Yli puolet (56,0 %) vanhemmista oli samaa mieltä siitä, että isyysvapaata tulisi pidentää selvästi nykyisestä yhdeksästä viikosta, jotta isät pitäisivät enemmän perhevapaata. Vain joka kuudes (16,6 %) oli isyysvapaan pidentämisestä eri mieltä. Runsaalla neljänneksellä ei ollut selkeää kantaa suuntaan tai toiseen. Helsingissä asuvat vanhemmat suhtautuivat isyysvapaan pidentämiseen myönteisemmin kuin muissa suurissa kunnissa tai etenkin pienissä kunnissa asuvat (taulukko 56). Muissa suurissa kunnissa sekä pienissä kunnissa asuvista vanhemmistakin silti puolet kannatti ja vain joka viides vastusti isyysvapaan pidentämistä.

Varhaiskasvatusta ja lastenhoidon tukia koskevissa mielipiteissä havaittiin myös joitakin äitien ja isien välisiä eroja (liitetaulukko 4). Kaikissa mielipidekysymyksissä, joissa äitien ja isien vastaukset erosivat tilastollisesti merkitsevästi, isät olivat äitejä useammin valinneet vastausvaihtoehdon ”ei eri eikä samaa mieltä”. Isillä oli siis äitejä harvemmin selvä kanta lastenhoitoa ja varhaiskasvatusta käsitteleviin asioihin, kun taas äideillä oli selvempi kanta suuntaan tai toiseen, joissain kysymyksissä molempiin suuntiin. Seuraavassa nostetaan esiin kysymyksiä, joista äideillä oli selvästi joko isää myönteisempi tai kielteisempi mielipide.

Ehkä selvimmin äitien ja isien näkemykset erosivat kotihoidon tuesta. Äidit olivat isää useammin samaa mieltä kotihoidon tuen riittämättömyydestä sekä kotihoidon tuen kuntalisän ja sen ehtojen epäoikeudenmukaisuudesta ja eri mieltä kotihoidon tukikauden lyhentämisestä.

Äidit olivat useammin eri mieltä siitä, että omassa kunnassa olisi riittävästi vaihtoehtoisia varhaiskasvatuspalveluja. Äidit siis vaikuttivat kaipaavan isää enemmän erilaisia palveluja. Toisaalta äidit olivat isää useammin samaa mieltä siitä, että kunnan tulisi panostaa enemmän kunnalliseen kuin yksityiseen varhaiskasvatukseen. He ajattelivat myös isää useammin, että kunnallinen varhaiskasvatus ottaa lapsen erityistarpeet huomioon yksityistä paremmin.

Varhaiskasvatusoikeuden rajaamisessa äidit jakautuivat isiä selvemmin eri näkemysten kannalle: yhtäältä äidit ajattelivat isiä useammin varhaiskasvatusoikeuden rajaamisen asettavan lapset eriarvoiseen asemaan, toisaalta rajauksen olevan perusteltu, jos toinen vanhempi on kotona. Siitä, että oikeuden rajaaminen on leimaavaa, äidit olivat isiä useammin niin samaa kuin eri mieltäkin. Isillä oli kuitenkin äitejä selkeämpi kanta varhaiskasvatuksen maksuttomuuteen: he ajattelivat äitejä useammin, että varhaiskasvatuksen tulisi olla maksutonta kaikille lapsille.

Mielipiteet varhaiskasvatuksen laadusta

Neljävuotiaiden vanhemmilta kysyttiin myös mielipiteitä varhaiskasvatuksen laadusta sen eri ulottuvuuksia kuvaavien väittämien avulla. Väittämät kuvaavat yleisempiä varhaiskasvatuksen laatua koskevia käsityksiä, joihin voivat vaikuttaa omakohtaisten kokemusten ohella myös esimerkiksi muilta vanhemmilta kuullut kokemukset tai julkisuudessa käsityksistään kertoneet ammattilaiset tai asiantuntijat. Vanhempien näkemyksiä tarkastellaan tässä sen mukaan, oliko neljävuotias lapsi kyselyn vastaamisen aikaan varhaiskasvatuksessa vai kotihoidossa⁹.

Varhaiskasvatuksessa olevien neljävuotiaiden vanhemmilla oli kaikilla ulottuvuuksilla myönteisempi käsitys varhaiskasvatuksesta kuin kotihoidossa olevien neljävuotiaiden vanhemmilla (taulukko 57). Kotihoidossa olevien lasten vanhemmat olivat kriittisempiä varhaiskasvatusta kohtaan, mutta samalla he jättivät joissakin väittämässä useammin ottamasta kantaa suuntaan tai toiseen.

Taulukko 57. Vanhempien mielipiteet varhaiskasvatuksen laadusta lapsen hoitomuodon mukaan (vastaajakohtainen aineisto)

	4-vuotias lapsi varhaiskasvatuksessa (n = 1 659–1 671)			4-vuotias lapsi kotihoidossa (n = 163–165)			p-arvo
	Eri mieltä ¹	En eri enkä samaa mieltä	Samaa mieltä ²	Eri mieltä ¹	En eri enkä samaa mieltä	Samaa mieltä ²	
	%	%	%	%	%	%	
Varhaiskasvatuksessa ei huomioida lapsia riittävästi yksilöllisesti	55,6	22,5	21,9	23,6	30,9	45,5	<,001
Lapsen tuen tarve osataan ottaa huomioon varhaiskasvatuksessa	7,2	19,5	73,3	22,7	37,4	39,9	<,001
Lapsiryhmien koko päiväkodeissa on liian suuri	9,0	17,9	73,1	2,4	14,6	82,9	,005
Lapsi saa varhaiskasvatuksessa kaipaamiaan virikkeitä	2,5	6,9	90,7	4,9	21,3	73,8	<,001
Varhaiskasvatuksessa ei pystytä turvaamaan lapsen pysyviä ihmissuhteita	45,1	33,2	21,8	18,9	45,1	36,0	<,001
Lapsi oppii varhaiskasvatuksessa tarpeellisia sosiaalisia taitoja	0,7	2,8	96,5	3,7	17,2	79,1	<,001
Kotihoito ei tarjoa yhtä paljon virikkeitä kuin varhaiskasvatus	14,5	25,0	60,5	53,4	25,2	21,5	<,001
Varhaiskasvatus tukee lapsen oppimista ja kehitystä kotihoitoa monipuolisemmin	8,8	20,9	70,3	42,1	29,3	28,7	<,001
Korkeasti koulutettu henkilöstö on edellytys laadukkaalle varhaiskasvatukselle	14,4	17,3	68,3	30,5	22,0	47,6	<,001
Aikuisilla ei ole varhaiskasvatuksessa riittävästi aikaa olla lapsen kanssa ja /tai kuunnella häntä	23,7	34,3	41,9	9,8	29,3	61,0	<,001

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

¹ Yhdistetty vastausvaihtoehdot täysin eri mieltä ja eri mieltä

² Yhdistetty vastausvaihtoehdot täysin samaa mieltä ja samaa mieltä

⁹ Hieman useampi kuin kaksi viidestä kotihoidossa olevasta neljävuotiaasta oli aiemmin ollut varhaiskasvatuksessa tai hoidossa kodin ulkopuolella, ks. luku 4.3.

Lähes kaikki varhaiskasvatuksessa olevan lapsen vanhemmat olivat samaa mieltä yleisestä väittämästä, että lapsi oppii varhaiskasvatuksessa tarpeellisia sosiaalisia taitoja, ja yhdeksän kymmenestä ajatteli lapsen saavan siellä kaipaamiaan virikkeitä (taulukko 57). Kotihoidossa olevan vanhemmista näin ajatteli harvempi, mutta silti neljä viidestä oli yhtä mieltä sosiaalisten taitojen oppimisesta ja kolme neljästä virikkeiden saamisesta, ja vain hyvin harva oli näistä väittämistä suoranaisesti eri mieltä. Sen sijaan väittämä, jossa varhaiskasvatuksen merkitys virikkeiden tarjoajana rinnastettiin kotihoitoon, jakoi vanhempia selvemmin. Selvästi yli puolet varhaiskasvatuksessa olevan lapsen vanhemmista oli samaa mieltä siitä, että kotihoito ei tarjoa yhtä paljon virikkeitä kuin varhaiskasvatus, kun kotihoidossa olevan lapsen vanhemmista näin ajatteli vain joka viides. Kotihoidossa olevan lapsen vanhemmat kiistivät kaikista selvemmin juuri tämän väitteen; heistä hieman yli puolet oli siitä eri mieltä.

Selvä enemmistö varhaiskasvatuksessa olevan neljävuotiaan vanhemmista ajatteli myös, että varhaiskasvatuksessa osataan ottaa huomioon lapsen tuen tarve ja että varhaiskasvatus tukee lapsen oppimista ja kehitystä kotihoitoa monipuolisemmin. Kotihoidossa olevan neljävuotiaan vanhemmat ajattelivat näin harvemmin: vain kaksi viidestä oli samaa mieltä lapsen tuen tarpeen huomioon ottamisesta (joskin eri mieltä oli heistä vielä harvempi) ja harvempi kuin joka kolmas varhaiskasvatuksen merkityksestä lapsen oppimisen ja kehityksen tukijana.

Varhaiskasvatuksessa olevan lapsen vanhemmat ajattelivat myös useammin korkeasti koulutetun henkilöstön olevan edellytys laadukkaalle varhaiskasvatukselle. Kotihoidossa olevan lapsen vanhemmat ajattelivat harvemmin näin, mutta silti heistäkin harvempi oli henkilöstön koulutuksen merkityksestä eri mieltä kuin samaa mieltä.

Osa väittämistä kuvasi varhaiskasvatusta kielteisessä valossa. Näistä väittämistä varhaiskasvatuksessa olevan neljävuotiaan vanhemmat olivat yleisimmin eri mieltä siitä, että varhaiskasvatuksessa ei huomioida lapsia riittävän yksilöllisesti tai että siellä ei pystytä turvaamaan lapsen pysyviä ihmissuhteita. Toisaalta heistäkin viidennes oli samaa mieltä yksilöllisen huomion ja pysyvien ihmissuhteiden puutteesta. Kotihoidossa olevan lapsen vanhemmat olivat vielä kriittisempiä: heistä lähes puolet oli samaa mieltä yksilöllisen huomion puutteesta, reilu kolmannes pysyvien ihmissuhteiden puutteesta varhaiskasvatuksessa. Erityisesti ihmissuhteiden pysyvyydestä moni vanhempi kuitenkin myös vältti ottamasta selvää kantaa suuntaan tai toiseen.

Varhaiskasvatusta kielteisesti luonnehtivien väittämien joukossa oli kaksi sellaista, joista jopa varhaiskasvatuksessa olevan neljävuotiaan vanhemmat olivat useammin samaa kuin eri mieltä. Näitä kritiikin kohteita olivat varhaiskasvatuksen työntekijöiden aika olla lapsen kanssa sekä päiväkotien ryhmäkoot. Kaksi viidestä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen vanhemmasta oli samaa mieltä siitä, ettei aikuisilla ole varhaiskasvatuksessa riittävästi aikaa olla lapsen kanssa ja/tai kuunnella häntä, ja vain neljännes kiisti tämän väittämän. Kotihoidossa olevan lapsen vanhemmat ajattelivat näin vielä useammin: selvästi yli puolet heistä ajatteli varhaiskasvattajilla olevan riittämättömästi aikaa lapsille. Lisäksi jopa kolme neljästä vanhemmasta, joiden neljävuotias lapsi oli varhaiskasvatuksessa, piti lapsiryhmien kokoa päiväkodeissa liian suurena, ja kotihoidossa olevan lapsen vanhemmista näin arvioi vielä useampi eli neljä viidestä.

Vanhempien käsityksissä varhaiskasvatuksen laadusta oli myös sukupuolen mukaisia eroja (liitetaulukko 5). Isät olivat äitejä useammin samaa mieltä siitä, että varhaiskasvatus tukee lapsen oppimista ja kehitystä kotihoitoa monipuolisemmin ja että kotihoito ei tarjoa yhtä paljon virikkeitä kuin varhaiskasvatus. Äidit ajattelivat sen sijaan isiä useammin, että varhaiskasvatuksessa aikuisilla ei ole riittävästi aikaa olla lapsen kanssa ja ettei siellä huomioida lapsia riittävän yksilöllisesti tai pystytä turvaamaan lapsen pysyviä ihmissuhteita. Äidit pitivät myös isiä useammin päiväkotien ryhmäkokoja liian suurina. Äidit vaikuttivat siis suhtautuvan isiä kriittisemmin varhaiskasvatuksen laatuun. Toisaalta äidit myös ajattelivat useammin lapsen saavan varhaiskasvatuksessa kaipaamiaan virikkeitä.

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä raportissa on esitelty tuloksia neljävuotiaiden lasten hoitoratkaisuja sekä niihin liittyviä kokemuksia ja mielipiteitä kartoittavasta kyselystä, johon vastasi kesän ja syksyn 2019 aikana yhteensä 1871 vanhempaa 71 eri kunnasta. Kyselyyn saatiin vanhempien vastauksia yhteensä 1458, noin neljävuotiaasta lapsesta. Nuorin lapsi oli vastaushetkellä kolme vuotta yhdeksän kuukautta ja vanhin lapsi neljä vuotta yhdeksän kuukautta vanha.

Kyselyyn vastanneet vanhemmat eivät ole täysin edustava näyte suomalaisista pienten lasten vanhemmista. Ensinnäkin vastaajat valittiin harkinnanvaraisesti valituista kunnista eri puolilta Suomea. Vastaajia oli ympäri Suomea, mutta kaksi viidestä vastaajasta asui Uudenmaan maakunnassa. Toiseksi vastauskato aiheutti aineiston vinoutumista. Vastauksia saatiin sekä äideiltä että isiltä, mutta äidit vastasivat kyselyyn isää aktiivisemmin. Valtaosa eli useampi kuin yhdeksän kymmenestä vastaajasta asui puolison ja lasten kanssa, lapsen kanssa ainoana aikuisena asuvia oli noin kahdeksan prosenttia. Vastaajilla oli keskimäärin kaksi lasta.

Tutkimukseen vastanneet vanhemmat olivat pääosin korkeasti koulutettuja. Korkea koulutustaso heijastuu ammattiseuran jakaumassa: aineistossa ovat hieman yliedustettuina ylemmät toimihenkilöt ja johtajat, aliedustettuina puolestaan työntekijäasemassa olevat ja alemmat toimihenkilöt. Suurimmalla osalla vastaajia oli voimassa oleva työsuhde ja säännöllinen päivätyö. Enemmistö - isistä lähes yhdeksän kymmenestä ja äideistä noin seitsemän kymmenestä - työskenteli vastaushetkellä.

Yli puolet vastaajista arvioi perheen taloudellisen tilanteen melko hyväksi tai erittäin hyväksi, kolmannes kohtalaiseksi ja vajaa seitsemän prosenttia melko huonoksi tai erittäin huonoksi. Vastaajien joukossa oli kuitenkin enemmän matalamman tulotason perheitä kuin neljävuotiaiden lasten vanhempien kotitalouksissa valtakunnallisesti.

- Kyselyn tulokset kertovat pääosin hyvässä työmarkkina-asemassa olevien vanhempien lastenhoidon ratkaisuisista ja näkemyksistä.
- Tyypillinen vastaaja on puolison ja kahden lapsen kanssa Uudellamaalla asuva, korkeasti koulutettu ja hyvin toimeentuleva äiti.

Neljävuotiaat yleisimmin kokopäiväisessä varhaiskasvatuksessa kunnallisessa päiväkodissa

- Lastenhoidon ratkaisut vaihtelevat jonkin verran perheen asuinpaikan ja sosioekonomisen taustan mukaan.
- Enemmistö neljävuotiaista lapsista on kuitenkin kunnallisessa päiväkodissa viitenä päivänä viikossa.
- Alle kymmenesosa neljävuotiaista ei ole lainkaan kodin ulkopuolisessa hoidossa, matalasti koulutettujen vanhempien lapset muita yleisemmin.

Erilaisia lapsen hoitomuotojen yhdistelmiä oli aineistossa yhteensä 31, kun huomioitiin myös osallistuminen avoimen varhaiskasvatuksen palveluihin. Neljällä viidestä neljävuotiaasta oli kuitenkin ainoastaan yksi hoitomuoto, joka oli tyypillisimmin kunnallinen päiväkotiki: kaksi kolmesta neljävuotiaasta osallistui kunnallisessa päiväkodissa järjestettävään varhaiskasvatukseen. Yksityisten päiväkotien tuottamaan varhaiskasvatukseen osallistui joka kuudes lapsi. Vajaalla viidesosalla neljävuotiaista hoitajana olivat vanhemmat joko ainoastaan tai osittain, mutta pelkästään vanhempien hoidossa oli alle kymmenesosa lapsista.

Helsinkiläiset lapset olivat tyypillisimmin kunnallisessa päiväkodissa, kun taas pienissä kunnissa vanhempien hoito, palkattu tai palkaton hoitaja tai kunnallinen perhepäivähoito olivat tyypillisempiä, joskin silti kunnallista päiväkotia selvästi harvinaisempia hoitomuotoja. Yksityinen perhepäivähoito oli muita tyypillisempää muissa suurissa kunnissa asuvilla lapsilla.

Korkeintaan ammatillisen kurssin suorittaneiden vanhempien lapset olivat muita useammin kotihoidossa, ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneiden vanhempien lapset puolestaan muita useammin yksityisessä varhaiskasvatuksessa. Kotihoidossa olevat neljävuotiaat osallistuivat yleisesti avoimen varhaiskasvatuspalvelun toimintaan vähintäänkin satunnaisesti, pienissä kunnissa tosin harvemmin kuin suurissa kunnissa.

Lapset osallistuivat varhaiskasvatukseen useimmiten viitenä päivänä viikossa. Hoitopäivien pituus vaihteli kolmesta tunnista 14 tuntiin hoitopäivien pituuden mediaanin ollessa seitsemän tuntia. Vuorohoidossa oli lapsista alle viisi prosenttia.

Palvelusetelin käyttö yksityisen hoidon tuen kuntalisää yleisempää

- Palvelusetelin käyttö on tutkimuskunnissa yksityisen hoidon tuen kuntalisää yleisempää.
- Palvelusetelin käyttö ei ollut yhteydessä vanhemman koulutustaustaan.
- Yksityisen hoidon tuen kuntalisää käyttävät tyypillisimmin ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet vanhemmat.

Enemmistö neljävuotiaiden vanhemmista ei saanut minkäänlaista lapsen hoidon järjestämiseen kohdistettua tukea. Niiden vanhempien keskuudessa, jotka tukia saivat, käytetyimmät tuet olivat kotihoidon tuki, äitiys-, isyys- tai vanhempainraha sekä varhaiskasvatuksen palveluseteli.

Kunnissa, joissa oli tarjolla yksityisen hoidon tuen kuntalisä, palveluseteli tai nämä molemmat tukimuodot, oli palvelusetelin käyttö yksityisen hoidon tuen kuntalisää yleisempää. Vanhemman koulutustason mukaan tarkasteltuna yksityisen hoidon tuen kuntalisää käyttivät muita tyypillisemmin ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet vanhemmat. Ammattikoulututkinnon suorittaneille vanhemmille oli muita tyypillisempää olla saamatta kumpaakaan näistä tuista.

Vanhemman koulutustason mukaan vertailtuna kotihoidon tuen kuntalisän käyttö oli tyypillisintä korkeintaan ammatillisen kurssin suorittaneille vanhemmille.

Neljävuotiaiden vanhemmat käyttävät kotihoidontukea enimmäkseen lyhyinä kausina, pidemmät kaudet yleisempiä pienissä kunnissa

- Neljä viidestä perheestä käyttää kotihoidontukea, mutta pääosin kaudet ovat lyhyitä.
- Pitkät kotihoidon tukikaudet ovat yleisempiä pienissä kunnissa asuvilla perheillä.

Vanhempainvapaakauden päättyessä perheet valitsevat lapsen kotihoidon ja kodin ulkopuolella tapahtuvan varhaiskasvatuksen välillä. Kyselyyn vastanneissa neljävuotiaiden lasten perheissä käytetyt kotihoidon tukikaudet painottuivat lyhyisiin, korkeintaan puoli vuotta kestäneisiin kausiin. Äitien vastausten perusteella joka viides perhe ei ollut käyttänyt lainkaan kotihoidon tukea vastaushetkellä neljävuotiaan lapsen hoitamiseksi. Pienissä kunnissa asuvista äideistä lähes joka neljäs käytti kotihoidon tukea yli kaksi vuotta, Helsingissä asuvista äideistä vain reilu kymmenesosa.

Kolme neljästä äidistä kertoi palanneensa neljävuotiaan lapsen hoitamiseksi pitämältään perhevapaalta ansiotyöhön. Osassa perheistä neljävuotiaalle oli syntynyt nuorempi sisarus, eikä äiti ollut välttämättä palannut töihin ennen uutta perhevapaata.

Neljävuotiaan kotihoidon yleisimpänä perusteluna halu viettää aikaa lapsen kanssa

- Neljävuotias on kotona useimmiten siksi, että vanhempi hoitaa myös nuorempia lapsia kotona.
- Kotihoidon perusteluina ovat yleisimmin vanhemman omat mieltymykset ja ihanteet kuten kotona olemisen sopiminen itselle ja lapselle.
- Useimmat neljävuotiasta lasta kotona hoitavat vanhemmat katsovat avoimen varhaiskasvatuksen riittävän lapselle.

Neljävuotiaan lapsen hoitamiseen kotona saa kotihoidon tukea vain, jos myös lapsen alle kolmevuotiasta sisarusta hoidetaan kotona. Valtaosa neljävuotiasta kotona hoitavista vanhemmista kertoikin kotihoidon syyksi sen, että vanhempi hoiti useampia lapsia kotona. Yleisimpiä perusteluita neljävuotiaan lapsen kotihoidolle olivat kuitenkin vanhemman halu viettää aikaa lapsen kanssa, mieltymys kotona olemiseen sekä kotihoidon sopiminen lapselle. Useimmat neljävuotiasta kotona hoitavat vanhemmat kokivat avoimen varhaiskasvatuksen palveluiden riittävän neljävuotiaalle. Vajaa puolet vanhemmista myös koki, ettei varhaiskasvatuksen laatu vastannut heidän toiveitaan. Työelämään liittyvät tekijät olivat selvästi harvinaisempia perusteluita neljävuotiaan lapsen hoitamiseksi kotona, luultavasti juuri siksi, että vanhempi oli joka tapauksessa kotona hoitamassa nuorempaa lasta.

Pienissä kunnissa isät lyhyemmällä, Helsingissä pidemmällä perhevapailla

- Isät pitävät pääasiassa korkeintaan heille kiintiöidyn perhevapaan.
- Isän perhevapaan esteet voivat olla sekä perheestä että työelämästä johtuvia.
- Isien perhevapaiden käytössä on paikallisia eroja: Helsingissä isät ovat pitäneet pidempiä perhevapaita kuin isät muissa kaupungeissa tai pienissä kunnissa.

Lasta voi hoitaa perhevapaalla äiti tai isä. Äidit käyttävät kuitenkin valtaosan perhevapaista. Neljävuotiaiden lasten isistä hieman yli puolet oli pitänyt enemmän kuin kolme viikkoa perhevapaata, suurin osa heistä kuitenkin enintään yhdeksän viikkoa, mikä vastaa isille kiintiöidyn isyysvapaan enimmäismäärää.

Isien vastausten perusteella 1–3 viikon pituisen lyhyen isyysvapaan pitäminen oli yleisintä pienissä kunnissa. Isille kiintiöidyn yhdeksän viikon isyysvapaan ylittäviä perhevapaajaksoja pidettiin yleisimmin Helsingissä. Isien yleisimpiä syitä perhevapaan pitämiseen olivat halu viettää enemmän aikaa lapsen kanssa, vanhemmuuden pitäminen yhteisenä asiana sekä isän halu auttaa äitiä.

Äitien mukaan neljäs ja isien mukaan viides isistä ei pitänyt lainkaan perhevapaata, mikä vastaa melko hyvin koko maan tilannetta. Perhevapaan käyttämättä jättämiselle yleisiä syitä olivat taloudelliset syyt, isän työkiireet sekä lapsen äidin halu hoitaa lasta itse kotona.

Lapsilla vain vähän muutoksia hoitomuodoissa tai -paikoissa neljään ikävuoteen mennessä

- Neljävuotiailla lapsilla on tapahtunut yleisesti ottaen melko vähän muutoksia hoitomuodossa elämänsä aikana.
- Erilaisia hoitopaikkojen tai -muotojen samanaikaisia tai peräkkäisiä yhdistelmiä on kuitenkin paljon.
- Yleisimpiä muutoksia ovat lapsen siirtyminen kotihoidosta varhaiskasvatukseen sekä hoitoajan muutokset varhaiskasvatuksessa.
- Lapsen hoitomuoto vaihtuu yleensä muusta kuin lapsesta itsestään tai hoitopaikasta johtuvasta syystä.

Enemmistö neljävuotiaista lapsista oli ollut jossakin vaiheessa elämänsä hoidossa kodin ulkopuolella. Yleisimmin kodin ulkopuolisessa hoitopaikassa oli aloitettu viimeistään kaksivuotiaana. Varhaiskasvatuksessa vastaushetkellä olleet neljävuotiaat olivat aloittaneet kodin ulkopuolisessa hoidossa keskimäärin nuorempina kuin kotihoidossa vastaushetkellä olleet neljävuotiaat.

Kodin ulkopuolinen hoito oli yleisimmin tapahtunut yhdessä jaksossa. Kotihoidossa vastaushetkellä olleilla neljävuotiailla kodin ulkopuolisia hoitojaksoja oli ollut useampia kuin vastaushetkellä varhaiskasvatuksessa olleilla neljävuotiailla. Yli puolet vastaushetkellä kotihoidossa olleista lapsista oli kuitenkin ollut koko ajan kotihoidossa.

Erilaisten kodin ulkopuolisten hoitopaikkojen lukumäärä vaihteli yhdestä seitsemään. Yleisimmin neljävuotiailla lapsilla oli ollut korkeintaan kaksi hoitopaikkaa. Erilaisia hoitopaikkayhdistelmiä oli silti lukuisia: kotihoidossa vastaushetkellä olevilla lapsilla 11 erilaista yhdistelmää ja varhaiskasvatuksessa olevilla peräti 85. Näihin yhdistelmiin voi sisältyä sekä yhtenä ajankohtana tapahtunutta eri hoitopaikkojen tai -muotojen käyttöä että ajallisesti peräkkäisiä hoitopaikkojen tai -muotojen vaihdoksia.

Kuudesosalla lapsista oli tulossa jokin muutos hoitomuotoon seuraavan puolen vuoden aikana. Tyypillisiä muutoksia olivat siirtyminen vanhempien hoidosta kunnalliseen päiväkotiin tai kunnallisen päiväkodissa toteutettavan varhaiskasvatuksen muuttuminen kokoaikaisesta osa-aikaiseksi.

Yleisimpiä syitä lapsen hoitopaikan muutoksille olivat perhetilanteesta johtuvat muutokset, kuten muutto, vanhempien ero tai sisaruksen syntymä. Myös vanhemman työstä tai opiskelusta johtuvat muutokset olivat usein lapsen hoitopaikan muutoksen perusteena.

Vanhempien perustelut varhaiskasvatuksen valinnalle vaihtelevat palveluntuottajan, palvelumuodon sekä vanhemman asuinpaikan mukaan

- Varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmat näkevät varhaiskasvatuksen yhtäältä lapsen edun mukaisena hoitomuotona, toisaalta he tunnustavat sen yhdeksi tehtäväksi huoltajan työssäkäynnin ja opiskelun mahdollistamisen.

- Kunnallisen ja yksityisen hoitopaikan valintaperusteet ovat jonkin verran erilaisia. Etenkin kunnallinen hoitopaikka pyritään valitsemaan sopivan sijainnin perusteella, kun taas yksityisen hoitopaikan valinnassa painavat sijainnin ohella enemmän erikoistuminen ja arvot. Sijainnin merkitys korostuu erityisesti Helsingissä.
- Vanhemmat arvostavat päiväkodissa tapahtuvan varhaiskasvatuksen pedagogista merkitystä kuten monipuolista kasvatustoimintaa ja oppimisympäristöä, perhepäivähoidossa puolestaan pidetään tärkeänä kodinomaisuutta. Kodinomaisuuden merkitys korostuu varsinkin pienissä kunnissa asuvien vastauksissa.

Tärkeimpiä syitä neljävuotiaiden lasten varhaiskasvatukseen osallistumiselle olivat vanhempien mukaan toisten lasten seura, lapsen kasvun ja oppimisen tukeminen, lapsen tarve aktiiviselle toiminnalle sekä huoltajan työssäkäynti tai opiskelu. Lapsen nykyisen varhaiskasvatuspaikan valinnassa olivat painaneet hoitopaikan sopiva sijainti, sisarusten saaminen samaan hoitopaikkaan sekä hoitopaikan ilmapiiri.

Kunnallisen varhaiskasvatuspaikan valinneille vanhemmille aukioloajat ja sijainti olivat tärkeitä valintaperusteita yksityisen varhaiskasvatukseen valinneita useammin. Yksityisen varhaiskasvatuspaikan valinneille puolestaan erikoistuneisuus ja arvot olivat useammin tärkeitä valintaperusteita samoin kuin monipuolinen kasvatustoiminta ja oppimisympäristö, kodinomaisuus, ilmapiiri ja lapsiryhmän koko. Päiväkodissa hoidettavien lasten vanhemmille oli tyypillisemmin tärkeää hoitopaikan sijainti ja monipuolinen oppimisympäristö, perhepäivähoidon valinneille puolestaan ilmapiiri, kodinomaisuus ja ryhmäkoko.

Eri kokoisten kuntien välillä oli eroja siinä, mitkä syyt koettiin tärkeäksi varhaiskasvatuspaikan valinnan kannalta. Helsinkiläiset vanhemmat pitivät useammin tärkeänä monikulttuurisuutta ja sopivaa sijaintia. Muissa suurissa kunnissa pidettiin vielä muitakin useammin tärkeänä sisarusten saamista samaan paikkaan. Pienissä kunnissa varhaiskasvatuspaikan valinnan perusteita olivat useammin aukioloajat, kodinomaisuus ja monipuolinen oppimisympäristö.

Äidit isää aktiivisempia yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa

- Hoitopaikan sijainti on vanhemmille tärkeä lapsenhoidon ratkaisujen valintaperuste, ja saadun hoitopaikan sijaintiin ollaan yleisesti varsin tyytyväisiä.
- Äidit ovat isää aktiivisempia huolehtimaan lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvistä asioista yhteistyössä varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa.

Neljävuotiaiden lasten vanhemmat olivat keskimäärin tyytyväisiä varhaiskasvatukseen eri osa-alueisiin. Kaikista tyytyväisimpiä oltiin hoitopaikan sijaintiin, aukioloihin ja järjestymiseen sekä henkilökunnan ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Eniten tyytymättömyyttä herättivät henkilökunnan pysyvyys ja määrä, varhaiskasvatuksen hinta sekä lapsiryhmän koko.

Äitien vuorovaikutus varhaiskasvatukseen ammattilaisten kanssa oli tiiviimpää kuin isien. Äidit kertoivat isää useammin keskustelewansa ammattilaisten kanssa lapsen hoitoon, kasvatukseen ja kehitykseen liittyvistä asioista ja kertoivat heille lapsen liittyvistä huolista. Äidit myös kokivat tyypillisemmin, että varhaiskasvatukseen ammattilaiset kunnioittivat heitä ja ottivat huomioon sen, mitä heillä oli sanottavaa. Isät vastasivat näihin kysymyksiin äitejä useammin “en osaa sanoa”.

Vanhemmat lähes yksimielisiä varhaiskasvatuksen merkityksestä lapsen kehitykselle

- Suuri osa vanhemmista pitää varhaiskasvatusta tärkeänä lapsen kehitykselle.
- Kotihoidossa olevan lapsen vanhemmat olivat muita kriittisempiä varhaiskasvatusta kohtaan.

Vanhempien yleiset käsitykset varhaiskasvatuksen laadusta erosivat sen mukaan, oliko neljävuotias lapsi kyselyyn vastaamisen hetkellä varhaiskasvatuksessa vai kotihoidossa. Kotihoidossa olevan lapsen vanhemmat ajattelivat useammin, ettei varhaiskasvatuksessa huomioida lapsia riittävän yksilöllisesti tai pystytä turvaamaan lapsen pysyviä ihmissuhteita, tai ettei aikuisilla ole varhaiskasvatuksessa riittävästi aikaa olla lapsen kanssa. Varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten vanhempia harvemmin he myös ajattelivat korkeasti koulutetun henkilöstön olevan edellytys varhaiskasvatuksen laadulle.

Harva vanhempi oli eri mieltä varhaiskasvatuksen merkityksestä lapsen oppimisen ja kehityksen tukijana sekä virikkeiden tarjoajana, useammin kuitenkin kotihoidossa kuin varhaiskasvatuksessa olevan lapsen vanhemmat. Lapsiryhmi- en liian suuresta koosta oli samaa mieltä enemmistö niin varhaiskasvatuksessa kuin kotihoidossa olevan neljävuotiaan vanhemmista.

Vanhemmat tyytyväisiä omassa kunnassa tarjolla oleviin varhaiskasvatuspalveluiden ja lastenhoidon tukien vaihtoehtoihin: pienissä kunnissa eniten tyytymättömyyttä

- Pienissä kunnissa asuvilla perheillä on valittavanaan vähemmän lastenhoidon järjestämisen vaihtoehtoja kuten yksityisiä varhaiskasvatuspalveluita tai kotihoidon tuen kuntalisia.
- Lastenhoidon ratkaisut pohdituttavat enemmän äitejä kuin isejä, ja äideillä on palveluista ja rahallisista tuista vahvempia kantoja.

Enemmistö nelivuotiaiden lasten vanhemmista ajatteli omassa kunnassa olevan riittävästi vaihtoehtoisia varhaiskasvatuspalveluita. Myös kotona hoidettaville lapsille tarjottua ohjattua varhaiskasvatustoimintaa pidettiin pääosin riittävänä. Pienissä kunnissa asuvat vanhemmat kuitenkin kaipaivat muita useammin enemmän vaihtoehtoja niin palveluihin kuin lastenhoidon rahallisiin tukiinkin.

Yksityisen ja kunnallisen varhaiskasvatuksen suhteesta vanhemmilla oli muita mielipidekysymyksiä harvemmin selvää kantaa. Hieman yli puolet vanhemmista ajatteli, että kunnan tulisi panostaa yksityisen sijaan enemmän kunnallisen varhaiskasvatuksen järjestämiseen. **Pienissä kunnissa asuvat vanhemmat toivoivat kuitenkin muita useammin, että yksityisiä palveluja olisi enemmän tarjolla.**

Enemmistö vanhemmista piti kotihoidon tuen tasoa riittämättömänä. Enemmistön mielestä oli myös epäoikeudenmukaista, etteivät kaikki kunnat maksa kotihoidon tuen kuntalisää. Tyypillisemmin näin ajattelivat äidit sekä pienissä kunnissa asuvat vanhemmat - kuntalisä oli käytössä vain kolmessa tutkimuksen pienistä kohdekunnista. Helsingiläiset vanhemmat olivat muita harvemmin tyytymättömiä kotihoidon tuen tasoon, kuntalisään tai sen ehtoihin. Isillä oli äitejä harvemmin selvä kanta lastenhoidon kysymyksiin.

Vanhempien mielipiteet ajankohtaisista poliittisista uudistuksista eroavat alueellisesti

- Sukupuolten tasa-arvon lisäämistä isien perhevapaista pidentämällä kannattaa niukka enemmistö vanhemmista. Kannatus on suurinta Helsingissä.
- Esiopetuksen aloitustiän aikaistamisen ja varhaiskasvatuksen maksuttomuuden kysymyksissä vanhempien mielipiteet jakautuvat. Asuinpaikka määrittää jonkin verran vanhempien suhtautumista myös varhaiskasvatuksen maksuttomuuteen yleisesti ja esiopetuksen aloituskään.

Kyselyn vastaushetkellä Suomessa valmisteltiin perhevapauudistusta, jonka osana isille kiintiöityä vapaata oli tarkoitus merkittävästi kasvattaa. Nelivuotiaiden lasten vanhemmista hieman yli puolet kannatti isyysvapaan selvää pidentämistä ja vain joka kuudes vastusti sitä. Helsingissä asuvat vanhemmat suhtautuivat isyysvapaan pidentämiseen myönteisemmin kuin muissa suurissa kunnissa tai etenkin pienissä kunnissa asuvat.

Kyselyhetkellä ajankohtaiset kysymykset esiopetuksen aloitustiän aikaistamisesta ja varhaiskasvatuksen maksuttomuudesta jakoivat vanhempien mielipiteitä. Kolmannes kannatti esiopetuksen alkamista jo viisivuotiaana, kaksi viidestä vastusti ja joka neljännellä ei ollut asiaan selvää kantaa. Varhaiskasvatuksen maksuttomuutta viisivuotiaalle lapsille kannatti yli puolet vanhemmista, kun taas maksuttomuutta kaikille lapsille kannatti hieman alle puolet ja vastusti lähes kaksi viidestä. Myönteisimmän esiopetuksen aikaistamiseen suhtautuivat Helsingissä asuvat, kaikkia lapsia koskevaan maksuttomaan varhaiskasvatukseen taas pienissä kunnissa asuvat vanhemmat.

Lopuksi

CHILDCARE-hankkeen ytimessä ovat tasa-arvoon liittyvät kysymykset lasten hoidon tukien sekä varhaiskasvatuksen järjestelmissä. Näitä on tutkittu yksivuotiaiden lasten kyselyllä vuonna 2016 (Hietämäki ym. 2017) ja sen jälkeen lukuisissa erilaisissa kansainvälisissä ja kotimaisissa julkaisuissa¹⁰. Tässä raportissa kysymysten tarkastelua on jatkettu neljävuotiaiden lasten ja heidän perheidensä näkökulmasta.

Raportissa on kuvattu vuonna 2019 kerätyn kyselyaineiston perustulokset kattavasti hyödyntäen tilastollisia perusanalyseja. Tutkimuskuntien taustan tarkastelu toi esille alueellisia eroja varhaiskasvatuspalveluiden sekä lasten hoidon tukien tarjonnassa. Myös vanhempien vastaukset kertovat alueellisesta vaihtelusta palvelujen ja tukien käytössä ja ylipäänsä neljävuotiaiden hoidon ja kasvatuksen ratkaisuissa. Raportissa tuli myös näkyville se, että perheillä on hyvin moninaisia ja yksilöllisiä tilanteita, joista käsin he tekevät ratkaisunsa lapsen hoidon tukien käytöstä sekä lapsen hoidon ja varhaiskasvatuksen järjestämisestä. Eroja on esimerkiksi vanhemman koulutustaustan perusteella.

Tässä raportissa esitettyjä tuloksia onkin jatkoanalyseissa tarkoitus tutkia tarkemmin huomioiden niin lastenhoidon tukien ja varhaiskasvatuksen järjestelmän kansallisia ja alueellisia piirteitä kuin perheeseen ja vanhempiin liittyviä seikkoja sekä lapsen yksilöllisiä tekijöitä. Näihin kysymyksiin tartutaan CHILDCARE-hankkeen jatkoanalyseissa ja muissa julkaisuissa.

10 Ks. <https://www.jyu.fi/edupsy/fi/tutkimus/tutkimushankkeet/kotisivut/childcare/julkaisut>

LÄHTEET

- Hietamäki, J., Kuusiholma, J., Räikkönen, E., Alasuutari, M., Lammi-Taskula, J., Repo, K., Karila, K., Hautala, P., Kuukka, A., Paananen, M., Ruutiainen, V. & Eerola, P. 2017. Varhaiskasvatus- ja lastenhoitoratkaisut yksivuotiaiden lasten perheissä. CHILDCARE-kyselytutkimuksen 2016 perustulokset. Työpäpaperi 24/2017. Helsinki: THL.
- van IJzendoorn, M. H., Tavecchio, L. W. C., Stams, G. J. J., Verhoven, M. J. E. & Reiling, E. J. 1998. Quality of center day care and attunement between parents and caregivers: Center day care in cross-national perspective. *Journal of Genetic Psychology* 159, 437–454.
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) 2019. Tilastoraportti 2019 varhaiskasvatuksen järjestämisestä. <https://karvi.fi/publication/tilastoraportti-2019-varhaiskasvatuksen-jarjestamisesta/> [Viitattu 14.08.2020]
- Kansaneläkelaitos (Kela) 2020a. Lastenhoidon tuet. <https://www.kela.fi/lastenhoidon-tuet> [Viitattu 07.01.2020]
- Kansaneläkelaitos (Kela) 2020b. Kotihoidon tuki. <https://www.kela.fi/kotihoidontuki> [Viitattu 07.01.2020]
- Kansaneläkelaitos (Kela) 2019a. Etuuskuvaus 2019: Tilasto lastenhoidon tuista. <https://www.kela.fi/etuuden-kuvaus5#vuosi--178> [Viitattu 07.01.2020]
- Kansaneläkelaitos (Kela) 2019b. Lapsiperheet. Lapsen hoidon tuet. <http://raportit.kela.fi/linkki/54848355> [Viitattu 07.01.2020]
- Kansaneläkelaitos (Kela) 2019c. Kelan tilastollinen vuosikirja 2018. Helsinki: Kela. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019121247924> [Viitattu 04.08.2020]
- Lahtinen, J. & Svartsjö, M. 2018. Kotihoidontuen ja yksityisen hoidon tuen kuntalisät ja palveluseteli. Selvitys kotihoidontuen ja yksityisen hoidon tuen kuntalisistä ja niiden maksatusperusteista sekä palvelusetelistä. Helsinki: Kuntaliitto. https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Kuntalis%C3%A4t_palveluseteli_raportti_2018_tiedote-liite_19062018_0.pdf [Viitattu 05.06.2020]
- Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta 1395/2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20191395> [Viitattu 05.06.2020]
- Miettinen, A. & Saarikallio-Torp, M. 2020. Isälle kiintiöidyn vanhempainvapaan käyttö ja sen taustatekijät. *Yhteiskuntapolitiikka* 85(4).
- Närvi, J. 2017. Äitien perhevapaat ja osallistuminen työelämään. Teoksessa M. Salmi & J. Närvi (toim.) *Perhevapaat, talouskriisi ja sukupuolten tasa-arvo*. Raportti 4/2017. Helsinki: THL, 64–104.
- Sotkanet 2020a. Lastenhoidon tuet. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko?indicator=s64qtdY1ije31jWMN7YuLbDWLSDCgAA®ion=M8q0NtJLiXcJyHazNjSlzwtxyUq3Ng60NkoEAA==&year=sy6rstY1BAA=&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.0-SNAPSHOT&buildTimestamp=201911131146> [Viitattu 27.05.2020]
- Sotkanet 2020b. Lasten osallistuminen varhaiskasvatuspalveluihin. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=s85Ksk7PsdZNz7Iu1Lc2MgIA®ion=M8q0NtJLiXcJyHazNjSlzwtxyUq3Ng60NkoEAA==&year=sy6rstY1BAA=&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.0-SNAPSHOT&buildTimestamp=201911131146> [viitattu 22.06.2020]
- Summers, J.A., Hoffman, L., Marquis, J., Turnbull, A. & Poston, D. 2005. Relationship between parent satisfaction regarding partnership with professionals and age of child. *Topics in Early Childhood Special Education*, 25, 48–58.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020a. Käsitteet: Kuntaryhmitys. https://www.stat.fi/meta/kas/til_kuntaryhmit.html [Viitattu 07.01.2020]
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020b. Tulonjakotilasto, Tilastokeskus.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2019a. Väestörakenne, Tilastokeskus.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2019b. Perheet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-3215. 2019. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/perh/2019/perh_2019_2020-05-22_tie_001_fi.html [Viitattu 27.5.2020]
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2019c. Syntyneet, Tilastokeskus.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2019d. Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2019e. Väestön koulutusrakenne, Tilastokeskus.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2019f. Tulonjakotilasto, Tilastokeskus.
- Swick, J. K. 2006. Families and Educators Together: Raising Caring and Peacable Children. *Early Childhood Education Journal*, 33 (4).

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540> [Viitattu 11.8.2020]

Vickers, H.S. & Minke, K.M. 1995. Exploring parent-teacher relationships: Joining and communication to others. *School Psychology Quarterly* 10 (2), 133–150.

LIITETAULUKOT

Liitetaulukko 1. Äitien ja isien syitä neljävuotiaan kotona hoitamiseksi (vastaajakohtainen aineisto)

	Äidit			Isät		
	(n = 109-117)			(n = 15)		
	Ei lainkaan tärkeää	Tärkeä ¹	Ei koske meitä	Ei lainkaan tärkeää	Tärkeä ¹	Ei koske meitä
	%	%	%	%	%	%
Lapsen kotona hoitamiseksi tärkeät syyt						
VANHEMMAN TILANNE (TYÖ JA TERVEYS)						
Minulla ei ole työ- tai opiskelupaikkaa	24,8	20,4	54,9	20,0	33,3	46,7
Minulla ei ole ammattia tai työkokemusta	22,3	7,1	70,5	20,0	13,3	66,7
Työaikani ovat hankalat	19,6	22,3	58,0	20,0	33,3	46,7
Työmatkani on pitkä/hankala	20,5	13,4	66,1	13,3	26,7	60,0
Työni palkkataso on alhainen	24,1	25,0	50,9	26,7	20,0	53,5
Haluan pitää taukoa ansiotyöstäni	20,4	29,2	50,4	6,7	33,3	60,0
En viihdy työssäni	13,3	16,8	69,9	20,0	13,3	66,7
Työni tahti on liian kiivas	17,9	17,0	65,2	6,7	26,7	66,7
Työpaikkani ilmapiiri on huono	17,0	9,8	73,2	26,7	6,7	66,7
Puolisoni työajat ovat hankalat	18,0	24,3	57,7	6,7	40,0	53,3
Terveydentilani on huono	15,8	9,6	74,6	13,3	20,0	66,7
Hoidan useampia lapsia kotona	3,5	83,5	13,0	13,3	53,3	33,3
TALOUS						
Yhteiskunnan tuki tekee kotivanhemmuuden mahdolliseksi	10,0	76,4	13,6	13,3	66,7	20,0
Ansiotyö on tällä hetkellä taloudellisesti kannattamatonta	25,7	22,0	52,3	13,3	26,7	60,0
Kotitaloutemme toimeentulo on riittävä, vaikken menisikään työhön	10,8	71,2	18,0	6,7	60,0	33,3
LAPSEN TILANNE						
Lapsen terveydentilaan liittyvät syyt	20,7	19,8	59,5	6,7	33,3	60,0
Lapsella on kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyviä tuen tarpeita	23,5	14,8	61,7	0,0	46,7	53,3
Lapseni on liian nuori kodin ulkopuoliseen hoitoon	24,8	28,3	46,9	13,3	46,7	40,0
Kotihoito mahdollistaa lapsentahtisen päivärytmin	9,5	75,0	15,5	13,3	60,0	26,7
Kotihoito sopii lapselleni	6,1	87,8	6,1	13,3	73,3	13,3
PALVELUT						
Varhaiskasvatuksen laatu ei vastaa toiveitani	15,8	43,0	41,2	20,0	40,0	40,0
Toivottua hoitopaikkaa on vaikea saada	10,6	36,3	53,1	13,3	40,0	46,7
Tarjolla on vain osa-aikaista/osapäiväistä hoitoa	23,8	8,8	69,9	20,0	26,7	53,3
Matka kotoamme hoitopaikkaan/ päiväkotiin on pitkä/hankala	18,8	13,4	67,9	20,0	26,7	53,3
Avoimen varhaiskasvatuksen palvelut riittävät lapsellemme (esim. Kerho- tai puistotoiminta)	5,3	73,5	21,2	6,7	73,3	20,0
ARVOT JA IHANTEET						
Haluan viettää aikaa lapsen kanssa	0,9	97,4	1,7	6,7	93,3	0,0
Pidän kotona olemisesta	7,8	86,2	6,0	13,3	86,7	0,0
Mielestäni 4-vuotiaan lapsen äidin kuuluu olla kotona	41,0	40,2	18,8	20,0	60,0	20,0
Mielestäni 4-vuotiaan lapsen isän kuuluu olla kotona	52,2	21,7	26,1	26,7	66,7	6,7
Puolisoni toivoo minun hoitavan lasta kotona	25,2	43,5	31,3	13,3	53,3	33,3
En halua muiden hoitavan lastani	35,1	35,1	29,8	33,3	33,3	33,3

¹ Yhdistetty vastausvaihtoehdot melko tärkeä ja erittäin tärkeä.

Liitetaulukko 2. Varhaiskasvatuksessa vastaushetkellä olevien neljävuotiaiden hoitopaikat elämän aikana hoitopaikkojen määrän mukaan (lapsikohtainen aineisto)

	Vastaushetkellä varhaiskasvatuksessa olevat 4-vuotiaat (N = 1 311)			
	1 hoitopaikassa	2 hoitopaikassa	3 hoitopaikassa	4 hoitopaikassa
	(n = 711)	(n = 405)	(n = 130)	(n = 37)
	%	%	%	%
Kunnallinen päiväkot	72,0	84,2	89,2	97,3
Yksityinen päiväkot	19,9	27,9	36,2	43,2
Kunnallinen perhepäivähoito¹	5,2	19,0	32,3	35,1
Yksityinen perhepäivähoito¹	2,3	9,1	12,3	16,2
Palkattu hoitaja	0,4	8,1	13,9	10,8

¹ Sisältää myös ryhmäperhepäivähoidon

Liitetaulukko 3. Kotihoidossa vastaushetkellä olevien neljävuotiaiden hoitopaikat elämän aikana hoitopaikkojen määrän mukaan (lapsikohtainen aineisto)

	Vastaushetkellä kotihoidossa olevat 4-vuotiaat (N = 57)	
	1 hoitopaikassa	2 tai useammassa hoitopaikassa
	(n = 36)	(n = 21)
	%	%
Kunnallinen päiväkot	41,7	81,0
Yksityinen päiväkot	30,6	14,3
Kunnallinen perhepäivähoito¹	5,6	19,1
Yksityinen perhepäivähoito¹	11,2	9,6
Palkattu hoitaja	11,1	23,8

¹ Sisältää myös ryhmäperhepäivähoidon

Liitetaulukko 4. Vanhempien mielipiteet varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja lastenhoidon tuista sukupuolen mukaan (vastaajakohtainen aineisto)

	Äidit (n = 1 252-1 269)			Isät (n = 558-567)			p-arvo
	En eri enkä			En eri enkä			
	Eri mieltä %	samaa mieltä %	Samaa mieltä %	Eri mieltä %	samaa mieltä %	Samaa mieltä %	
Asuinkunnan tarjoamien varhaiskasvatuspalvelujen ja lastenhoidon tukien riittävyys							
Kunnassa on riittävästi vaihtoehtoisia varhaiskasvatuspalveluita (esim.kunnallinen ja yksityinen päiväkotij ja perhepäivähoito)	23,7	10,6	65,6	18,0	17,8	64,2	< ,001
Kunnassa on riittävästi lastenhoidon rahallisia tukivaihtoehtoja (esim. palveluseteli, yksityisen ja kotihoidon kuntalisä)	19,4	37,6	43,0	14,6	46,7	38,7	,001
Kunnassa on riittävästi ohjattua varhaiskasvatustoimintaa kotona hoidettaville lapsille (esim. kerho, avoin päiväkotij, ohjattu leikkikenttätoiminta)	20,4	23,3	56,3	12,4	35,7	51,9	< ,001
Kotihoidontuki ja kuntakohtainen kuntalisä							
On epäoikeudenmukaista, että kaikki kunnat eivät maksa kotihoidon kuntalisää	13,8	21,4	64,8	19,5	34,8	45,7	< ,001
Kotihoidon kuntalisän maksaminen vain tietyin ehdoin on epäoikeudenmukaista (esim. vain työpaikan tai tietyn tulotason omaaville)	22,2	26,1	51,8	28,5	33,9	37,6	< ,001
Kotihoidontuen taso on riittämätön	11,3	19,4	69,4	17,5	42,8	39,8	< ,001
Kotihoidontukea pitäisi maksaa nykyistä lyhyemmän aikaa	65,2	20,3	14,5	49,0	38,7	12,3	< ,001
Kunnallinen ja yksityinen varhaiskasvatus							
Kunnallinen varhaiskasvatus on yksityistä laadukkaampaa	20,6	54,0	25,3	20,8	57,5	21,7	,222
Yksityisiä varhaiskasvatuspalveluja tulisi olla nykyistä enemmän tarjolla	30,7	49,2	20,1	25,6	51,4	22,9	,074
Yksityisessä varhaiskasvatuksessa on monipuolisempaa toimintaa kuin kunnallisessa varhaiskasvatuksessa	34,0	51,6	14,4	28,9	57,8	13,4	,045
Kunnan tulisi panostaa enemmän kunnallisen varhaiskasvatuksen järjestämiseen verrattuna yksityisen varhaiskasvatuksen tukemiseen	8,1	36,3	55,6	10,2	41,7	48,1	,012
Kunnallinen varhaiskasvatus ottaa lasten erityistarpeet huomioon yksityistä varhaiskasvatusta paremmin	12,5	62,1	25,3	13,4	67,1	19,5	,026
Subjekttiivinen varhaiskasvatusoikeus							
Lapsen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen asettaa lapset eriarvoiseen asemaan	13,9	17,4	68,7	12,9	25,9	61,3	< ,001
Varhaiskasvatuksen rajaaminen perheiltä, joissa toinen vanhempi on kotona, on leimaavaa	24,6	17,3	58,2	21,7	24,2	54,0	,002
Varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen on perusteltua, jos toinen vanhempi on kotona	49,2	14,0	36,7	48,8	23,0	28,2	< ,001
Esiopetus							
Esiopetuksen pitäisi alkaa jo 5-vuotiaana	43,0	22,2	34,8	38,8	26,6	34,6	,088
Varhaiskasvatuksen maksuttomuus							
Varhaiskasvatuksen tulisi olla maksutonta kaikille lapsille	42,6	14,6	42,8	26,6	18,2	55,3	< ,001
Varhaiskasvatuksen tulisi olla maksutonta 5-vuotiaille lapsille	20,8	20,7	58,4	18,5	23,5	58,0	,300
Isyyvapaa							
Isyysvapaata tulisi pidentää selvästi nykyisestä, jotta isät pitäisivät enemmän perhevapaata	17,9	28,0	54,2	13,8	26,1	60,2	,031

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Liitetaulukko 5. Vanhempien mielipiteet varhaiskasvatuksen laadusta sukupuolen mukaan (vastaajakohtainen aineisto)

	Äidit (n = 1 258-1 267)			Isät (n = 563-567)			p-arvo
	Eri mieltä %	En eri enkä samaa mieltä %	Samaa mieltä %	Eri mieltä %	En eri enkä samaa mieltä %	Samaa mieltä %	
Varhaiskasvatuksessa ei huomioida lapsia riittävän yksilöllisesti	51,8	21,4	26,7	54,8	27,1	18,1	< ,001
Lapsen tuen tarve osataan ottaa huomioon varhaiskasvatuksessa	9,4	21,0	69,6	6,9	21,2	71,9	,221
Lapsiryhmien koko päiväkodeissa on liian suuri	5,2	13,2	81,6	15,7	27,5	56,8	< ,001
Lapsi saa varhaiskasvatuksessa kaipaamiaan virikkeitä	2,3	7,0	90,7	3,5	10,8	85,6	,006
Varhaiskasvatuksessa ei pystytä turvaamaan lapsen pysyviä ihmissuhteita	42,1	32,9	24,9	44,0	37,2	18,8	,012
Lapsi oppii varhaiskasvatuksessa tarpeellisia sosiaalisia taitoja	1,1	3,2	95,6	0,7	5,8	93,5	,026
Kotihoito ei tarjoa yhtä paljon virikkeitä kuin varhaiskasvatus	19,7	25,1	55,1	13,9	24,7	61,5	,006
Varhaiskasvatus tukee lapsen oppimista ja kehitystä kotihoitoa monipuolisemmin	13,2	22,2	64,6	8,3	20,6	71,1	,004
Korkeasti koulutettu henkilöstö on edellytys laadukkaalle varhaiskasvatukselle	16,4	17,4	66,2	14,6	18,5	66,8	,580
Aikuisilla ei ole varhaiskasvatuksessa riittävästi aikaa olla lapsen kanssa ja /tai kuunnella häntä	20,7	31,8	47,5	26,3	38,5	35,2	< ,001

Harmaalla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.